

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE SOSYAL BİLGİLER
PROGRAMLARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BAYRAM KOYUNCU

Tez Danışmanı: Doç. Dr. M. Ruhat YAŞAR

KİLİS
NİSAN 2015

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE SOSYAL BİLGİLER PROGRAMLARININ
İNCELENMESİ**

BAYRAM KOYUNCU

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

(Unvanı, Adı ve SOYADI)

İmzası

Doç. Dr. M. Ruhat YAŞAR (Danışman- Jüri Başkanı)

Yrd. Doç. Dr. Yavuz TOPKAYA (Üye)

Yrd. Doç. Dr. İsmail Hakan AKGÜN (Üye)

SBE Müdürü
Doç. Dr. Halil ALDEMİR

T. C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu ve bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

15. 04. 2015
Bayram KOYUNCU

ÖZET

CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE SOSYAL BİLGİLER PROGRAMLARININ İNCELENMESİ

KOYUNCU, Bayram

Yüksek Lisans Tezi, İlköğretim Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. M. Ruhat YAŞAR

Nisan 2015, 125 sayfa

Bu çalışmada cumhuriyetten günümüze kadar geçen dönem boyunca gerçekleştirilen Sosyal Bilgiler öğretim programlarının amaçları ve içeriği, toplumun istemlerine uygun düzenlenip düzenlenmediği, öğretim programları arasında bir ilerleme olup olmadığı üzerinde durulmuş ve konuların seçilmesinde dönemlere göre farklılaşan içeriklerin toplu bir analizi yapılarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Cumhuriyetin ilanından günümüze Sosyal Bilgiler öğretim programları dönemin ihtiyaç ve beklentilerine uygun olarak zaman zaman değiştirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze geliştirilen ilköğretim müfredatlarında olduğu gibi Sosyal Bilgiler dersi müfredatları da ya Eğitim Şuraları gibi eğitim kurullarının ya doğrudan yabancı eğitim danışmanlarının ya da dışsal faktörlerin etkisiyle yapılmıştır. Tüm bu değişimler neticesinde Sosyal Bilgiler dersi dönemin şartlarına ve egemen düşüncelerine göre gelişim göstermiş bu arada toplumun değişen beklentilerine cevap verme gayreti içinde olmuştur. Ayrıca cumhuriyet öncesinde çıkarılan Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi derslerinin Osmanlıca kapak veya bazı sayfaları teze alınmış ve günümüz Türkçesine çevrilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Eğitim Tarihi, Sosyal Bilgiler Dersi, Sosyal Bilgiler Programı.

ABSTRACT**INVESTIGATION OF CURRICULUM CONTENTS OF SOCIAL STUDIES IN
EDUCATION FROM DECLARATION OF TURKISH REPUBLIC TO THE
PRESENT DAY**

KOYUNCU, Bayram

Master's Thesis, Department of Primary Education

Supervisor: Asst. Doç. Dr. M. Ruhat YAŞAR

April 2015, 125 pages

This study was performed during the last period to the present day from the Republic social studies teaching aims and content of their programs, the society has been edited according to the prompts, curriculum is a mellowed and issues on whether progress was chosen over an aggregate of differentiating content, per time period analysis is made of the assessment. The proclamation of the present day social sciences teaching programs in accordance with the needs and expectations of the period has been amended from time to time. Developed to the present establishment of the Republic of Turkey as in social studies in elementary curriculum classes are either training or education, such as boards Prepare foreign direct influence of external factors on educational consultants or they do. All these changes as a result of the Social conditions of the period and dominant thinking Social Studies lessons according to the changing expectations of society, meanwhile, showed the development of response has been in the effort. Also prior to The extracted from the Republic, geography and International class of Ottoman cover or some pages were taken and translated from Sacrificing today Taylor.

Key Words: Turkish History Of Education, Social Studies Lesson, Social Studies Program.

İÇİNDEKİLER

İÇ KAPAK.....	i
ETİK KURALLARA UYULDUĞUNA DAİR BEYAN.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	ix
RESİMLER LİSTESİ.....	xii
ŞEMALAR LİSTESİ	xiii
ÖNSÖZ	xiv
BİRİNCİ BÖLÜM.....	2
1 – GİRİŞ	2
1. 1. PROBLEM.....	2
1. 2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	3
1. 3. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	4
1. 4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	4
1. 5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	5
1. 6. TANIMLAR.....	5
İKİNCİ BÖLÜM	8
2 - KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8

2. 1. Sosyal Bilgiler, Tarihi ve Ülkemizdeki Gelişimi.....	8
2. 2. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler Arasındaki İlişki.....	9
2. 3. Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçları.....	10
2. 4. Eğitim Sosyolojisi Üzerine Bazı Görüşler	11
2. 4. 1 Talcott Parsons ve Eğitim Sosyolojisi.....	11
2. 4. 2. L. Althusser'e Göre Devletin İdeolojik Aygıtları.....	12
2. 4. 3. Paulo Freire'ye Göre Bankacı Eğitim Modeli.....	13
2. 4. 4. B. S. Bowles ve H. Gintis'e Göre Eğitime Sınıfsal Bakış.....	14
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	16
3 – KISACA EĞİTİMİN ÜLKEMİZDEKİ GELİŞİMİ (1915 – 2009).....	16
3. 1. Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikalarına Yön Veren Temel Yasalar.....	16
3. 2. 1924 İlkokul Program Geliştirme ve Eğitim Çalışmaları.....	17
3. 3. 1926 İlkokul Program Geliştirme ve Eğitim Çalışmaları.....	21
3. 4. John Dewey ve Türkiye'de İlköğretimde Tarih Öğretimi (1923-1930).....	24
3. 5. 1936 İlkokul Program Geliştirme ve Eğitim Çalışmaları.....	25
3. 6. 1948 İlkokul Program Geliştirme ve Eğitim Çalışmaları.....	27
3. 7. 1962 İlkokul Program Geliştirme ve Eğitim Çalışmaları.....	29
3. 8. 1968 İlkokul Program Geliştirme ve Eğitim Çalışmaları.....	32
3. 9. 1997 Yılında Yapılan Program Geliştirme ve Eğitim Çalışmaları.....	33
3. 10. 2005 İlköğretim Program Geliştirme ve Eğitim Çalışmaları.....	35
3. 11. 2005 Programlarının Temelleri ve Özellikleri.....	37
3. 12. 2005 Programın Dayandığı Temel Felsefe Yapılandırmacılık.....	37
3. 13. Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Düzenlenen 2005 İlköğretim Programlarının Özellikleri.....	38
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	43

4 - SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN ÜLKEMİZDEKİ GELİŞİMİ BULGULAR	43
VE YORUMLAR.....	43
4. 1. 1915 Mekatib-i İbtidaiye-yi Umumiye Talimatnamesi (İlk Okul Yönetmeliği) .	43
4. 2. Cumhuriyet Döneminde Uygulanan İlköğretim Programlarında Sosyal Bilgiler	45
4. 3. 1924 Programında Sosyal Bilgiler.....	45
4. 3. 1. Tarih	47
4. 3. 2. Coğrafya.....	47
4. 3. 3. Musahabat-i Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye.....	48
4. 4. 1926 Programında Sosyal Bilgiler.....	51
4. 4. 1. 1918 (1334) Yılına ait Çocuklara Tarih Dersleri İsimli Kitabın Osmanlıca İç Kapağının Türkçeye Çevrilmiş Şekli.....	55
4. 4. 2. 1927 Yılında Çıkarılan 5. Sınıf Yurt Bilgisi Dersi Osmanlıca İç Kapağının Türkçeye Çevrilmiş Şekli.....	58
4. 5. 1930 Programında Sosyal Bilgiler.....	63
4. 5. 1. Tarih Dersinin İncelenmesi.....	63
4. 5. 2. Coğrafya Dersinin İncelenmesi.....	64
4. 5. 3. Yurt Bilgisi Dersinin İncelenmesi.....	64
4. 6. 1936 Programında Sosyal Bilgiler.....	65
4. 6. 1. Tarih Dersinin İncelenmesi.....	66
4. 6. 2. Coğrafya Dersinin İncelenmesi.....	67
4. 6. 3. Yurt Bilgisi Dersinin İncelenmesi.....	68
4. 7. 1948 İlkokul Programında Sosyal Bilgiler.....	69
4. 8. 1962 İlkokul Programı Taslağında Sosyal Bilgiler.....	70
4. 9. 1968 İlkokul Programında Sosyal Bilgiler.....	72
4. 9. 1. Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi Derslerinin Sosyal Bilgiler Adı Altında Toplanma Amacı.....	74
4. 9. 2. 1968 Programında Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Açıklamalar.....	76
4. 10. 1997 İlkokul Programında Sosyal Bilgiler.....	79
4. 11. Milli Eğitim Şura Kararlarının Sosyal Bilgiler Programları Açısından Değerlendirilmesi.....	81
4. 12. Eğitim Politikalarının Sosyal Bilgiler Dersi Üzerindeki Etkisi.....	84

4. 13. Sosyal Bilgiler, Milli Tarih, Milli Coğrafya, Vatandaşlık Bilgileri ve Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Derslerinin Okutulma Süreleri	92
4. 14. 2005 İlkokul Programı İçerisinde Sosyal Bilgiler Programı.....	102
4. 15. 2009'daki Mevcut Eğitim Politikasının Sosyal Bilgiler Öğretimine Yansıması ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Genel Amaçları.....	109
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	112
KAYNAKÇA	114
ÖZGEÇMİŞ	125
VITAE.....	125

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3. 1. 1924 Öğretim Programı Kız ve Erkek İlk Mektepler Ders Dağılımı.....	18
Tablo 3. 2. Mekatib-i İbtidaiye-yi Umumiye Talimatnamesi'ne Göre Müfredat Programı 1915	19
Tablo 3. 3. 1924 Erkek İlk Mekteplerinin Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi İçinde Müsahabat-ı Ahlâkiye ve Malumat-ı Vataniye Dersi	21
Tablo 3. 4. 1926 Erkek İlk Mekteplerinin Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi.....	23
Tablo 3. 5. 1936 İlkokul Programı Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi	27
Tablo 3. 6. 1948 Programı İlkokulların Haftalık Çizelgesi	29
Tablo 3. 7. 1962 Programı İlkokulların Haftalık Ders Çizelgesi	31
Tablo 3. 8. 1968 Programı İlkokulların Haftalık Ders Çizelgesi	33
Tablo. 3. 9. 1997 Programı İlköğretim Haftalık Ders Çizelgesi	34
Tablo 3. 10. 2005 İlköğretim Programı Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi.....	36
Tablo 4. 1. Mekatib-i İbtidaiye-yi Umumiye Talimatnamesi'ne Göre Müfredat Programı 1915	44
Tablo 4. 2. 1924 Erkek ve Kız İlk Mekteplerinin Haftalık Ders Tevzi Cetvelinde Bazı Dersler	46
Tablo 4. 3. 1924 Tarihli Erkek ve Kız İlk Mekteplerindeki Bazı Derslerin Açıklanması... ..	49
Tablo 4. 4. 1926 Müfredat Programı Ders Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersleri.....	52
Tablo 4. 5. 1936 Müfredat Programı Sosyal Bilgiler Ders Çizelgesi	66
Tablo 4. 6. 1948 Müfredat Programı İlkokulların Haftalık Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersleri	69
Tablo 4. 7. 1962 Müfredat Programı İlkokulların Haftalık Ders Çizelgesinde Toplum ve Ülke İncelemeleri Dersi	71

Tablo 4. 8. 1968 İlk Mektep Müfredat Programı Haftalık Ders Çizelgesinde Sosyal Bilgiler	73
Tablo 4. 9. Cumhuriyetin İlanından Günümüze İlköğretim Programlarında Sosyal Bilgiler Dersleri (4. ve 5. sınıf örneği).....	80
Tablo 4. 10. 1997 İlkokul Programı Haftalık Ders Çizelgesinde Sosyal Bilgiler, Milli Tarih, Milli Coğrafya, T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Saatleri.....	89
Tablo 4. 11. 1997 Ortaokul Programı Haftalık Ders Çizelgesinde Sosyal Bilgiler ve T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Saatleri	90
Tablo 4. 12. 1997 İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Sosyal Bilgiler, Milli Tarih, T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi.....	91
Tablo 4. 13. 1981 Temel Eğitim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersleri	92
Tablo 4. 14. 1981 Temel Eğitim II. Kademe Okulları (Ortaokul) Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersleri	93
Tablo 4. 15. 1985 Ortaokul Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersleri.	94
Tablo 4. 16. 1986 İlkokul Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersi.....	95
Tablo 4. 17. 1986 İlköğretim Okulu Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersleri	95
Tablo 4. 18. 1987 (eski) Ortaokul Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersleri	96
Tablo 4. 19. 1987 (yeni) Ortaokul Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi nde Sosyal Bilgiler Dersleri	96
Tablo 4. 20. 1991 İlköğretim Okulu Haftalık Ders Dağıtım Tablosunda Sosyal Bilgiler Dersleri	97
Tablo 4. 21. 1992 Ortaokul Haftalık Ders Dağıtım Tablosunda Sosyal Bilgiler Dersleri... ..	98
Tablo 4. 22. 1998 İlköğretim Okulu Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersleri	99
Tablo 4. 23. 1995 İlköğretim Okulları Haftalık Ders Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersleri	101

Tablo 4. 24. 2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Sosyal Bilgiler Dersi ve Haftalık Ders Saatleri.....	102
Tablo 4. 25. 1924-2005 Yılları Arasında Yapılmış Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Sosyal Bilgiler Programı Kapsamına Giren Derslerin Öğretim Programlarında Yer Alan Üniteler.	105

RESİMLER LİSTESİ

Resim 3. 1. 5 Sınıf Eşya Dersleri Ders Kitabı, Naime Halit	20
Resim 3. 2. Atatürk'ün tarıma verdiği önemi gösteren bir resim.....	24
Resim 3. 3. Atatürk'ün Nazilli Sümerbank Basma Fabrikası'nı açması	24
Resim 4. 1. Başöğretmen Atatürk (Kayseri, 1928)	52
Resim 4. 2. Halka Yeni Harflerle Eğitim Veren Bir Okul (İstanbul, 1929).....	53
Resim 4. 3. 1918 (1334) Yılına ait Çocuklara Tarih Dersleri İsimli Kitabın Osmanlıca İç Kapağı	54
Resim 4. 4. 1918 (1334) Yılına ait Çocuklara Tarih Dersleri İsimli Kitabın Giriş Sayfası	56
Resim 4. 5. 1927 Yılında Çıkarılan 5. Sınıf Yurt Bilgisi Dersi Osmanlıca İç Kapağı	57
Resim 4. 6. 1927 Yılında Çıkarılan 5. Sınıf Yurt Bilgisi Dersi Kitabının ilk Sayfaları ..	58
Resim 4. 7. 1927 – 1928 Yıllarında Okutulmak Üzere Çıkarılan Cumhuriyet Çocuklarına Yeni Coğrafya Dersleri İsimli Kitabın Osmanlıca Dış Kapağı.....	60
Resim 4. 8. 1918 (1334) Yılına ait Çocuklara Coğrafya Dersleri İsimli Kitabın Osmanlıca İç Kapağı.....	62
Resim 4. 9. 1969 Yurttaşlık Bilgisi Kitabından Bir Resim	78
Resim 4. 10. 1969 Yurttaşlık Bilgisi Kitabından Bir Resim	79
Resim 4. 11. Atatürk, Türk Dil Kurumu Toplantısında.....	86

ŞEMALAR LİSTESİ

Şema 3. 1. Program Geliştirme Modeli.....	42
---	----

ÖNSÖZ

İnsan doğası gereği toplumsal ortam içerisinde yaşamaktadır. Hem bu toplumsal ortam içerisinde düzenin sağlanması hem de bireylerin yetiştirilmesi ve devletin istediği vatandaş profilinin ortaya konmasında eğitim ve öğretimin önemi büyüktür.

İnsanoğlu yüzyıllardır bilimin peşinde olmuş; yaşamın her döneminde olayları kayıt altına almış ve böylece Tarih dersinin oluşmasını sağlamıştır. Yine bulunduğu çevreyi tanımak, o çevrede değişen şartları kontrol edebilmek kısaca hayatta kalabilmek için Coğrafya dersinin temellerini atmıştır. Çoğalan insanoğlu, birlikte yaşamın getirdiği anlaşmazlıklara maruz kalmış ve başta Vatandaşlık olmak üzere diğer Sosyal Bilimler derslerinin nüvelerinin oluşumunu sağlamıştır. Özellikle coğrafi keşifler ve sanayi devrimi sonrasında teknolojik gelişmelerin hızla gelişmesi insan iletişimini kolaylaştırmıştır. İnsanoğlu bu gelişmeler karşısında toplum içerisinde kendini yabancı hissetmeye başlamıştır. Bir yandan da hızlı şehirleşme sonucunda kitleler meydana gelmiştir. Tüm bunlara çözüm sunabilmek için eğitimin ön plana çıkması gerektiği savunulmuştur. Eğitim öğretim faaliyetlerinin planlı olarak gerçekleştirilebilmesi için eğitim ve öğretim programları hazırlanmaktadır.

Bu programların çağın gereklerine uygun olabilmesi için ihtiyaca göre düzenlenmesi ve yenilenmesi gerekmektedir. Bu nedenle yapılan bu araştırmada Cumhuriyetten günümüze kadar olan Sosyal Bilgiler Programları değerlendirilmiş ve Sosyal Bilgiler dersinin değişimleri incelenmiştir. Sosyal Bilgiler, kalkınma ve ekonomik gelişmeler için eğitimin bir araç olarak görülmesinde, bireylerin sosyalleşmesi ve değerlerin aktarılması ile uyumlu bireyler haline gelmeleri ile eğitimin bir araç olarak görülmesinde temel ders olma özelliğini taşımaktadır.

Sosyal Bilgiler, sosyal hayatın içinden çıkmış ve sosyal hayatla bütünleşmiş dersleri kapsamaktadır. Sosyal Bilgiler dersi dönemin şartlarında kısa sürede etkilendiğinden dikkat çekmektedir. Bu yüzden tüm programlar içinde en fazla değişime

uğramış ders 6zelliğini taşıtmaktadır. Bu nedenle T6rkiye’de yapılmış 6đretim programlarında Sosyal Bilgiler dersi 6nemini her zaman korumuştur.

Tezimin her aşamasında desteğini ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Doç. Dr. M. Ruhat YAŞAR' a, maddi ve manevi destekleriyle 6ok şey borçlu olduğum eşime ve aileme g6n6lden teşekk6r ederim.

Bayram KOYUNCU

Nisan - 2015

BİRİNCİ BÖLÜM

Araştırmamız dört bölümden oluşmuştur, genel anlamda eleştiri ve çıkarıma dayalı bir çalışma yapılarak Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili kişilere kaynak sağlamıştır. Araştırmanın birinci bölümünde genel bir çerçeve çizilerek; araştırmanın önemi, yöntemi, amacı ve sınırlılıkları üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu bölümde araştırmamız içinde geçecek tanımlamalara yer verilerek araştırmanın kavranması kolaylaştırılmıştır. İkinci bölümde Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili genel bir çerçeve çizilmiştir. Sosyal Bilgiler ile Sosyal Bilimler arasındaki bağ üzerine durulmuş, Sosyal Bilgilerin dünyada ve ülkemizdeki tarihsel gelişiminden bahsedilerek dersin tarihsel birikimi ele alınmıştır. Bu bölümde sosyal kelimesinin anlamı da irdelenmiştir. Tezin üçüncü bölümünde Cumhuriyetin hemen öncesi ve günümüze kadar olan tarihi üzerinde durulmuştur. Türk eğitim sistemi, dönemin siyasi gelişmeleri, ekonomik planları, çok partili dönem, darbe dönemleri, J. Dewey'in eğitimimize etkisi, eğitim şuraları gibi konuların eğitimimize etkisi değerlendirilmiştir. Tezin son bölümünde ise bu bölüm tezin asıl bölümü olması hasebiyle üzerinde en fazla durulan çalışma alanı olmuştur. 1915 yılından itibaren Sosyal Bilgiler dersleri veya bu ders ile ilişkili tüm dersler incelenmiş, günümüz Sosyal Bilgiler dersi programlarına ışık tutabilecek bilgiler sunulmuştur.

1 – GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemine problem durumuna, amacına, önemine, sınırlılıklarına ve tanımlara yer verilmiştir. Yine Sosyal Bilgilerin tarihi gelişimi ve tanımlarına da yer verilmiştir.

Bütün toplumlar tarih boyunca kendinden önceki yaşanmış hadiselerden etkilenmişlerdir. Geleceğe güvenle bakabilen ve açık fikirli nesiller, değişime açık, araştıran, inceleyen ve toplu yaşama birlikteliğine sahip bireylerden oluşmaktadır. Toplumun tekdüze anlayıştan sıyrılarak, dinamik anlayışa geçirilmesi teknoloji ve bilim alanlarında ilerleme kaydetmesi ise kültürel ve tarih aktarımının doğru şekilde öğretimi ile mümkün olacaktır. Eğitimin birkaç önemli amacından birisi, öğrencilerde problem çözme becerisini geliştirmektir. Sosyal Bilgiler derslerinin öğretimi ise öğrencilere dün, bugün ve yarın arasında nasıl ilişki kurulacağını öğretmek onları geleceğe hazırlamaktır.

Ayrıca bireylerin çevreye uyum sağlamaları gerekmektedir, bireylerin çevreye uyumları da Sosyal Bilgileri edinmeleri ile ilişkilidir. Öğrencilerin değerlerin farkında olmaları birçok sorunun azaltılması anlamına gelmektedir. Suç ve uyum sorunlarının çoğu, insanların Sosyal Bilgilerinin yeteneğiyle alakalıdır.

1. 1. PROBLEM

Ülkemizde Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar geçen sürede ülkenin en önemli, karmaşık ve sorunlu alanlarının başında eğitim gelmektedir. Günümüzde eğitimin hem örgün hem de yaygın kademelerinde sorunlar bulunmaktadır. Bilişim çağı dediğimiz yirmi birinci yüzyılın son döneminde yer alan değişimler hem Türkiye'yi hem de dünyayı etkilemektedir. Bu değişim ve etkileşim sonucu ülkeler eğitim konusunda yeni çözümler getirme zorunluluğu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Ülkemiz bu değişim ve gelişmelere ayak uydurabilmek için her alanda olduğu gibi eğitim alanında da uygun programları seçmek suretiyle diğer toplumlardan geri kalmadan kendi sorunlarını çözerek kendi gelişimini sağlaması gerekmektedir. İlköğretim programlarında yer alan Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersi, bireyin yaşamında karşısına çıkacak olan çeşitli sorunlara en uygun cevabı verebilmesi için bireyi hayata hazırlamayı, ona hayatın içinden olaylar göstererek bu olaylardan nasıl ders alması gerektiğini öğretir.

Sosyal Bilgiler eğitimi ise bireyin günlük hayatta kullanacağı bilgileri edinirken sistemin gereksinimlerini karşılayacak bireyleri de yetiştirme amacındadır. Bu yüzden Sosyal Bilgiler eğitimi ve dersi yıllar içerisinde değişimler göstermiştir. Ülkemizde Sosyal Bilgiler ders olarak ilk kez 1968'de karşımıza çıkmaktadır. Bu tarihten önce bu

dersin içeriğini oluşturan dersler; Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi olarak ilkokullarda ayrı ayrı dersler şeklinde okutulmaktaydı. 1968 programında ilkokulun 4. ve 5. sınıflarında tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi adı altında okutulan konular birbirleriyle yakın ilişkileri ve çocuğa uygunluğu bakımından birleştirilerek “Sosyal Bilgiler” adı altında bir bütün haline getirilmiştir. Ders ortaokulun 1. ve 2. sınıflarında haftada 5 saat, 3. sınıflarında ise 4 saat olarak okutulmuştur. 1985’te ortaokullarda okutulan Sosyal Bilgiler dersi kaldırılarak yerine Milli Coğrafya ve Milli Tarih dersleri konulmuştur. 1992 yılında yeni bir vatandaşlık bilgileri programı uygulamaya konmuştur. 1997’de 8 yıllık zorunlu eğitim ile Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersleri kaldırılmış 1998’de yerlerine tekrar 4. ve 7. sınıfları kapsayacak şekilde yeni bir Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı yürürlüğe konmuştur. Bu araştırmanın problemi olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan günümüze Sosyal Bilgiler Programları ve dersi değişen, gelişen şartlar ile bağlantılı olarak değerlendirildi. Araştırmamızda aşağıdaki problem durumları üzerinde durulmuştur.

- Sosyal Bilgiler nedir?
- Sosyal Bilgiler dersi nerede ve nasıl ortaya çıkmıştır?
- Sosyal Bilgiler dersinin ülkemizdeki gelişimi nasıldır?
- Yapılan Kalkınma Planlarının Sosyal Bilgiler dersine etkisi nasıldır?
- Yapılan Milli Eğitim Şuralarının Sosyal Bilgiler dersine etkisi nasıldır?
- Egemen düşünce akımları ile tarihsel ve sosyal şartların Sosyal Bilgiler dersine etkisi nasıldır?

1. 2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmada, araştırmacı “Betimleyici Araştırma” yöntemi kullanmıştır. Veriler kaynak tarama yöntemiyle elde edilmiştir. Kaynak tarama yöntemi betimsel bir araştırmadır. Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekli ile betimlemeyi amaçlayan bir yaklaşımdır. Tarama modellerinde araştırma problemi genelde: ‘Ne idi?’ ‘Nedir?’ gibi soru kelimelerinden oluşur” (Karasar, 1995). Betimleyici araştırma yöntemleri; survey (tarama), durum, geliştirme, karşılaştırma, etnografik (kültür ile ilgili), değerlendirme ve aksiyon araştırmaları olarak

ifadelendirilebilir. Ayrıca bu araştırmada var olan bir durum betimlenip karşılaştırıldığından durum tespit modeli kullanılmış ve veriler içerik analizi yöntemi ile elde edilmiştir. Bu amaçla başta; Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi olmak üzere, Milli Eğitim Bakanlığı Ferit Ragıp TUNCOR Arşiv Kütüphanesi, Milli Kütüphane, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Kütüphanesi ve Kilis İl Halk Kütüphanesi, değişik birçok makale, yüksek lisans ve doktora tezleri ile ilköğretim ders kitapları taranmıştır.

1. 3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın temel amacı Cumhuriyetin ilanından günümüze Sosyal Bilgiler programlarındaki değişimlerin zeminindeki sebepleri ortaya çıkarmaktır. Bunun için bu çalışmada dönemler halinde çıkarılan ilkokul, ortaokul ve ilköğretim Sosyal Bilgiler programı incelenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmayla tarihsel gelişim sürecinde ülkemizde, 1924, 1926, 1936, 1948, 1962, 1968, 1998 ve 2005 yıllarındaki ilköğretim Sosyal Bilgiler ğretim programı ile Sosyal Bilgiler dersindeki değişmelerinin değerlendirmesi yapılarak katı idealizmden günümüz modernizm eleştirilerine kadar uzanan seyri betimlenecektir.

1. 4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu çalışmada cumhuriyetten günümüze ilkokul, ortaokul ve ilköğretim programlarında Sosyal Bilgiler konularının karşılaştırılmasına odaklanılmaktadır. Sosyal Bilgiler bu konularının ağırlıkları, sunuluş, metot ve içerikleri bakımından farklılıkların görülmesi açısından Sosyal Bilgiler ğretmenlerine, ders kitabı yazarlarına ve bu konuda çalışma yapacak kişilere yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Sosyal Bilgiler ilköğretim programlarında yapılan köklü değişikliklerin, yetiştirilen öğrencilerin eğitim hayatlarını etkileyeceği bir gerçektir. Sosyal Bilgilerin amaçlarından biri olan etkili bir vatandaş yetiştirmek hedefi bu değişimlerin anlaşılması açısından önemlidir. Bu alışma Sosyal Bilgiler dersinin gelişimini irdeleyecek ve bu değişimin ve tarihsel arka planı hakkında sağlıklı bilgiler sunacaktır.

1. 5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

1. Araştırmada Cumhuriyet tarihi ile sınırlıdır.
2. Yapılan araştırma dijital ortamdaki kaynaklar ile sınırlıdır.
3. Yapılan araştırma günümüze kadar kullanılmıŐ olan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları ile sınırlıdır.

1. 6. TANIMLAR

Bu bölümde çalışmamızı daha anlaşılabilir bir hale gelmesi için konumuzu doğrudan ilgilendirecek tanımlamalara yer verilecektir.

1. 6. 1. Eğitim

Fiziksel uyarımlar sonucu beyinde istendik biyo – kimyasal değişiklikler oluşturma sürecidir (Sönmez, 1989).

1. 6. 2. Öğretim

Belli bir amaca göre gereken bilgileri verme işi, tedris, tedrisat, talimdir (Tüysüz, 2010).

1. 6. 3. İlköğretim

Temel eğitim olup, her kadın ve erkek Türk vatandaşı için zorunlu olan ve onu milli amaçlara göre yetiŐtiren ve her türlü gelişimini sağlayan öğretim basamağıdır (Oğuzkan, 1981).

1. 6. 4. Program

Bir okulda ya da okullarda ne üretilmesi gereğine ilişkin organize kararları içeren bir dokümandır (Varış, 1996).

1. 6. 5. Eğitim Programı

Belli bir öğrenim çağında ya da alanda yetiştirilecek öğrencilerin önceden belirlenmiş eğitim amaçlarına erişebilmeleri için planlı yapılan ve gerçekleştirilen eğitsel etkinliklerin tümüne denir (Başaran, 2000).

1. 6. 6. Öğretim Programı

Öğrencilerin süreç boyunca edinmesi öngörülen kazanımlar, öğretim programının merkezinde yer almaktadır. Öğretim programları, öğrencilerin belirli bir dersle ilgili, hem okul içi hem de okul dışı yaşantılarında kazanmaları planlanan becerilere ilişkin tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir (Demirel, 2009).

1. 6. 7. Program Geliştirme

Okul dışında veya okulun içinde, özelde okulun amaçlarını genelde ise milli eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere düzenlenen etkinlik ve içeriğe uygun teknik, yöntemlerle geliştirilmesine dönük bütün işlemlerdir (Varış, 1996).

1. 6. 8. Hedef Davranışlar

Daha önceden belirlenmiş programda yer alan, öğrencinin öğrenme süreci sonunda kazanacağı davranış değişikliklerini gösteren hedeflerdir (MEB, 2006).

1. 6. 9. Program Tasarısı

Bu soru doğal olarak, daha önce de belirtildiği gibi, bireylerin felsefi tercihlerine göre tanımlanmaktadır. Buna bağlı olarak, alanla ilgili literatürde program tasarımına dönük farklı tanımlar bulmak mümkün olmaktadır. Program tasarısı, programın niteliğiyle ilgili tutarlı kararlar vermek için kullanılan program elemanları arasındaki ilişkilerin örneklerini göstermedir (Saylan, 1965). Program tasarısı, “Bir eğitim sisteminde ya da bir kurumda düzenlenen bir programın elemanlarının birbirleri ile tutarlı, ilişkili ve aşamalı bir biçimde ortaya konulacağı metodu belirtmektedir (Skillbeck, 1991).

İKİNCİ BÖLÜM

2 - KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Sosyal Bilgiler, bir ders olarak 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, Sosyal Bilgiler kavramı ilk kez NCSS (1916) tarafından kabul edilerek Sosyal Bilgiler; konusu doğrudan toplumun örgütlerine ve gelişimine sosyal kurumların bir üyesi olması dolayısıyla insana dair bilgiler olarak tanımlanmıştır (Moffatt, 1957).

2. 1. Sosyal Bilgiler, Tarihi ve Ülkemizdeki Gelişimi

“Sosyal Bilgiler nedir?” sorusuna günümüze gelene kadar herkesin üzerinde ortak karara vardığı bir tanım yapılamamıştır. Yapılan tanımların hepsi de birbirlerinin eksik kalan yönlerini tamamlar niteliktedir. Bu anlaşmazlık sadece Sosyal Bilgilerin tanımıyla sınırlı kalmamıştır. Okullarda okutulan Sosyal Bilgiler öğretiminin amaç, içerik ve yönteminin ne olduğu ya da ne olması gerektiği konusunda uzun bir süre uzlaşmaya varılamamıştır (Öztürk, 2009).

ABD’de 20. Yüzyılın başlarında başlatılan Sosyal Bilgiler alanındaki gelişmeler, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de etkili olmaya başlamıştır. Cumhuriyetin ilk dönemlerinden itibaren, ilkokullarla ilgili çeşitli düzenlemelere gidilmiştir. 1926 programının temel ilkesi, “İlk mektebin başlıca maksadı genç nesli muhitine faal bir şekilde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaş yetiştirmektir”. Sosyal Bilgiler dersi kapsamında 4. ve 5. sınıflarda okutulan Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi derslerinin her biri iki saat olmak üzere haftada 6 saat olarak verilmiştir. 1962 program taslağında ise,

kişisel, insanlık münasebeti, ekonomik ve toplumsal hayat bakımından belirlenmiş, Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi derslerinin yerine Toplum ve Ülke İncelemeleri dersi konulmuş, ders saatleri dördüncü sınıfta 6, beşinci sınıfta 5 saat olarak tespit edilmiştir. 1968 programında ise, dersin adı Sosyal Bilgiler olarak tekrar değiştirilmeye başlanarak, dördüncü ve beşinci sınıflarda beş saat olarak okutulmaya başlanmıştır (Sönmez, 1994).

Program geliştirme çalışmaları 1980’li yıllara kadar devam etmiştir. 1980’li yıllardan itibaren artan program geliştirme çalışmaları çerçevesinde MEB tarafından 1981 yılında alınan kararla ortaokul son sınıflarda Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi okutulmaya başlanmıştır (Kocaoluk ve Kocaoluk, 1999).

Sosyal Bilgiler öğretimiyle ilgili en son program güncellemesi 2005 yılında yapılmıştır. Yeni program; yapılandırmacı anlayış etkisinde, NCSS tarafından belirlen tematik yaklaşımdan ilham alınarak, farklı Sosyal Bilgiler yaklaşımlarını bünyesinde barındıran, disiplinler arası yaklaşımı yansıtan, bilgiyi üretmek ve kullanmak için gerekli kavram, beceri ve değerlerle donanmış etkin Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları yetiştirmek iddiasıyla yapılmıştır (Akpınar ve Kaymakçı, 2012).

2. 2. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler Arasındaki İlişki

Bu iki kavram eğitim ve öğretim açısından farklı olarak ele alınmaktadır. BU bakımdan Sosyal Bilgilerle Sosyal Bilimler arasında kesin bir ayırım yapmak mümkün değilse de bu iki alan; amaç, metot ve içerik bakımından değişik özelliklere sahiptirler. Sosyal Bilimler konu alanıdır ve bunlar arasında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi yer almaktadır.

Sosyal Bilimler, insan davranışlarını çeşitli yönlerden, genel bir yaklaşımla inceleyen alanlardan oluşmaktadır. Buna bağlı olarak da, Sosyal Bilimlerin içeriği, kendi aralarında bağlantılı ve karmaşık birçok sosyal insan yaşantılarından türetilmiştir. Sosyal Bilimlerle uğraşan ve sosyal ilişkileri, zaman ve mekân içinde inceleyen kişilere sosyal bilimci adı verilir. Sosyal bilimcilerin esas işi, toplumlarla ilgili yeni bilgi ve fikirler üretmektir. Bunun yanında, toplumda iyi vatandaşlar yetişebilmesi için, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki öğrencilere verilecek, bir dizi önemli bilgiyle de ilgilenirler.

Sosyal Bilimler alanındaki kuramsal ve bilimsel gelişmelerin eğitim süreci içinde ele alınarak, bireyin toplum içinde gelişmesini, yetiştirilmesini amaçlar. Sosyal Bilgiler, bu yüzden bir okul öğretim programı olup, İlköğretim basamağında, sosyal davranış bilgilerine ağırlık veren bir ders durumundadır. Sosyal Bilgiler alanında çalışan kişiye de Sosyal Bilgiler eğitimcisi denilir. Sosyal Bilgiler, konu ve temaların öğretilmesinde, Sosyal Bilimlerden daha çok kullanılır ve özellikle vatandaşlık eğitimine ağırlık vererek, ilköğretim çağında gerçekleştirilir. Sosyal Bilgiler kapsamında ağırlık, disiplinler arası ve bütünleştirilmiş bir eğitim programı yoluyla vatandaşlık kavramının geliştirilmesine verilmiştir. Sosyal Bilimler ise, ayrı ayrı disiplinler olarak öğretilir ve öğretim, ortaöğretim (lise) ve üniversitelerde gerçekleştirilir. Sosyal Bilimler, insan ilişkilerini incelerken; Sosyal Bilgiler, bir okul eğitim programı olup, demokratik düzende vatandaşlık eğitimi programının bir bölümü olarak, insan ilişkileri konusu üzerinde durmaktadır. Bundan da anlaşılacağı gibi, Sosyal Bilgilerin temelini Sosyal Bilimler oluşturmaktadır. Program yönünden Sosyal Bilgiler kavramı ise, Sosyal Bilimlerden alınan muhtevaya dayanarak oluşturulan üniteleri ihtiva eden programı belirtmek için kullanılmaktadır. Kısacası, Sosyal Bilgiler, öğretim amacıyla Sosyal Bilimlerden seçilmiş ve basitleştirilerek düzenlenmiş konulardır (MEB, 2005).

2. 3. Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçları

Bu dersin temel amacı, demokratik bir ülkede yurttaşlık vazifesini yerine getirebilmek için, öğrencilerin sahip olması gereken bilgi, kabiliyet ve davranışlardan meydana gelen vatandaşlık değerlerini arttırıp (NCSS, 1994) onları etkin birer yurttaş ve birey olarak yetiştirmektir (Barth, 1977).

Sosyal Bilgiler eğitimcileri öncelikle, öğrencilerin kişisel özellikleri ve sosyo-ekonomik düzeylerini önemsemeden, onlara nitelikli eğitim vermesi ve özellikle de öğrenciler arasındaki başarı farkını kapatmaya çalışması gerekir. Bununla birlikte, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin teknolojiyi etkin bir şekilde kullanması beklentilerden biridir (Kılınç, Evans, & Korkmaz, 2012). Öğretmenlerin sosyal paylaşım sitelerini, web adreslerini, vb. kullanarak derslerini zenginleştirmesi gerekir. Ayrıca dünyada olup bitenlerden ve bunların günlük yaşamına etkisinden haberdar olan, küresel boyutta kendi

yaşlılarıyla yarışabilecek bireyler yetiştirilmesi Sosyal Bilgiler öğretmenleri için bir gerekliliktir. Dördüncü olarak, demokrasi isteği, belki de bu isteklerden en önemlisidir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin demokratik birer eğitimci olmaları ve öğrencileri de demokrasiyi anlamış, onu hayatına esas kabul etmiş bireyler olarak yetiştirmeleri gerekir. Son olarak, eleştirel okumanın Sosyal Bilgiler öğretmen eğitiminde kullanılması yeni bir eğilim olarak göze çarpmaktadır. Burada kısaca bahsedilen bu beş farklı eğilim, çalışmada, sırasıyla detaylı bir şekilde açıklanmıştır (Kılınç, 2013).

2. 4. Eğitim Sosyolojisi Üzerine Bazı Görüşler

Toplum dikkate alan *sosyolojinin* eğitim tanımı şöyledir: Sosyolojik tanımlar, çocuğu/bireyi toplumun bir parçası olarak görür ve eğitimi bir toplumsallaştırma süreci olarak ele alırlar. Yani, eğitim, yetişkin nesiller tarafından sosyal hayata henüz hazır olmayanlara uygulanan her türlü tesirlerdir (Eskicumalı, 2002).

Bu alt başlık altında Eğitim Sosyolojisi üzerinde durulacak olup, eğitim ve Sosyolojinin Sosyal Bilgilere yani topluma etkisi değerlendirilecektir.

2. 4. 1 Talcott Parsons ve Eğitim Sosyolojisi

T. Parsons'un çalışmalarının birçoğu, toplumu kapsayan sistemler üzerinedir. Fakat "The School Class as a Social System" (Toplumsal sistem olarak okullardaki sınıf) isimli incelemesinde uyum modelini öğrencilere uygular. Eğitim konusuna bu incelemesi ile girmiştir. Sınıflarda aktörler öğretmen ve öğrencilerdir, diğerleri figürandır. Bir toplumsal sistem olarak okul; sınıfı, öğretmen ve öğrenciler ve öğrencilerle öğrenciler arası etkileşim sürecini içine alır. Okul örgütünde sınıfın iki işlevine değinir: Birincisi, "Toplumsallaşma", ikincisi "Seçme" dir. Toplumsallaşma, bireylerin ilerideki performansları için gerekli uyum ve kapasitelerinin gelişmesidir. Eğitim sisteminin ikinci işlevi, öğrencileri farklı meslek alanlarını seçmeye yönlendirmektir. Kim üniversiteye gidecek, kim gitmeyecek gibi. Çağdaş, teknolojik toplumlarda bu işi okullar yapar. Bunun da temeli, başarıdır. Okulların başarı temeline

göre çocukları ödüllendirmeleri, modern toplumlarda eğitimsel ve ekonomik bütünleşme görüşünün temelidir. İşlevsel açıdan okullardaki sınıf, toplumsallaştırma kurumudur. Bu kurumla bireysel beşerî kişilikler güdülenmiş ve teknik bakımdan yeterli olarak yetişkin rollerini yerine getirmek için eğitilirler. Toplumsallaşma, bireylerin gelecekteki rollerini en iyi biçimde yerine getirmelerinin önkoşulu olan uyumların ve kapasitelerin gelişimidir. Uyumun iki ögesi vardır: Toplumun geniş değerlerinin uygulanmasına uyum: İkincisi ise, toplumun yapısında özel bir rol tipinin icrasına uyum. Kapasite de iki ögeden oluşur: Birincisi, bireysel rollere dahil görevlerin icrası için beceri ya da yeterlik; İkincisi, başka bireylerle ilişkilerde uygun davranışlar sergilemektir (Parelius, ve A. Parker, 1978).

2. 4. 2. L. Althusser'e Göre Devletin İdeolojik Aygıtları

Althusser, eğitimi kapitalist devlet araçlarından biri olarak ele alır. Ona göre, toplumun üstyapı kurumlarının tümü devlet aygıtının birer parçacıklardır (Tezcan, 1990). Althusser, kapitalist toplumun devlet aygıtını ikiye ayırır. Baskıcı devlet aygıtları ve ideolojik devlet aygıtlarıdır. Baskıcı devlet aygıtları; yargı, yürütme, yaşama, polis ve ordudan oluşur. Bunların başlıca görevi, sınıf mücadelesine zor kullanarak egemen sınıf adına müdahale etmektir. Fakat üretim ilişkilerinin yeniden üretimi, sadece baskı ile değil, aynı zamanda egemen ideolojiyi yayan ideolojik devlet yapılarıyla olur. Ona göre okul sistemi devletin ideolojik araçlarının bir parçasıdır. Bunlar; eğitim, din, siyasi, aile, refah kurumları, iletişim araçları, hukuktur. Bunlar insanları ikna etmedi anahtar role sahiptir. Ona göre eğitilmiş gençlerde herhangi bir yaratıcılık, bağımsız tepki ya da farklılaşma olabileceği düşüncesi gerçek dışıdır. Devletin baskı aracılığı ile uyguladığı baskı sonucu, çocukların aynı tornadan çıkmış kalıp adamlara dönüşmesi kaçınılmazdır.

Althusser'e göre gelişmiş kapitalist sistemlerde temel ideolojik devlet aygıtı eğitimidir. Çünkü eğitim, çocuğu en uygun olduğu zayıf çağında ve zorunlu olarak ele geçirir ve etkiler. Çocuğa, gelecekteki mesleği için gerekli beceri ve teknikleri öğretir. Aynı zamanda gelecekteki ekonomik rolünü uyan iyi davranış kurallarını aktarır. Bu kurallar işçilere tevazu, boynu eğme, hakkına ve durumuna razı olmaktır. Baskı ve

sömürünün aracı rolünü üsleneceklere ise, kuşkuculuk, yırtıcılık, kin, hile öğretilir (Tezcan, 1994).

Okul üçüncü olarak çocuklara, kapitalist toplumun egemen ideolojisini aşılır. Kitlenin büyük bir çoğunluğu okul yoluyla 16 yaşında kapitalist üretim biçiminin gerektirdiği beceri ve ideoloji ile donatılarak üretime sunulur. Ötekiler daha sonra orta düzeydeki teknik ve beyaz yaka işlere aktarılır. Küçük bir azınlık ise eğitimin doruğuna çıkar, sömürü baskı ajanı ve uzman İdeolog konumuna erişirler. Görüldüğü gibi Althusser'e göre devlet tüm yapıyı kapsayacak şekilde büyütülmüştür (Tan, 1976).

2. 4. 3. Paulo Freire'ye Göre Bankacı Eğitim Modeli

Freire'ye göre geleneksel eğitimde "Yığmacı" eğitim yöntemi vardır. "Bankacı Eğitim Modeli" de denen bu modelde öğrencinin öğrenme süreci içinde bir özne değil, bilginin ezberletildiği bir nesne olduğu düşüncesi söz konusudur. Burada bilgiyi bir yatırım olarak gören anlayış vardır. Öğrenim görenler, tıpkı birer banka veznedarı gibi, çeşitli konularda bilgi mevduatı kabul ederler. Gerekli olduğunda onu çıkarıp kullanırlar. Bu anlayış, bilgiyi, ona sahip olanların verebileceği bir şey olarak görür. Ona göre yığmacı eğitim modeli, baskıcı bir toplumun pek çok özelliğini taşır. Örneğin, öğretmen öğretir ve öğrencilere öğretilir; öğretmen düşünür ve öğrenciler hakkında düşünülür; öğretmen eylemde bulunur, öğrenciler ise öğretmenin eylemi aracılığı ile eylemde bulduklarını sanırlar; öğretmen, öğrenme sürecinin öznesi, öğrencilerse nesnesidirler. Yetişkinlere yönelik okuma yazma programlarında yığmacı kuram, öğrencinin yaşam etkinliği ile pek az ilgisi olan okuma malzemelerini kullanır. Yığmacı eğitim sistemi, yoksulluk konusunda, yoksulluğun varlığının, yoksulun toplumda nasıl davranacağını bilmesinden kaynaklandığını savunur. Bu durumda eğitimin amacı, yoksulun davranışlarını bu toplumun gereksinimlerine uyacak biçimde değiştirmektir. Böylece, toplumun baskısı koşulları değiştirilmeden, ezilenlerin bilinci değiştirilir (Spring, 1991).

Freire'nin yönteminin amacı, sessizlik kültürü içinde yaşayanların, egemen sınıfın içselleştirilmiş imgesinden kurtulmalarına yardım ederek, kendilerini anlamalarını sağlamaktır (Spring, 1991).

Freire yöntemi, hem bilincin gelişmesine, hem de toplumun yapısı tarafından yaratılan yanlış bilincin ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Kuramını, Üçüncü Dünya ve sanayileşmiş toplumlar için geliştirerek evrenselleştirmiştir. Sessizlik kültüründeki insanlar, kötü durumlarının nedenini, kendilerinde ya da doğüstü güçlerde ararlar. Örneğin köylüler, açlığa, kendi yetersizliklerinin yol açtığını sanırlar. Yahut açlığın, tanrıların öfkesini gösterdiğini düşünürler. Ona göre, böyle bir toplum, insanî olmaktan çıkmıştır. Halk, toplumun değişmesine katılamaz. İnsanlar, kitle iletişim araçlarından günlük olarak aldıkları mesajlara göre düşünmekte ve hareket etmektedirler. Bu toplumda benlik bilinci ortadan kalkar. Bireysel düzeydeki risk ve plânlama ögesi yok olur. Hangi durumda ne yapılması gerektiğini belirten talimatlar egemen durumdadır. İnsanlar bağımsız düşünme alışkanlıklarını genellikle kaybetmişlerdir. Freire'nin yöntemi herhangi bir yaş grubuyla sınırlı değildir. Bütün toplumlarda herkese uygulanabilir. İnsanlar, kitle toplumunda, bilinç ve pratik arasında karşılıklı ilişki noksanlığı nedeniyle, insanî olmaktan çıkmışlardır (Tezcan, 1993).

2. 4. 4. B. S. Bowles ve H. Gintis'e Göre Eğitime Sınıfsal Bakış

Bowles ve Gintis, Batı sanayi toplumlarının ayırt edici özelliği olarak, servet sahibi ufak bir grubun, emekleriyle para kazanan çoğunluğa egemen olmalarını belirtmektedir (Tezcan, 1993).

Kapitalist A.B.D.de Okullaşma (1976), isimli incelemelerinde Bowles ve Gintis, olanakların arttırılmasına yönelik liberal eğitim reformlarının niçin iş yaşamında görülmediği sorusu ile başlarlar. Sınıf, cinsiyet ve ırk eşitsizliklerinin dökümünü yaptılar ve Amerikan okullarının hiyerarşik toplumsal ilişkiler tarafından istila edildiğine ve otoriteye boyun eğme olduğuna değindiler. Bu özelliklerin hiçbirisi eğitimin açık amaçları ve demokratik toplum ideallerinden ibaret değildi. Okulda öğrenci, otoriteye uymayı ve güçsüzlüğü kabullenmeyi öğrenir. Çünkü bunlar, gelecekteki çalışmalarının temel ilkesi olacaktır. Aynı zamanda, başarının bireysel liyakatle olacağını, herhangi bir toplumsal konumun avantajı ile olmayacağını öğrenirler (Worsley, 1981).

Kapitalist toplumda kitle eğitiminin sosyo - ekonomik eşitliği sağlayacağı ve bireyin yetenek ve potansiyelini geliştirici görüşünü reddederler. Tersine, onların amacı,

okul başarısı ve öğrencilerin yaşam şanslarının büyük ölçüde ailelerinin sosyo - ekonomik düzeyine bağlı olduğunu göstermektedir (Ball,1986).

Onlara göre, eğitim sisteminde yapılacak reformların tek başlarına çeşitli sınıfların yaşam şanslarındaki eşitsizlikleri azaltacağı beklentisi gerçeklere uymamaktadır. Onlara göre zorunlu eğitim, bir toplumsal denetim aracı olarak kullanılmaktadır. Çünkü fabrika sisteminin gerek duyduğu itaatkâr ve sadık bir işgücü yetiştirmeye yaradığını savunurlar (Tezcan, 1993).

Bunların kapitalist eğitim sistemine yönelik eleştirilerinin Küba ve Çin gibi sosyalist toplumlar için de geçerli olduğu savunulmuştur. Bu ülkelerin çok daha baskıcı ve bürokratik oldukları vurgulanmıştır. Dolayısıyla bu yazarların, insanların küçük bir azınlık tarafından katı toplumsal denetim altına alındıklarını görmezlikten geldikleri için eleştirilmişlerdir (Blackledge, 1985).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3 – KISACA EĞİTİMİN ÜLKEMİZDEKİ GELİŞİMİ (1915 – 2009)

Bu bölümde Cumhuriyet sonrasında ülkemizde yapılan eğitim çalışmaları üzerinde ana hatlarıyla durulacaktır. Eğitimin ülkemizde gelişiminin incelenmesinin nedeni Sosyal Bilgiler dersini incelerken eğitimdeki diğer çalışmaları göz ardı etmemektir. Bu bağlamda; 1924, 1926, 1936, 1948, 1962, 1968, 1997 ve 2005 programındaki değişimler ve gelişmeler incelenecektir.

3.1. Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikalarına Yön Veren Temel Yasalar

- Tevhid-i Tedrisat Kanunu /430/29.4. 1340 (1924).
- Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun /1353/3.11.1928.
- Maarif Teşkilâtına Dair Kanun /789/3.4.1926.
- İlköğretim Muallim ve Vazifeleri Hakkında Kanun /842/2.6.1926.
- Köy Enstitüleri Kanunu /3803/22.4.1940.
- İstanbul Darülfünunu'nun İlgasına ve Maarif Vekâletince Yeni Bir Üniversite Kuruluşuna Dair Kanun /2252/6.6.1933.
- Millî Eğitim Temel Kanunu /1739/14.6.1973.
- Yükseköğretim Kanunu /2547/4.11.1981.

3. 2. 1924 İlkokul Program Geliştirme ve Eğitim Çalışmaları

Cumhuriyet ilan edildikten kısa bir süre sonra, eğitim sisteminde ve bu arada ilkokul programında bazı değişiklikler yapıldı. Cumhuriyet Döneminin ilk programı 1924 tarihli “İlk Mektepler Müfredat Programı’dır. Bu program, İlköğretim Dairesi tarafından hazırlanmıştır (Binbaşıoğlu, 1999).

II. Heyet- i İlmîyenin 1924 yılında aldığı bir kararla 6 yıl olan ilkokul öğrenim süresini 5 yıla indirmiştir. Erkek ve kızlar ayrı öğrenim gördüğü için erkek ve kızlar ilkokullarında okutulmak üzere ayrı ders programları hazırlanmıştır. 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm öğretim kurumları Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde toplanmış ve okullarda uygulanan programlar üzerinde kapsamlı değişiklikler yapılmıştır (Gözütok, 2003).

Daha çok geçiş programı niteliğinde olan 1924 programının önceki programlardan temel farkı çok az sayıda bazı derslerin konulması, değiştirilmesi ve bazı ders konularının Cumhuriyet yönetimine uyarlanmasıdır (Akbaba, 2006).

1924 programı Türkiye Cumhuriyeti’nin sistemli olarak yaptığı ilk programdır. Programda temel amaç, öğretimden öte aktif cumhuriyet ideolojisine uygun insan tipini eğitmektir. Bu nedenle, programda hukuksal temelli kazanımlar, genellikle, birey-birey, birey-toplum, birey-kurum ve toplumsal kurumların birbiri üzerine hak ve ödevleri üzerine düzenlemelerden oluşur. Çünkü amaç, hukuk kavramını önce sorumluluk ekseninde içselleştiren bireyler yetiştirmektir. Aslında, 1924 programı, imparatorluktan ulus devletine geçiş sürecinde hak, yetki ve sorumluluk üçgeninde hukuksal kazanımların topluma ilk kez eğitim yoluyla kazandırıldığı bir program olmuştur (Gökdemir, 2013).

Tablo 3. 1. 1924 Öğretim Programı Kız ve Erkek İlk Mektepler Ders Dağılımı

DERSLER		ERKEKLER						KIZLAR					
		SINIF						SINIF					
		1	2	3	4	5	TOPLAM	1	2	3	4	5	TOPLAM
Türkçe	Alfabe	12					12	12					12
	Kıraat (İnşad ve Teslim)		4	3	2	2	11		4	3	2	2	11
	İmla		2	2	1	1	6		2	2	1	1	6
	Tahrir		1		2	2	5		1		2	2	5
	Sarf				1	1	2				1	1	2
	Yazı (Sülüs-Rika)		2	1	1	1	5		2	1	1	1	5
	Kuran -ı Kerim ve Din Dersleri		2	2	2	2	8		2	2	2	2	8
Hesap	2	3	3	3	2	13	2	3	3	3	2	13	
Hendese				1	2	3				1	2	3	
Tarih			1	2	2	5			1	2	2	5	
Coğrafya			1	2	2	5			1	2	2	5	
Tabiat Tetkiki, Ziraati Hıfzıssıhha	3	3	2	2	2	12	3	3	2	2	2	12	
Ev İdaresi (Kızlar)						0				1	1	2	
Musahabat -ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye	1	1	1	1	1	5	1	1	1	1	1	5	
Resim	2	2	2	2	2	10	2	2	2	2	2	10	
El İşleri	2	2	2	2		8	2	2				4	
Musiki	2	2	2	1	1	8	2	2	2	1	1	8	
Terbiye- i Bedeniye	2	2	2	1	1	8	2	2	2	1	1	8	
Nakış, Biçki ve Dikiş (Kızlar)						0			2	2	2	6	
TOPLAM		26	26	26	26	26	130	26	26	26	26	26	130

(Maarif Vekâleti, 1924)

II. Heyeti İlmiye toplantısında kabul edilen (1924) İlk Mektepler Öğretim Programı beş yıllık kesintisiz bir eğitim süresine göre düzenlenmiştir. Program Mekatibi İptidaiye programlarında bulunan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ilkeleri ile bağdaşmayan dersler ve konuların ayıklanarak, yerine Cumhuriyetin eğitim anlayışını temsil eden yeni derslerin ve konuların eklenmesiyle ortaya çıkmış bir programdır. 1924 İlk Mektepler Müfredat Programı kız ve erkek ayrımı yapılmaksızın tek program olarak hazırlanmıştır. Ancak yayımlanan programda ders cetveli kız ve erkek olarak ayrı verilmiştir. Bunun nedeni programlarda okutulan bazı derslerin sadece kızlar için, bazı derslerin ise sadece erkekler için konmuş olması ya da ders saatlerinin farklılıklar göstermesidir. Yeni programa göre, erkekler 1. 2. 3. ve 4. sınıfta “El İşleri”, dersini haftada 2 saat olarak okurlarken, kızlar “El İşleri” dersini 1. ve 2. sınıfta haftada 2 saat olarak okuyacaklardı. Kızlar için ayrıca 3. 4. ve 5. sınıfta haftada 2 saat olarak okuyacakları “Nakış ve Biçki Dikiş” ve 5. sınıfta haftada 1 saat olarak okuyacakları “Ev

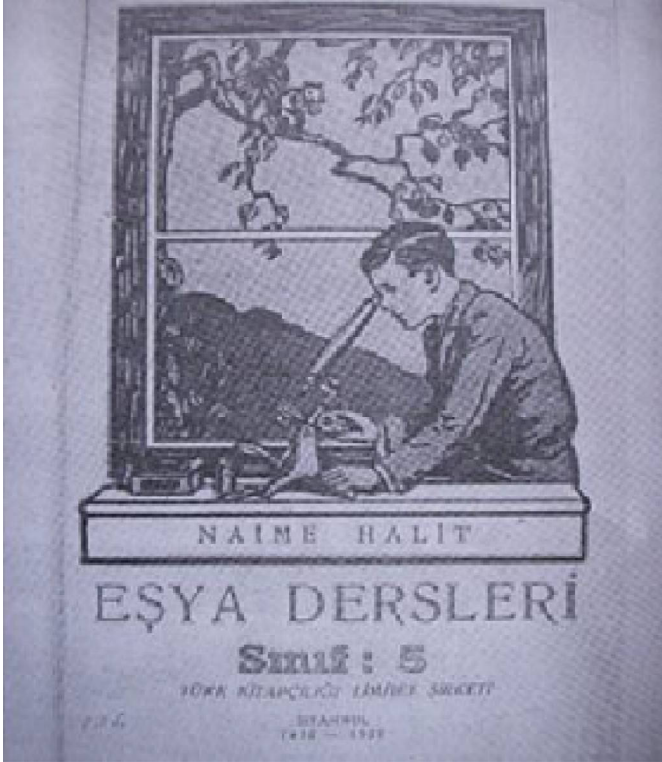
İdaresi” dersleri konmuştur. Bu dersler erkek öğrencilerin programında yer almıyordu. Bunun dışında kız erkek öğrenciler için programda yer verilen dersler arasında bir farklılık yoktur. Bu iki dersten dolayı kız ve erkek öğrencilerin okuyacakları dersler iki ayrı cetvel halinde verilmiştir. Programa göre “gerek kız, gerekse erkek mekteplerinde her gün öğleden evvel üç, öğleden sonra iki olmak üzere beş saat ders verilir. Pazartesi günleri öğleden sonra Terbiyevi Tenezzühler ve Muhâzaralar yapılır. Perşembe günü öğleden sonra dersler tatil edilir.

Tablo 3. 2. Mekatib-i İbtidaiye-yi Umumiye Talimatnamesi’ne Göre Müfredat Programı 1915

Öğleden Evvel Tedris Edilecek Dersler	Öğleden Sonra Tedris Edilecek Dersler
Kur’an-ı Kerim	El İşleri
<u>Malumat-ı Diniye (Din Kültürü)</u>	Ziraat (Tarım)
Musahabat-ı Ahlakiye (Ahlak Bilgisi)	Yazı
Türkçe, Kıraat, (Okuma) Sarf (Dil Bilgisi) ve Nahiv (Gramer)	Resim
Tarih	Musiki (Gına)
Hesap (Matematik) ve Hendese (Mühendislik)	Terbiye-i Bedeniye (Beden Eğitimi)
Eşya Dersleri	

1924 programındaki Tabiat Tetkiki dersi, 1926 programında Tabiat Dersleri ve Eşya Dersleri adı altında ikiye ayrıldı. Bu son programa göre Tabiat Tetkiki dersi 4 ve 5. sınıflarda haftada ikişer saat okutulurken fizik ve kimya konularını kapsayan “Eşya Dersleri” ise sadece 5. sınıfta ve haftada 2 saat olarak okutulmaktaydı. Programda ilgili derslerin ana hedefi şöyle açıklanmaktadır (MEB, 1930). Dördüncü ve beşinci sınıflarda verilen Tabiat Tetkiki ve Eşya Derslerinin ilk amacı öğrencilere her gün tabiatta

karşılaştıkları hadiseleri açıklamak, kullanacakları eşyalar hakkında ve bu aletlerin çalışma prensipleri hakkında bilgi vermek olarak belirlenmiştir. Ayrıca yüksek tahsil yapmayı düşünen öğrencileri ileride temel teşkil edecek bilgilere hazırlamak da düşünülen amaçlardandı.

Resim 3. 1. 5 Sınıf Eşya Dersleri Ders Kitabı, Naime Halit

Tablo 3. 3. 1924 Erkek İlk Mekteplerinin Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi İçinde Müsahabat-ı Ahlâkiye ve Malumat-ı Vataniye Dersi

DERSLER	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf	Toplam
Kuran-ı Kerim ve Din Dersleri	–	2	2	2	2	8
Müsahabat - ı Ahlâkiye ve Malumat - ı Vataniye	1	1	1	1	1	5

Yukarıdaki tablo 3. 2 ve tablo 3. 2 karşılaştırıldığında, Malumat-ı Diniye (*Din Kültürü*) dersinin Malumat – ı Vataniye dersine dönüştüğü görülmektedir. Ayrıca Malumat-ı Diniye dersi Kur'an-ı Kerim dersi ile birleşerek Kuran-ı Kerim ve Din Dersleri adını almıştır.

3. 3. 1926 İlkokul Program Geliştirme ve Eğitim Çalışmaları

1926 tarihli ilkokul programında ilköğretimin hedef ve ilkeleri kısa cümlelerle ifade edilmişti. Hedefler son derece kapalı, yetersiz, örtüşmüş bir biçimde ve şuraya buraya serpiştirilmiş bir halde idi (Akyüz 1986).

Önceki yıllarda bakanlığın komisyonlara hazırlattığı programlar bundan sonra bakanlığın yeni bir teşkilatı olan Talim ve Terbiye Kurulu tarafından yapılacaktı. Bu daire, Program taslak halinde iken, eğitimle ilgili çevrelerden görüşler alınmış, her dersin öğretimi için yol gösterici metinler de hazırlanmıştır (Ergün, 2005).

Bu programlar 1925-26 öğretim yılında, pilot okullarda denenmiş, çıkan sonuçlara göre bazı düzenlemeler yapılarak, 1927 yılında tüm ilkokullarda uygulanmıştı. 1926 programında Dewey'in Hayat Bilgisi, toplu öğretim ve iş okulu, kavramları da yer almıştır (Cicioğlu, 1985).

1926 programında, kitaplardaki teorik bilgiler azaltılarak program çocuğu yaşama hazırlayacak biçimde ve vatana ait görevleri gereği gibi anlatmak temeline göre düzenlenmişti (Ergün, 2005).

Programda öğrencinin kendi görüşü dikkate alınmış, her dersin amacı ile öğretiminde yöntemler ve araç ve gereçlerden nasıl yararlanılacağı belirtilmişti. Bunların yanı sıra, derslerin çevre şartlarına göre öğretimi ve öğrenciye geniş imkân yaratılması fikri programlara yansıtılmaya çalışılmıştı. Çocuğun gelişim dönemleri dikkate alınarak ilk devrede tek kitap, ikinci devrede ise dersler bağımsız olarak aralarında ilişki gözden uzak tutulmadan ve çok kitaplı olarak düzenlenmişti (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000).

Bu program, bugünkü programların dayandığı 6 temel esası kapsamı bakımından önemlidir. Bu esaslar şöyledir:

- 1 - Toplu öğretim sistemi, (derslerin birleştirilmesi)
- 2 - İlkokulun amacı,
- 3 - Derslerin özel amaçları,
- 4 - Öğretimde takip edilecek yöntemler,
- 5 - İlk okuma-yazma öğretiminde uygulanan çözümleme metodu,
- 6 – Birleştirilmiş sınıfların birinci ve ikinci devreye ayrılması (Gözütok, 2003).

1926 ilkokul programı 1924 programından genel olarak şu şekilde ayrılmaktadır: 1924 programında dersler yalnızca saat olarak gösterilmişti. 1926 programında ise ders saatlerinin yanı sıra derslerin amaçları ve içerikleri, dersler arasındaki ilişkiler ayrıntılı olarak verilmişti. Tarih, Coğrafya ve Yurt bilgisi dersleri çağdaş ihtiyaçlara göre hazırlanmıştır (Ergün, 2005).

Tablo 3. 4. 1926 Erkek İlk Mekteplerinin Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi

Dersler		1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	Toplam
Türkçe	Elifbe	12 (saat)	-	-	-	-	12
	Kıraat (İnşat ve temsil)	-	4	3	2	2	11
	İmla	-	2	2	1	1	6
	Tahrir	-	1	-	2	2	5
	Sarf	-	-	1	1	1	3
	Yazı (Sülüs-Rik'a)	-	2	1	1	1	5
Kur'an-ı Kerim ve Din Dersleri		-	2	2	2	2	8
Hesap		2	3	3	3	2	13
Hendese		-	-	-	1	2	3
Tarih		-	-	1	2	2	5
Coğrafya		-	-	1	2	2	5
Tabiat Tetkiki, Ziraat, Hıfzısıhha		3	3	2	2	2	12
Yurt Bilgisi		1	1	1	1	1	5
Resim		2	2	2	2	2	10
El İşleri		2	2	2	2	-	8
Musiki		2	2	2	1	1	8
Terbiye-i Bedeniye		2	2	2	1	1	8
Toplam		26	26	26	26	26	130

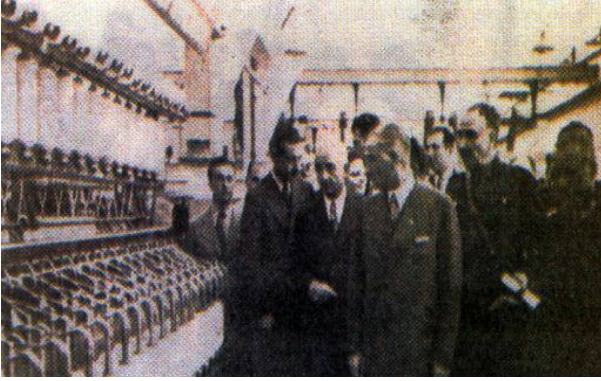
Kaynak: Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000.

1924 ve 1926 programlarında Ziraat (tarım) ayrı ders olarak okutulmuştur. Bu derslerin varlığı ekonomide tarımın etkili olduğunun göstergesidir. Ayrıca bu dönemde Atatürk de tarıma önem vermiştir, aşağıdaki iki resim bu önemin kanıtı niteliğindedir.

Kaynak: Şenünver, 2004

Resim 3. 2. Atatürk'ün tarıma verdiği önemi gösteren bir resim

Kaynak: Şenünver, 2004

Resim 3. 3. Atatürk'ün Nazilli Sümerbank Basma Fabrikası'nı açması

3. 4. John Dewey ve Türkiye'de İlköğretimde Tarih Öğretimi (1923-1930)

Dewey'nin yaşamı boyunca ürettiği eserler, döneminin en yaratıcı, en verimli pedagojik kuram ve araştırmalarından birini oluşturur. Dewey'nin entelektüel etkisi, hem çok geniş bir disiplinler yelpazede hem de Batıdan Doğuya kadar çok geniş bir coğrafyada sürekli olarak yayılmıştır. Cumhuriyet'in kurucu liderlerinin Dewey'e yönelik ilgisi, entelektüel bir moda düşkünlüğünün çok ötesindedir. Geriye dönüp

bakıldığında, Dewey'nin görüşlerinin Cumhuriyet'in modernleştirici elitlerinin önemli bir ihtiyacını karşıladığı açıkça görülmektedir. Çünkü Dewey'nin, okulun toplumsal değişimde etkili bir kaldıraç olarak kullanılabilmesi yönündeki görüşü gerçekten bir çığır açmıştı. İngilizce konuşan dünyada toplumsal düşünürlerin ve felsefecilerin çoğu, Kıta Avrupa'sındaki meslektaşlarının tersine, teoriye hayli şüpheli yaklaşmışlardır. Az zamanda çok şey başarmak isteyen Cumhuriyet'in kurucu liderlerinin teoriyle ve felsefeyle uğraşacak zamanlarının olmamasının, Dewey'nin pragmatist felsefesinden etkilenmelerinde önemli bir rol oynadığı düşünülebilir. John Dewey'in eğitim felsefesinin temelinde yaparak öğrenme adını verdiği problem çözme yaklaşımı, diğer bir ifadeyle deneyim kavramı yer almaktadır. Görüşlerinden bazıları kısaca belirtilen, Amerikan toplumunun şekillenmesinde çok büyük katkısı olan filozof ve eğitim teorisyeni John Dewey, Cumhuriyet'imizin ilk yıllarında (19 Temmuz - 10 Eylül 1924 Tarihleri arası) Dönemin Eğitim Bakanı'nın (Vasıf Çınar) daveti üzere ülkemize gelmiştir. İstanbul, Ankara ve Bursa'da gözlem ve incelemelerde bulunduktan sonra, gözlem ve incelemelerinin sonuçlarını içeren ilk raporunu Türkiye'den ayrılmadan vermiştir. Bu raporda eğitimle ilgili olarak devlet bütçesine konulması gereken ödenekleri ele almıştır. Amerika'ya döndükten sonra kaleme aldığı asıl rapor 30 sayfalık "Türkiye Maarifi Hakkında Rapor" dur. Bu raporda John Dewey'in kurulacak yeni eğitim sistemi hakkındaki önerileri yer almaktadır.

3. 5. 1936 İlkokul Program Geliştirme ve Eğitim Çalışmaları

1936 yılında yapılan program değişiklikleri önceliklere göre ayrı bir öneme sahipti. Çünkü yeni kurulan devletin yapısına uygun inkılâplar tamamlanarak yerleşmeye başlamıştı. Önceki programlarda inkılâplar henüz tamamlanmadığından, hazırlanan ilkokul programları yeni rejimin görüşlerini tam olarak yansıtmıyordu (Akbaba, 2004).

İnkılâpların tamamlanması ve yerleşmeye başlaması nedeni ile hazırlanan 1936 ilkokul programları yeni rejimin görüşlerini yansıtıyordu. 1936 programı, 1926 programının günün ihtiyaçları doğrultusunda gözden geçirilmesiyle geliştirilmişti. 1936 programı, her şeyden önce millî bir nitelik taşımaktaydı. Programların temel felsefesini,

yeni nesillere cumhuriyet rejimini benimsetmek oluşturmuştu. Programda “İlkokulun Hedefleri” başlığını taşıyan ilk bölümde “Ulusal Eğitim” ilkelerine yer verilmiş ve “İlkokul Eğitim ve Öğretim İlkeleri” üzerinde durulmuştu (Gözütok, 2003).

1936 programında, her dersin programının başında o dersin hedefleri belirtilmiş, derslerin öğretiminde öğretmen tarafından dikkate alınacak ilkeler açıklanmıştı. Ayrıca, çocukların ezbercilikten kurtarılması, gözlemler, incelemeler yaparak milli konularla ilgilenmeleri sağlanmaya çalışılmıştı (Akbaba, 2004).

Ayrıca 1936 İlkokul Programı incelendiğinde programda Kur’an-ı Kerim ve Din Dersleri dersinin olmadığı görülmektedir. 1928 yılında anayasanın ikinci maddesinde yer alan “Devletin Dini İslam’dır.” ibaresinin kaldırılması bu dersin de öğretim programından çıkarılmasının en büyük nedeni olarak görülmektedir. Yine 1928 yılında yapılan “Harf İnkılâbı” nedeniyle bir önceki programda yer alan derslerin isimlerinin Türkçe karşılıklarının bu programda yer aldığı görülmektedir.

Türkiye’de özellikle Cumhuriyet’in ilanından sonra, eğitim sisteminde birtakım yenilikler yapılmıştır. Programlar açısından bakıldığında ise, 1923–1938 arası dönem oldukça yoğun geçmiştir. 1924–1926–1936 program tasarıları bu dönemde uygulanmıştır. Programların bu kadar yoğun bir çalışma konusu olmasında hiç şüphe yok ki yeni kurulan devletin yetişen yeni nesli yeni değerler ışığı altında sosyalleştirme arzusu yatmaktadır (Üstel, 2004).

Tablo 3. 5. 1936 İlkokul Programı Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi

Dersler	I. Devre			II. Devre		Toplam
	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf	
Türkçe	10 (saat)	7	7	6	6	36
Tarih	-	-	-	2	2	4
Coğrafya	-	-	-	2	2	4
Yurt Bilgisi	-	-	-	2	1	3
Tabiat Bilgisi	-	-	-	3	3	6
Aile Bilgisi	-	-	-	2	2	4
Hayat Bilgisi	5	6	7	-	-	18
Hesap-Hendese	4	4	4	4	5	19
Resim-İş	4	4	4	2	2	16
Yazı	-	1	1	1	1	5
Müzik	1	1	1	1	1	5
Jimnastik	2	2	2	1	1	8
Toplam	26	26	26	26	26	130

Kaynak: Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000.

3. 6. 1948 İlkokul Program Geliştirme ve Eğitim Çalışmaları

27 Aralık 1947 tarihinde ABD ile eğitimde bir işbirliği anlaşması imzalanır. Bu tarihten sonra 1950'li yıllarla birlikte eğitim sistemimizin felsefesinde / paradigmasında *yüzeyle bir kırılma* görülür. Birçok eğitimcimiz yetiştirilmek ya da yüksek lisans, doktora öğrenimi için ABD'ye gönderilmeye başlanır. Bu eğitimcilerimiz yurda geri döndüklerinde Amerikan davranışçılığını eğitim sistemimize önerirler ve yerleştirirler. Eğitim sistemimiz o tarihten bu yana ABD etkisine girer. Aslında bu davranışçılık/behaviorizm paradigması, pragmatist bir felsefe gibi gözükse de toplum kökenli bir

sistemdir, Durkheim geleneği içindedir: birey, öğrenci edilgendir. Eğitim sistemimizdeki bu ABD etkisi ve davranışçılık 2000’li yıllara kadar artarak sürer (Hesapçioğlu, 2009).

20 yıl süreyle uygulanmış olan ve Cumhuriyet tarihimizin en uzun süreli yürürlükte olan programı 1948 programıdır (Cicioğlu, 1985). 1948 programında, Millî Eğitimin genel amaçları toplumsal, kişisel, insanlık ilişkileri ve ekonomik hayat açısından olmak üzere dört grupta toplanmıştır. “İlkokul Eğitim ve Öğretim İlkeleri” yeniden düzenlenmiş ve bu ilkelerin nasıl gerçekleştirileceği açıklanmıştır. Bu ilkeler ve açıklamalar 1949 yılında yayımlanan Ortaokul Programında da yer almıştır (Gözütok, 2003).

Programda her dersin amaçları, dersin programının başında, ancak öğrenci değil, öğretmen davranışı açısından, genel ifadeler biçiminde verilmişti; daha çok genel amaç biçimindeydi. Her dersin konularının listesi ile yararlanılacak araç ve gereçlerin listesi ile seçilmesindeki esaslar da verilmişti. Ayrı bir değerlendirme bölümü olmamakla birlikte, açıklamalar bölümünde değerlendirmenin nasıl yapılacağına ilişkin ipuçları bulunmaktaydı (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000).

1948 programında kent ve köy okullarının birleştirilerek geliştirilmesi hakkında öğretmenlere verilen anket sonuçlarından yararlanılması, ilköğretim müfettişleri ile Millî Eğitim Müdürleri’nden görüş toplanması ve bu kişilerden oluşan komisyon tarafından incelemeler yapılması, program çalışmalarının bilimsel tabana oturtulmaya çalışıldığının göstergeleridir (Gözütok, 2003).

Tablo 3. 6. 1948 Programı İlkokulların Haftalık Çizelgesi

Dersler	I. Devre			II. Devre		Toplam
	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf	
Hayat Bilgisi	5 (saat)	6	7	-	-	18
Türkçe	10	7	7	6	6	36
Tarih	-	-	-	2	2	4
Coğrafya	-	-	-	2	2	4
Yurttaşlık Bilgisi	-	-	-	2	2	4
Tabiat Bilgisi	-		-	3	3	6
Matematik	4	4	4	4	5	19
Aile Bilgisi	-	-	-	2	2	4
Resim-İş	4	4	4	2	2	14
Yazı	-	2	1	1	1	5
Müzik	1	1	1	1	1	5
Beden Eğitimi	2	2	2	1	1	8
Toplam	26	26	26	26	26	130

(MEB, 1948)

3. 7. 1962 İlkokul Program Geliştirme ve Eğitim Çalışmaları

1960 yılında Ankara ve İstanbul'da toplanan "Millî Eğitim Planının Hazırlığı ile Görevli Komisyon Raporu"nda 1948 programlarının, öğrencilerin psikolojik ihtiyaçları, bireysel yetenekleri ve öğretim amaçları göz önünde bulundurularak ele alınıp yeniden düzenlenmesi üzerinde durulmuştu (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000).

1961'de İlköğretim Genel Müdürlüğünce, 1948-1949 öğretim yılında uygulanmaya başlanan ve 1957 yılında küçük bir değişiklikle yeni bir baskısı yapılan ilkokul programı yeniden ele alındı. Talim ve Terbiye Dairesi, İlköğretim Genel Müdürlüğü ile iş birliği yaparak, köy ve kent okullarında çalışan öğretmenler ile

ortaöğretim ve öğretmen okullarında görevli öğretmenler ve alan uzmanlarından oluşan 16 kişilik bir komisyon kurdu. Bu komisyon, ilkokul programında yapılacak değişikliklerle ilgili esasları içeren bir raporu Bakanlığa sundu. Bu rapor bütün il ve ilçelerdeki öğretmen derneklerine, basına, ilgili özel ve resmî kurumlara gönderildi ve rapor hakkındaki düşünceleri alındı. İlköğretim Genel Müdürlüğünde kurulan özel bir komisyon; ilkokul programı ile ilgili illerden gelen dokümanları, program üzerinde yapılan inceleme, deneme ve çeşitli alanlardaki gelişme sonuçlarını gözden geçirdi. Böylece yeni programın esasları ve yapısı, mevcut imkânlar yanında meslekten kişilerin düşünce ve önerileri alınarak belirlendi (Arslan, 2002).

1962 Taslağında, 1948 programındaki 14 ayrı ders, beş grupta toplulaştırarak ders konuları geniş çalışma alanlarına göre düzenlemişti. Özellikle ikinci devrede “toplum ve ülke incelemeleri” ile “fen ve tabiat bilgileri” adı altındaki iki ders, mihver ders kabul edilerek diğer derslerin bu dersler çevresinde toplulaştırılması sağlanmış, dersler ve ders konuları arasında ilişki kurulmuştu. Aynı zamanda taslak, öğrencilerin yaşantı ve denemelerine yer vermesi nedeniyle bugün birçok eğitimci tarafından benimsenen “yaşantıya dayalı program” türü kimliğini de taşımaktaydı. Taslak, bölgelerin belirli özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre, mahalli kurullarca gerekli değişikliklere olanak veren esnek bir çerçeve programıydı. Taslakta, öğrencilerin demokratik bir yaşayış düzeni içinde bilgi, tavır, beceri ve alışkanlıkları kazanarak toplumun verimli ve etkili üyeleri olmalarına önem verilmiş; öğretmenin değil, öğrencinin etkin olması, öğretmenin de rehber ve kaynak kişi görevini yapması benimsenmişti. Mahallilik, planlama ve öğrenci etkinliği ilkeleri gibi taslağın öngördüğü esaslar doğrultusunda öğrencilere araştırma, problem çözme, kendi kendini ve işini geliştirme, başkaları ile işbirliği yapma, kendi ihtiyaçlarını karşılama, sorumluluk yüklenme, başkalarına yardımcı olma, planlı çalışma niteliklerini kazandırmak hedeflenmişti. Öğrenciler tek ders kitabına bağlı kalmaktan kurtarılmış, öğretmen ve öğrencinin farklı kaynaklarla inceleme ve araştırma yapmaları kolaylaştırılmıştır. Taslak program, değerlendirme sürecini sürekli bir eylem haline getirmiş; bu kapsamda öğrencileri yalnız yıl ortasında ve sonunda değerlendirme yerine; her etkinliğin sonunda değerlendirme yapılmasını, günlük, haftalık, aylık, ünite ve yıllık çalışmaların gözden

geçirilmesini ve amaçlara ulaşma derecesinin belirlenmesini zorunlu kılmıştı (Gözütok, 2003).

Tablo 3. 7. 1962 Programı İlkokulların Haftalık Ders Çizelgesi

Dersler	I. Devre			II. Devre		Toplam
	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf	
Hayat Bilgisi	5 (saat)	6	6	-	-	17
Türkçe	10	9	9	6	6	40
Toplum ve Ülke İncelemeleri	-	-	-	6	5	11
Fen ve Tabiat Bilgileri	-	-	-	5	5	10
Din Bilgisi	-	-	-	1	1	2
Matematik	5	5	5	4	5	24
Resim-İş	3	3	3	2	2	13
Yazı	-	2	1	1	1	5
Müzik	1	1	1	1	1	5
Beden Eğitimi	2	2	2	1	1	8
Toplam	26	26	26	26	26	130

(MEB, 1962)

Tabloda yer aldığı üzere II. devre 4. ve 5. sınıflara 1'er saat olmak üzere toplamda 2 saat "Din Bilgisi" dersi eklenmiştir. 1926 İlkokul Programında "Kur'an-ı Kerim ve Din Dersleri" olarak yer alan din eğitimi dersi, 1936 ve 1948 İlkokul programlarında ise hiçbir şekilde yer almamıştır. Din eğitimi dersinin 1962 programında tekrar yer almasından da anlaşılacağı üzere dönemin siyasi ve felsefi yaklaşımlarının görüşü bu dersin okutulup okutulmamasını etkilediği açıkça görülmektedir. Nitekim dini hassasiyeti olan Demokrat Parti dönemine denk gelen 1962 programında "Din Bilgisi" dersinin programda yer alması öngörülen bir çalışmadır.

3. 8. 1968 İlkokul Program Geliştirme ve Eğitim Çalışmaları

1968 programı; hem tek hem de çift öğretim yapan okullar ile birleştirilmiş sınıflardaki okullarda ortak bir anlayış oluşturmak, kullanılacak yöntem ve tekniklerde görüş birliğini sağlamak, uygulamaları kolaylaştırmak ve böylece kaliteyi artırmak amacıyla hazırlanmıştı. Ders amaçlarını davranışlara dönüştürmek amacıyla programda belirtilen esaslar; yakın çevre, öğretimde toplulaştırma (toplu öğretim), konular ve üniteler başlıkları altında toplanmıştı (Cicioğlu, 1985).

Bu programın geçmiş programlardan farkı ve yeniliği 7. Millî Eğitim Şûrasında saptanan "Türk Millî Eğitiminin Hedefleri" yanı sıra ilkokulun hedefleri ile eğitim-öğretim ilkelerine ayrı ayrı yer vermesidir. Ayrıca "Programın Uygulanması ile İlgili Esaslar" ile "Metot ve Teknikler" başlıkları altında derslerin özel hedeflerine ve derslerin çoğunun sınıf hedeflerine yer vermiş olması programda amaçlar hiyerarşisine önem verildiğini göstermektedir. 1968 programının getirdiği diğer bir yenilik ise daha önceki programlarda 1. 2. ve 3. sınıflarda uygulanan toplulaştırma (toplu dersler) anlayışının, ilkokulun 4. ve 5. sınıflarında da uygulanmasıdır. Bu anlayıştan hareketle 1948 programındaki tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgileri dersleri "Sosyal Bilgiler", Tabiat Bilgisi ve Tarım dersleri ise "Fen ve Tabiat Bilgileri" başlığı altında toplanmıştı; bu dersin adı daha sonra Fen Bilgisi olarak değiştirilmiştir (Arslan, 2000).

Tablo 3. 8. 1968 Programı İlkokulların Haftalık Ders Çizelgesi

Dersler	Birinci Devre			İkinci Devre		Toplam
	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf	
Türkçe	10 (saat)	10	10	6	6	42
Matematik	5	5	5	4	4	23
Fen Bilgisi	-	-	-	4	4	8
Sosyal Bilgiler	-	-	-	3	3	6
Hayat Bilgisi	5	5	5	-	-	15
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-	-	-	2	2	4
Resim-İş	1	1	1	2	2	7
Müzik	1	1	1	1	1	5
Beden Eğitimi	3	3	3	3	3	15
Toplam	25	25	25	25	25	125

(MEB, 1962)

3. 9. 1997 Yılında Yapılan Program Geliştirme ve Eğitim Çalışmaları

18 Ağustos 1997 tarihinde, 23084 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 4306 Sayılı Kanun gereği 1997-1998 öğretim yılından itibaren ülke genelinde sekiz yıllık kesintisiz olan ve tüm ilköğretim çağı çocukları için zorunlu olan ilköğretime geçilmiştir. Böylece İlköğretim kurumlarında sekiz yıllık kesintisiz eğitim yapılmasına ve bitirenlere ilköğretim diploması verilmesine, bunun yanı sıra 222, 1739 ve 3308 sayılı Yasalarda birlikte ya da ayrı ayrı geçen “ilkokul” ile “ortaokul” ibarelerinin “ilköğretim okulu”

olarak değiştirilmesi uygulamasına başlanmıştır. Sekiz yıllık kesintisiz ilköğretimle birlikte ilköğretim okullarında yer alan dersler yeniden düzenlenmiştir (MEB, 1999).

1998 programı, sekiz yıllık eğitime geçildikten sonra ilköğretim bütünlüğüne uygun olarak hazırlanmış ilk programdır. Bunun sebebi, programın, IV. sınıftan VII. sınıfa kadar bir bütünlük içerisinde disiplinleri içinde barındırmasıdır.

Tablo. 3. 9. 1997 Programı İlköğretim Haftalık Ders Çizelgesi

DERSLER	SINIFLAR								
	1	2	3	4	5	6	7	8	Toplam
Türkçe	12	12	12	6	6	5	5	5	63
Matematik	4	4	4	4	4	4	4	4	32
Hayat Bilgisi	5	5	5	-	-	-	-	-	15
Fen Bilgisi	-	-	-	3	3	3	3	3	15
Sosyal Bilgiler	-	-	-	3	3	3	3	-	12
Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi	-	-	-	-	-	-	1	1	2
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Yabancı Dil	-	-	-	2	2	4	4	4	14
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-	-	-	2	2	2	2	2	10
Resim-İş	2	2	2	1	1	1	1	1	16
Müzik	2	2	2	1	1	1	1	1	16
Beden Eğitimi	2	2	2	2	2	1	1	1	13
İş Eğitimi	-	-	-	3	3	3	3	3	15
Trafik ve İlk Yardım Eğitimi	-	-	-	-	-	1	-	1	2
Bireysel ve Toplu Etkinlik	3	3	3	-	-	-	-	-	9
Seçmeli Dersler	-	-	-	3	3	2	2	2	12
Toplam	30	30	30	30	30	30	30	30	240

Kaynak: MEB İlköğretim Programı 1997

Program geliştirme çalışmalarına rağmen; 1968 programından 1997 programlarına kadar ilkokul programlarının toplu olarak geliştirilmediği ancak tek tek dersler bazında program geliştirme uygulamalarının yapıldığı görülmektedir. Bu dönemde geliştirilen programların genel özelliklerinin; öğrencide gözlenecek nitelikler, davranışlar, içerik, işleniş (eğitim durumları) ve değerlendirmeden oluştuğu görülmektedir (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000).

3. 10. 2005 İlköğretim Program Geliştirme ve Eğitim Çalışmaları

2004-2005 öğretim yılında taslak olarak 6 pilot ilde uygulanmaya başlanan yeni ilköğretim programlarının tüm yurt çapında uygulanmasına 2005-2006 öğretim yılında, İlköğretim I. kısmında başlanmıştır. Bu kapsamda, Talim Terbiye Kurulu'nun 12.07.2004 tarih ve 114, 115, 116, 117 ve 118 sayılı kararları ile kabul edilen İlköğretim Matematik (1-5 Sınıflar), İlköğretim Türkçe (1-5 Sınıflar), İlköğretim Hayat Bilgisi (1-3 Sınıflar), İlköğretim Sosyal Bilgiler (4-5 Sınıflar), İlköğretim Fen ve Teknoloji (4-5 Sınıflar) dersi öğretim programları 2005-2006 Öğretim Yılından itibaren uygulanmak üzere kabul edilmiştir. Söz konusu derslerin ilköğretim 6-8. sınıflar düzeyindeki öğretim programlarının geliştirilme çalışmaları ise devam etmekte olup, 2006-2007 öğretim yılında uygulanması planlanmaktadır (MEB, 2005)

Tablo 3. 10. 2005 İlköğretim Programı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi

DERSLER	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf	Toplam
Türkçe	10	10	10	6	6	6	5	5	58
Matematik	4	4	4	4	4	4	4	4	32
Hayat Bilgisi	4	4	4	-	-	-	-	-	12
Fen Bilgisi	-	-	-	3	3	4	4	4	18
Sosyal Bilgiler	-	-	-	3	3	3	3	-	12
T.C.İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Yabancı Dil	-	-	-	3	3	4	4	4	18
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-	-	-	2	2	2	2	2	10
Görsel Sanatlar	2	2	2	1	1	1	1	1	11
Müzik	2	2	2	1	1	1	1	1	11
Beden Eğitimi	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Teknoloji ve Tasarım	-	-	-	-	-	2	2	2	6
Trafik Güvenliği	-	-	-	1	1	-	-	-	2
Rehberlik ve Sosyal Etkinlikler	-	-	-	-	-	1	1	1	5
Toplamı	25	25	25	26	26	29	29	28	213

(Talim ve Terbiye Kurulunun 14.07.2005 tarih ve 192 sayılı kararıyla kabul edilmiştir.)

2005 programı incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinin 4. Sınıftan itibaren 7. Sınıfa kadar okutulduğu görülmektedir. Ders saati incelendiğinde ise her sınıfta 3 saat olarak tespit edilmiştir ve bunun da çok yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü Sosyal Bilgiler geniş bir içeriğe sahiptir ve bu kadar az ders saatinde öğrencilere verilmek istenenler çok da amacına ulaşmayacağı sonucuna varılmıştır.

3. 11. 2005 Programlarının Temelleri ve Özellikleri

2005 program geliştirme çalışmaları, bilimsel dayanakları olan kapsamlı ve sürekli bir süreç olarak kabul edildiği belirtilmiştir. Dünyadaki son bilimsel gelişmeler ışığında ortaya çıkan bilginin içeriğe yansımaya dikkat edilmiştir. Programlar hazırlanmadan önce felsefi temeli oluşturulmuştur. Oluşturulan felsefenin bir sonucu olarak tüm dersler için yedi ortak beceri saptanmıştır. 2005 programlarında, 8 yıllık kesintisiz ilköğretim bütünlüğü dikkate alınarak, Avrupa Birliği normları göz önünde bulundurularak, öğrenen merkezli, bilişsel ve yapılandırmacı anlayış, disiplinler arası ve tematik yaklaşım ve sarmallık ilkelerinden yararlandığı ifade edilmiştir. Programların farklı öğeleri yani temalar, kazanımlar, beceriler, etkinlikler, kişisel nitelikler gibi öğeleri arasında ilişki, ilerleme, devamlılık, uygunluk, denge ve tutarlılık sağlanmaya çalışılmıştır. 2005 programlarıyla, katı, konu merkezli, davranışçı programdan zihinsel, bilişsel ve yapılandırıcı anlayışa geçilmesi öngörülmüştür. Programların öncelikli amacı, öğrencilerin temel yaşam becerilerini kazanmalarına ve olumlu kişisel nitelikler geliştirmelerine yardımcı olmaktır.

3. 12. 2005 Programın Dayandığı Temel Felsefe Yapılandırmacılık

Yapılandırmacı anlayışın temel dayanakları, eğitim psikologlarının araştırma ve düşüncelerine dayandırılmaktadır. Yapılandırmacı kuramın uzun bir tarihi geçmişe dayandığı ve yapılandırmacılığı benimseyen ilk eğitimcinin 18. yüzyılda Giambattista Vico olduğu ileri sürülmektedir. Ancak Vico'nun yapılandırmacılıkla ilgili görüşleri, o yüzyılda eğitimcilerin fazla dikkatini çekmemiştir (Yaşar, 1998). Günümüzdeki

anlamıyla yapılandırmacılığı ilk defa ortaya atan kişi Piaget'dir. Piaget'in bilişsel gelişim ve bilginin oluşumu ile ilgili çalışmaları dâhilinde gelişen bu anlayış, öz itibari ile 'öğretmeden çok öğrenme' üzerinde durulmasını öngörür (Özel ve Bayındır, 2008). Yapılandırmacı anlayışta öğrenme, mevcut durumlardaki etkinliklerden oluşan ve yaşam boyu ilerleyen bir süreçtir. Yapılandırmacılara göre bilgi, yaşantılarını anlamlı hale getirmeye çalışan birey tarafından etkin olarak yapılandırılmaktadır. Bireyler doldurulmaları beklenen boş variller değil, anlamları araştıran etkin organizmalardır (Yurdakul, 2005).

Okulun geleneksel görevi kabul edilen 'bilgi aktarma' rolünün değişmesi gerekmektedir. Çünkü öğrencileri sadece bilgilendirmek yeterli değildir, onları neden sonuç ilişkisi kurabilen ve karar alabilen bireyler olarak yetiştirmek gerekmektedir. Aynı şekilde, öğrenme bilgilenme değil, bilgi üretmedir. Sınıftaki öğrenme, öğrencinin önceki öğrenmeleri üzerine kurulmalı 'öğrenmenin kavramsal bir değişme ile ulaşılan bir bilgi üretme süreci olduğu' kabul edilmelidir (Özden, 2002).

Yapılandırmacı anlayışta öğretene/yönlendirene ve öğrenene, önceki eğitim anlayışlarından farklı roller üstlenmektedirler. Yapılandırmacı yaklaşımda öğretene; açık fikirli, çağdaş, kendini yenileyebilen, bireysel farklılıkları dikkate alan, uygun öğrenme yaşantılarını sağlayan ve öğrenenlerle birlikte öğrenen kişidir ve temel görevi, öğrenenleri ne yapacakları, bilgiye nasıl ulaşacakları konusunda etkili yönlendirmesidir (Demirel, 2011).

3. 13. Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Düzenlenen 2005 İlköğretim Programlarının Özellikleri

Değişen ve gelişen dünyanın getirdiklerine uyum sağlama çerçevesinde yenilenen öğretim programımızın hazırlanma sürecini oluşturan birçok etmen bulunmaktadır. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nca 2005 yılında hazırlanan program tanıtım kitapçığında ilköğretim programının yenilenmesinin gerekliliği şu sebeplerle dayandırılmıştır:

- Değişik bilim alanlarındaki araştırma bulgularının ve eğitim bilimlerinde öğretme/öğrenme anlayışındaki gelişmelerin yöntem ve içerik olarak öğretim programlarına yansıtılması,
- Eğitimde kaliteyi arttırmak ve eşitliği sağlamak,
- Ekonomiye ve demokrasiye duyarlı bir eğitim ihtiyacı,
- Bireysel ve ulusal değerlerin küresel değerleri de dikkate alarak geliştirilmesi ihtiyacı,
- Mevcut öğretim programları uygulamaları kapsamında öğrencilerin çoğunluğunda okula, öğrenmeye, okumaya tepki düzeyinde bir isteksizlik olması,
- Mevcut öğretim programlarında konuların çok kapsamlı ve ezbere dayalı bilgi yoğunluklu olması nedeniyle, konuların zamanında bitirilememesi ve çoğu zaman sıkıştırılıp öğrenilmeden bitirilmesinin tercih edilmesi,
- Programda yer alan konuların birçoğunun çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun olmaktan, onların merak ve ilgilerini karşılamaktan uzak olması,
- Okulda kazandırılmaya çalışılan yaşantı biçimleri ile gerçek dünyanın çoğu kez uyum içinde olmaması,
- Sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretim uygulaması ile ilkokul ve ortaokul programları üst üste eklendiği için, temel eğitimde program bütünlüğünün olmaması,
- Dikey eksende, temel eğitimde birinci sınıftan-sekizinci sınıfa her bir dersin kendi içinde kavram bütünlüğünün olmaması,
- Yatay eksende, dersler arasında yeterli paralelliğin sağlanmamış olması,
- Ekonomik ve toplumsal gelişmelerin bir sonucu olarak, bireylerin yaratıcılık, eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, işbirliği yeterliklerini kazanmalarının daha bir önem kazanmış olması,
- Kendini ifade edebilen, iletişim kurabilen, girişimcilik ruhuna sahip vatandaşlar yetiştirme gerekliliği daha baskın konuma gelmesi,
- Çocuklarımızın, ülke çapında ya da uluslar arası değerlendirmelerde beklenen düzeyde başarı gösterememesi.

Dönemin Talim ve Terbiye Kurulunun başkanı Selçuk'un açıklamasına göre 2004– 2005 öğretim yılında 9 pilot ilde (İstanbul, Bolu, Ankara, İzmir, Van, Diyarbakır, Hatay, Samsun) uygulanmaya başlanan yeni ilköğretim programları hazırlanmadan önce

aşağıdaki çalışmalar yapılmıştır. (Dokuz ülkenin eğitim sistemi ve programları gözden geçirilmiştir.)

- 114 akademik tez incelenmiş ve programlar hazırlanırken bulgularından yararlanılmıştır.
- 37 sivil toplum kuruluşu Başkent Öğretmen evine davet edilerek programlar hakkındaki görüşleri paylaşılmıştır.
- 25 sivil toplum kuruluşuna resmi yazı yazılarak görüşleri istenmiştir.
- Toplam 2133 öğretmenin görüşleri programların çeşitli aşamalarında dikkate alınmıştır.
- Programlar hazırlanırken 697 müfettişin görüşleri programa yansıtılmıştır.
- 9192 velinin çeşitli programlara ilişkin görüşlerinden yararlanılmıştır.
- Programlar hazırlanırken öğrencilerin görüşlerine de başvurulmuş ve 26.304 öğrencinin görüşleri dikkate alınmıştır.

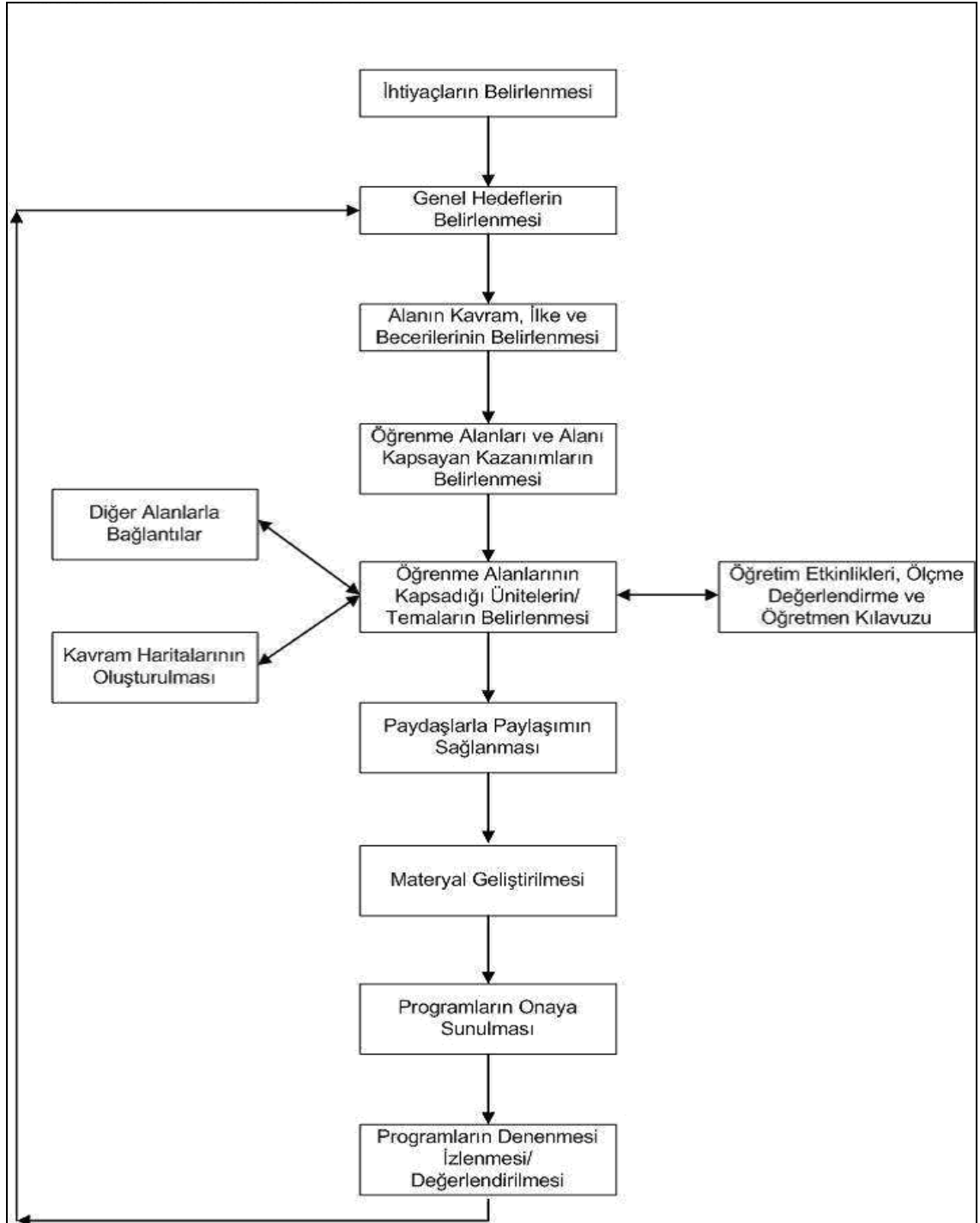
MEB, sadece müfredatın değiştirilmesini yeterli olmayacağını görmüş ve bir dizi önlemlerle yeni ilköğretim programının başarıya ulaşabilmesi için bir dizi önlem almış ve müfredatı destekleyici projeler geliştirmiştir. Bu projeler aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Ders kitaplarının uluslararası kitap yazma standartlarına göre yeni bir bakış açısıyla hazırlanması,
- Ders kitaplarının öğretmen kılavuz kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarıyla birlikte set olarak başvurusunun yapılma şartının getirilmesi,
- Yapılandırıcı yaklaşım, öğrenme stilleri, çoklu zekâ, öğrenci merkezli sunuş stratejileri, otantik ölçme-değerlendirme vb konularda 20 kitapçığın hazırlanıp İnternet ortamında ve kitap olarak öğretmenlerimizin hizmetine sunulması,
- Hizmet-içi eğitimde uzaktan öğretim modellerinin yaygınlaştırılması,
- Eğitici çalışmalar, eğitsel kollar ve belirli günler-haftalarla ilgili mevzuatın güncellenmesi ve müfredatla ilişkili hâle getirilmesi,
- İlköğretimin mesleki öğretimle ilişkilendirilmesi,
- Ana dersleri destekleyecek öğretim yazılımlarının 2005 yılından itibaren öğrenci ve öğretmenlerimize ücretsiz olarak verilmesi,
- 2005 sonuna kadar internet alt yapısının tamamlanması.

- E-portal hazırlanması ve yüz binlerce sayfa dokümanın hazır hâlde internet ortamında sunulması olarak sıralanabilir.

Bu araştırmada ilköğretim derslerinden Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji Öğretim Programlarının içeriği ele alınarak incelenmiştir (MEB, 2005).

Şema 3. 1. Program Geliştirme Modeli

Kaynak: MEB, 2005.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4 - SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN ÜLKEMİZDEKİ GELİŞİMİ BULGULAR VE YORUMLAR

600 yıl hüküm süren Osmanlı Devleti yıkılmış yerine Türkiye Cumhuriyeti resmen 29 Ekim 1923 yılında kurulmuştur. Elbette yeni kurulan devlet eğitimde yeni düzenlemelere gidecektir. Örneğin 1924 yılı içerisinde Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılarak eğitim- öğretim tek çatı altında toplanmış, ulusal bir eğitim – öğretim sistemi getirilmiştir. Cumhuriyet öncesi dönemde dini karakterli olan program 1924 yılında pozitif bilimlerin yer aldığı programa dönüşmüştür. Ayrıca bu dönemde Tarih ve Coğrafya dersleri önem kazanmış programdaki ders sayıları arttırılmıştır. Dünyaya Amerikadan yayılan Sosyal Bilgiler ülkemize 1968 yılında bu isimle girmiş ve toplu eğitim felsefesinde okutulmuştur. Sosyal Bilgiler 1983 – 1996 yılları arasında Milli Tarih ve Milli Coğrafya olarak okutulmuş 1998’den sonra tekrar Sosyal Bilgilere dönülmüştür.

4. 1. 1915 Mekatib-i İbtidaiye-yi Umumiye Talimatnamesi (İlk Okul Yönetmeliği)

Osmanlı döneminden Cumhuriyet dönemine geçen 1915 tarihli “Mekatib-i İbtidaiye-yi umumiye Talimatnamesi” nde üç devreli ve altı sınıflı ilkokullar için müfredat programı hazırlanmıştır. (MEB, 2003: 168). Müfredat programına

baktığımızda; “Öğleden önce tedris edilecek dersler içerisinde “Tarih” dersinin okutulduğu görülmektedir.

Tablo 4. 1. Mekatib-i İbtidaiye-yi Umumiye Talimatnamesi'ne Göre Müfredat Programı 1915

Öğleden Evvel Tedris Edilecek Dersler	Öğleden Sonra Tedris Edilecek Dersler
Kur'an-ı Kerim	El İşleri
Malumat-ı Diniye (<i>Din Kültürü</i>)	Ziraat (<i>Tarım</i>)
Musahabat-ı Ahlakiye (<i>Ahlak Bilgisi</i>)	Yazı
Türkçe, Kıraat, (<i>Okuma</i>) Sarf (<i>Dil Bilgisi</i>) ve Nahiv (<i>Grammer</i>)	Resim
Tarih	Musiki (Gına)
Hesap (<i>Matematik</i>) ve Hendese (<i>Mühendislik</i>)	Terbiye-i Bedeniye (<i>Beden Eğitimi</i>)
Eşya Dersleri	

(Bazı Osmanlıca derslerin yanına parantez içinde günümüzde kullandığımız şekilleri yazılmıştır.)

Yukarıdaki tabloda 1915 yılı sonrasındaki 6 sınıflı ilkokul müfredatını görmekteyiz. Bu program içerisinde Sosyal Bilgiler dersi olmamakla beraber sonraki dönemlerde bu ders içerisinde önemli bir yere sahip olacak Tarih dersini görmekteyiz. Bu dönemde Osmanlı eğitim sistemi içerisinde Sosyal Bilgiler dersinin olmaması normaldir, zira Amerika'dan dünyaya yayılan bu ders bu yıllarda henüz yeni yeni ortaya çıkmaktadır. Cumhuriyet öncesi dönemde değerler eğitimine daha fazla önem verildiğini aşağıdaki tabloları da inceleyerek Ahlak dersinin tek başına verilmesinden anlamaktayız.

4. 2. Cumhuriyet Döneminde Uygulanan İlköğretim Programlarında Sosyal Bilgiler

Bu dönemde Sosyal Bilgiler Tarih ve Coğrafya derslerinden ibaret olup direkt olarak Sosyal Bilgiler ders olarak geçmemektedir.

Amerika'daki Charles Peirce, William James ve John Dewey gibi bilim adamlarının katkılarıyla oluşan eğitim felsefelerinden ilerlemecilik akımının “demokratik toplum için vatandaş yetiştirme” savı Sosyal Bilgilerin bir ders olarak ortaya çıkmasında etkili olmuştur (Erden, 1996; Safran, 2008).

Bu bağlamda, Sosyal Bilgiler kavramı ilk kez 1916 (NCSS) tarafından kabul edilerek Sosyal Bilgiler; konusu doğrudan toplumun örgütlerine ve gelişimine sosyal kurumların bir üyesi olması dolayısıyla insana dair bilgiler olarak tanımlanmıştır (Moffatt, 1957).

4. 3. 1924 Programında Sosyal Bilgiler

Cumhuriyet ilan edildikten sonra eğitim sisteminde ve ilkokul programında değişiklikler yapıldı. Cumhuriyet döneminin ilk programı 1924 (Rumi: 1340) tarihli “İlk Mekteplerin Müfredat Programı”dır. 1924 yılında toplanan II. Heyet-i İlmiye kararlarına göre, ilkokullar 6 yıldan 5 yıla indirilmiştir. Kız ve erkek ilkokulları için ayrı ayrı ders dağıtım çizelgeleri hazırlanmıştır. Bu programda okuma parçalarının, ahlaki ve edebi bir değeri olması yanında, ulusal tarih ve özellikle Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet İlkeleri ile ilgili olması istenmiştir (Binbaşıoğlu, 1999: 147).

1924 programında uygulanmakta olan Erkek İlk Mekteplerinin Haftalık Ders Dağıtım Cetveli' ne baktığımızda tarih ve coğrafya derslerinin okutulma süreleri aşağıda tabloda gösterilmiştir, 1924 yılındaki bu programa daha önce olmayan Coğrafya dersi eklenmiştir. Program konularında ve amaçlarını gösteren yazılı kaynaklarda kullanılan dil, Osmanlıca'nın etkisinin giderek azaldığını görmekteyiz. Örneğin, sosyal kelimesi içtimai kelimesinin yerini almıştır.

Tablo 4. 2. 1924 Erkek ve Kız İlk Mekteplerinin Haftalık Ders Tevzi Cetvelinde Bazı Dersler

Dersler	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf	Toplam
Tarih	-	-	1(saat)	2	2	5
Coğrafya	-	-	1	2	2	5
Tabiat Tetkiki, Ziraat, Hıfzısıhha	3	3	2	2	3	13
Müşahabat-ı Ahlâkiye ve Malumat-ı Vataniye	1	1	1	1	1	5
Toplam	4	4	4	7	8	28

1924 İlkokul Programının haftalık ders çizelgesi incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır: Bu programda ilkokul erkek ve kız mektebi olarak ele alınmıştır. 1, 2, 3, 4 ve 5. sınıflar yer almaktadır Tarih, Coğrafya dersleri 3, 4 ve 5. sınıf programına konulmuştur. Her iki dersin 3.sınıfta 1'er 4 ve 5. sınıfta 2'şer saat olarak okutulması planlanmıştır. Bu dersleri bir bütün olarak ele alırsak Sosyal Bilgiler dersi 3. sınıflarda toplam 2 saat, 4 ve 5. sınıflarda toplam 4 saat olarak yer almaktadır. Toplamda 10 saat okutulması bu derse verilen önemin büyük olduğu sonucuna varmamızı sağlamaktadır

1924 ilkokul programında; doğa incelemesi, ziraat, sağlık bilgisi, ahlak sohbetleri ve yurttaşlık bilgisi, tarih ve coğrafya derslerinin konuları Sosyal Bilgiler konuları iken genel olarak hayat bilgisi dersi içerisinde yer almıştır. 1924 Programı iki yıl gibi kısa bir süre yürürlükte kalmıştır. Bu da gösteriyor ki 1924 İlkokul Programı, yeni kurulan devletin eğitim programlarının da geçici bir süre için oluşturulduğunu göstermektedir. 1924 yılında çıkarılan Tevhid – i Tedrisat Kanunu ile tüm eğitim – öğretim kurumları birleştirilmiştir. Bu tarihten sonra yapılan programlar bu kanun çerçevesinde yapılmıştır. Varış'a göre, eğitim programlarındaki değişikliklerin özünü; lâiklik, Batıya dönüş, müspet ilimler ve ulusal bütünlük oluşturmuştur (Varış, 1988).

Zaten Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'mızda geçtiği üzere: Demokratik, Laik, Sosyal bir Hukuk devletidir. Bu dört temel esas yenilenen her eğitim programının temel

felsefesini oluşturmuştur. Bunu özellikle Sosyal Bilgiler Programlarında açıkça görmemiz mümkündür.

4.3.1. Tarih

Eskinin iptidai mektep programları ile kıyaslandıklarında tarih programında önemli düzenlemelere gidildiği görülür. Cumhuriyet döneminin ilköğretim programı düzenlemesi olan 1924 İlk Mektepler Müfredat Programında, Mekatib-i İptidaiye programlarında bulunan Saltanat, Osmanlı Hanedanı ve Hilâfet ile ilgili konular çıkarılmıştır. Bunun yerine, Türk Kurtuluş Savaşı Tarihi, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Kuruluşu, Sevr ve Lozan anlaşmaları, Cumhuriyetin ilanı, Hilafetin kaldırılması gibi konular eklenmiştir. Genç kuşakları duygusal olarak Osmanlıdan koparmayı ve Cumhuriyetle olan bağlarını güçlendirmeyi esas alan bu değişiklikler; “1924 İlk Mektepler Öğretim Programında”; “Sarayın Hıyanetleri, Milli İntibah Devri, İstiklal Harbi, Yeni Türkiye Devletinin Kuruluşu, Lozan Muahedesi, Cumhuriyet, Bugünkü Türk İlimi, On dokuzuncu Asır, Başlıca Keşifler ve İhtiralar. Avrupalıların Müstemlekât Siyaseti” başlıkları altında verilmişlerdir. Böylece ilk kez Türkiye Cumhuriyeti’nin tarihsel geçmişi de okullarda okutulan tarih derslerinin bir parçası haline gelirken, Saltanat ve Hilafet anlayışını temsil eden anlam ve geçerliliğini yitirmiş olan konular ve bunların verilmesinde güdülen amaçlar da tasfiye edilmiş oluyordu. Tarih derslerinin, eskiden olduğu gibi, hanedan ailesinin otoritesi yerine, Türk ve Dünya uygarlıkları tarihi esas alınarak verilmesi kararlaştırılmıştır (Maarif Vekâleti, 1924).

4.3.2. Coğrafya

Coğrafya dersi için 3. sınıfta haftada 1 saat, 4. ve 5. sınıflarda ikişer saatlik bir zaman ayrılmıştır. 3. Sınıfta; verilen coğrafya derslerinde, “mektebin bulunduğu mahallin mevzii coğrafyası”na ayrılmıştır. Çocuklara kuru kuru coğrafya malumatı vermekten ziyade o mahallin halkının iktisadi faaliyetleri hakkında talebede alakalar uyandırmaya ve o mahal ile muhtelif şehirleri, mıntıka ve memleketler arasında cari olan iktisadi münasebetlere nazarı dikkatlerini celb etmeğe ihtimam verilmelidir.” Sınıfta plan,

mektebin planı, mektebin bulunduğu mahallenin planı, şehir veya köyün planı, harita fikri. Şark, garb, şimal ve cenub hakkında ameli malumat ...” 4. Sınıfta; coğrafi ıstılahlar, hadisat-ı tabiiyenin izahı. Rüzgâr, yağmur, kar, med ve cezir, akıntılar, volkan, zelzele. Türkiye: Mevkiii, hududu, avarızı, nehirleri, denizleri, sahilleri, iklim. Hayat-ı hayvaniye. Mahsulât. Nüfus. İdari taksimat. Sanayii. Ticaret. En mühim ticari merkezleri. Vesait-i nakliye. 5. Sınıfta; “arzı heyet-i umumiyesiyle mütala. Arzın küreviyatı, hareketleri. Kutublar, mevsimler, mıntıkalar. Sıcak, soğuk ve mutedil iklimlerde yaşayan insanların tarz-ı maişeti, hayatı bu mıntikalardaki hayvanat ve nebatat. Mevkii coğrafyanın insanlar üzerindeki tesiri. Kıtalar: Umumi malumat. Her kıtanın ahval-i tabîiyye ve beşeriyyesi. Başlıca memleketler, Türkiye’yi en çok alakadar eden memleketler, Türkiye ile cari olan iktisadi münasebetleri üzerinde ısrar olunacaktır (Maarif Vekâleti, 1924).

4. 3. 3. Musahabat-i Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye

1924 programı oluşturulurken, ilköğretimde 6 yıl olan eğitim süresi 5 yıla düşürülmüştür. Programdaki bu düzenlemelerle, ilkokul programında yer alan ve hukukla ilgi konuların bulunduğu dersin adı “*Muhasabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye*” olmuş ve bu ders, V. sınıfa kadar her yıl okutulmuştur. Bu derslerden Musahabat-ı Ahlâkiye dersi I, II, III. sınıflarda haftada bir saat; Malumat-ı vataniye dersleri IV, V. sınıflarda haftada bir saat olarak verilmiştir. 1924 programındaki derslerin amaçları incelendiğinde, program müfredatında genel amaçlara ve tarih, coğrafya derslerinin amaçlarına yer verilmediği görülmektedir. Sadece musahabat-ı ahlakiye ve malumat-ı vataniye dersinin girişinde bir amaç cümlesi verildiği görülmüştür.

Tablo 4. 3. 1924 Tarihli Erkek ve Kız İlk Mekteplerindeki Bazı Derslerin Açıklanması

Musahabat-i Ahlakiye	Malumat-I Vataniye
I, II, III. Sınıf	IV, V. Sınıf
<ul style="list-style-type: none"> - Ahlaki ve içtimai itiyatların verilmesi - Kendi Şahsi ve toplumun menfaatlerini bilmek - Kanunlara nizamla uymak - Aktif ve sorumluluk sahibi vatandaş yetiştirmek 	<ul style="list-style-type: none"> - Vatandaş-toplum ilişkisi - Çalışma, hak ve vazifelerimiz - Belediyelerin görevleri - Belediye hizmetlerine karşılık vatandaş vazifeleri - Belediyelerle ortak çalışma - İtfaiye teşkilatı - Sokaklar, caddeler - Mesire yerleri - Fakir ve muhtaçlara yardım - Yararlı müesseseler - Vatan, millet ve hükümet - Kurtuluş Savaşı ve tarihçesi - Teşkilat-ı Esasiye - Siyasi hak ve ödevler - Devlet ve görevleri - Yetim ve dullar - İdari teşkilat - Vatandaşların vazifeleri

(MV, 1924).

Misahabet-i ahlakiye ve malumat-ı vataniye derslerinin gayesi gençlere Türkiye Cumhuriyeti'nin bir vatandaşı olmak sıfatıyla malik oldukları hak ve vazifeleri tanıtmak, bütün hareketlerinde hakim olması lazım gelen ahlak esaslarını telkin etmek, velhasıl milli ve insani vazifelerini takdir ve ifa edebilecek bir hale getirmektir (MV, 1924).

Hukuk ile ilgili kazanımlar ise, ilkokulun ilk üç senesi için daha çok ahlâk ve vicdan temelli olmuştur. Birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda Musahabat-i Ahlakîye dersleri, ahlaki esasları çocukların vicdanında canlı bir surette yaşatacak samimi musahabeler şeklinde verilecektir. Malum bu musahabeler, esnasında yüksek ahlak ve fazilet numunelerini gösterecektir (MV, 1924).

1924 ilk mektep programında, derslerin amaçları sınıflara göre ayrı bir şekilde verilmediği için, dersin amaçları, ders yönergeleri incelenerek belirlenmiştir. IV. V. sınıflarda okutulan malumat-ı vataniye dersinde ise; temel amaç, ilkokulu bitiren öğrencilerin yaşayacakları toplumu ve devlet kurumlarını tanımalarını sağlamaktır.

1924 ilk mektep programında yer alan Musahabat-i Ahlâkiye ve Malumat-ı Vataniye derslerinde; Türkiye Cumhuriyetinin vatandaşı olarak görev ve sorumluluklarını bilen, ahlâkî kuralların farkında olan bireyler yetiştirmek hedeflenmiştir. 1924 programında, Musahabat-i Ahlâkiye dersleriyle, 1., 2., 3. sınıflarda daha çok yakından uzağa yani önce kendiyse daha sonra toplumun düzeniyle ilgili konular verilerek istenilen vatandaş profili oluşturulmaya çalışılmıştır. Musahabat-i Ahlâkiye derslerinde, samimi olayların, büyük milli kahramanlardan örneklerin verilmesi, örnek hikâyelerin anlatılması, bu derste örf, adet, gelenek ve göreneklerle toplum düzenine etki edilmeye çalışıldığını göstermektedir. Ayrıca, öğrencilere, ahlâkî kaidelerin öğretilmesi, okul içi ve dışı küçük görevlerin verilmesi, fikir ve düşüncelerini özgürce söyleyebilecekleri ortamların yaratılması, kanun ve nizamlara uymaları hususunda bilgilendirilmesi, cumhuriyet ve devletin önemiyle birlikte devlet mekanizmasının hangi esaslar üzerinde ve nasıl çalıştığıyla ilgili geniş bilgilerin verilmesi, bize, bireyin kendine, milletine ve devletine karşı hak, ödev, sorumluluk bilincinin yerleştirilmeye çalışıldığını göstermektedir. Bütün bunlarla, yani Musahabat-i Ahlâkiye dersleriyle, ahlâkî ve içtimai ihtiyatların verilmesi, şahsî ve toplumun menfaatlerinin anlatılması, kanunlara nizamlara uymasıyla ilgili bilgi verilmesi, aktif ve sorumluluk sahibi vatandaş yetiştirmeye çalışılması, hukuk konularının varlığını ve önemini göstermektedir. 1924 programında, 4. ve 5. sınıflarda okutulan malumatı vataniye derslerinde ise, daha çok bireyin kendisine, ailesine, milletine, devletine karşı hak ve görevleriyle birlikte toplumsal konular üzerinde durulmuştur. Malumat-ı Vataniye derslerinde, toplumsal düzenle ilgili konuların verilmesi, hak ve ödevlerin

belirtilmesi, devletin, hükümetin, yerel yönetimlerin, güvenlik güçleriyle birlikte topluma yararlı acil durum teşkilatlarının görevleri ve sorumluluklarıyla birlikte bireyin bunlara karşı görev ve sorumluluklarının, Teşkilatı Esasiye Kanunu ve önemli maddelerin, hak, hürriyet ve siyasi hakların, vergi, askerlik devlete karşı önemli görevlerin verilmesi, artık bireysellikten toplumsallığa geçen konulara yer verilmeye çalışıldığını göstermektedir. Konuların ana hatlarıyla verildiği tabloya bakıldığında, yine hukukla ilgili konuların ve kavramların varlığını ve önemini görmekteyiz.

4. 4. 1926 Programında Sosyal Bilgiler

Bu programda çocuğun gelişim evreleri dikkate alınarak beş yıllık öğretim süresi, iki devreye ayrılmış ve bu iki devrenin özelliklerine göre birinci devrede “tek kitap”, ikinci devrede “çok kitap” esasları getirilmiştir. 1926 İlk Mektep müfredat programında, J. Dewey’in üzerinde durduğu Hayat Bilgisi, Toplu tedris ve iş bilgisi ve iş okulu kavramlarına yer verilmiştir. Hazırlanan ilkökuller programı 1925-1926 öğretim yılında seçilen birkaç ilkökullerde denenmiş, oradan alınan sonuçlara göre bazı değişiklikler yapılarak 1927 yılında bütün ilkökullerde uygulanmaya başlamıştır. Ancak bu programda ilk defa getirilen toplu tedris metodunu öğretebilmek ve öğretmenleri yeni esaslara hazırlamak için Bakanlık bazı kurslar açmış, yayınladığı dergilerde onlara toplu öğretim metodunu öğretmeye çalışmıştır (Cicioğlu, 1985).

1926 yılında uygulanan müfredat programında Tarih, Coğrafya derslerinin yanında Yurt Bilgisi dersinin de programa katıldığı görülmektedir. Tarih ve Yurt Bilgisi derslerinin ulusal bütünlüğü sağlama gayreti yanında yeni bir ideolojinin topluma benimsetilmeye çalışıldığı görülmektedir. Burada Türk vurgusu ve milliyetçilik ideolojisinin etkilerini görmek mümkündür. Bu derslerin okutulma süreleri şu şekildedir:

Tablo 4. 4. 1926 Müfredat Programı Ders Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersleri

Dersler	I. Devre			II. Devre		Toplam
	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf	
Tarih	-	-	-	2 (saat)	2	4
Coğrafya	-	-	-	2	2	4
Yurt Bilgisi				2	1	3
Toplam				6	5	11

Yukarıdaki tablo incelendiğinde şu sonuçlara varılmıştır. 1926 programında Sosyal Bilgiler dersi olarak değil Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri yer almaktadır. Tarih dersleri ilkokulun 2. devresi olarak belirlenen 4. ve 5. Sınıflarda haftada 2’şer saat olarak okutulmakta, Coğrafya dersleri yine 2. devrede 4. ve 5. sınıflarda haftada 2’şer saat olarak verilmekte ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri de 4. Sınıflarda haftada 2 saat ve 5. sınıflarda haftada 1’er saat olarak verilmektedir. Toplamda haftada 26 ders saat ders işlendiği tespit edilmiş olup, bu saatin yaklaşık % 23’ünün Sosyal Bilgiler dersine ayrıldığı tespit edilmiştir.

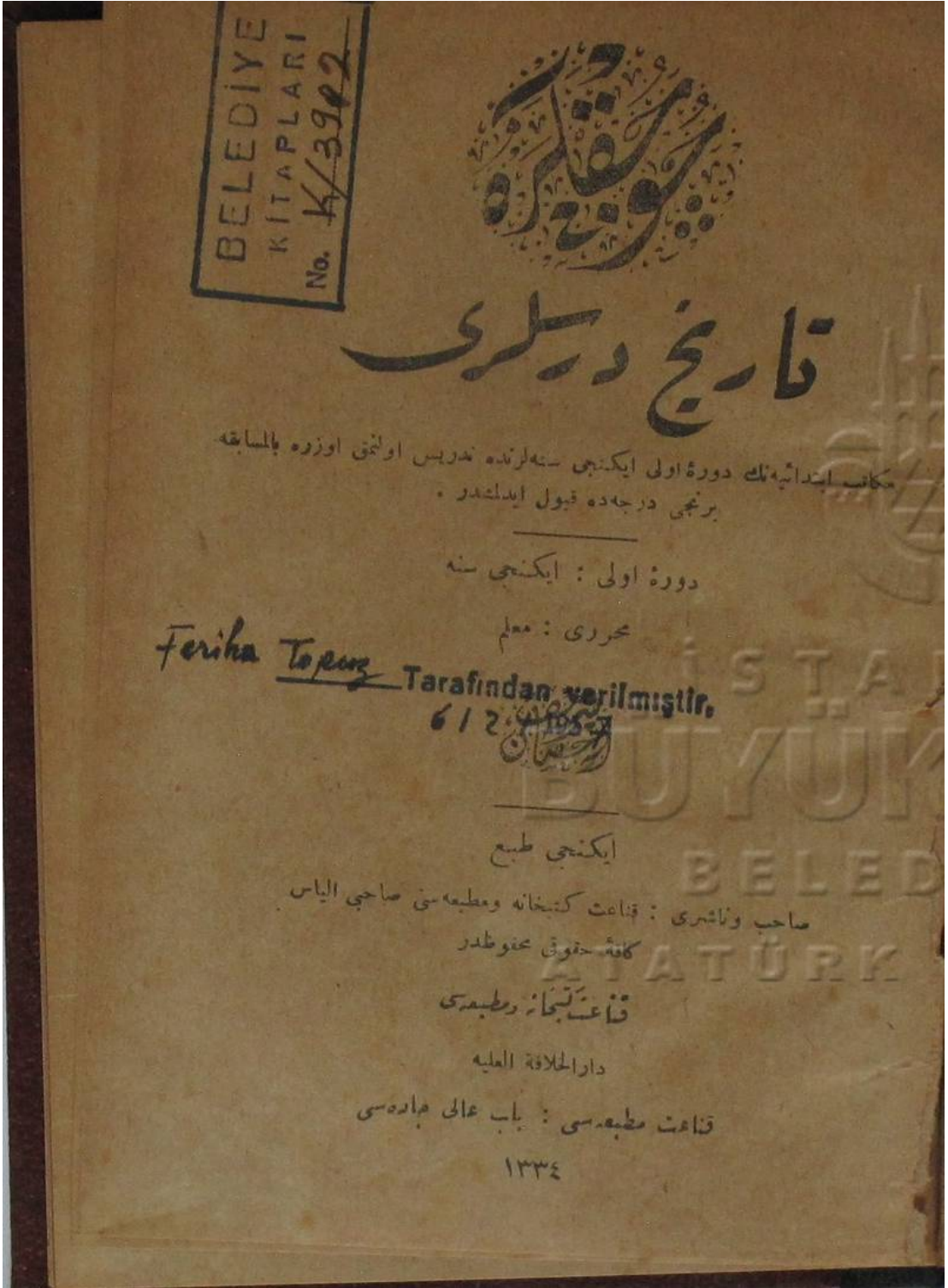
Kaynak: Şenünver, 2004.

Resim 4. 1. Başöğretmen Atatürk (Kayseri, 1928)

Kaynak: Şenünver, 2004.

Resim 4. 2. Halka Yeni Harflerle Eğitim Veren Bir Okul (İstanbul, 1929).

Resim 4. 3. 1918 (1334) Yılına ait Çocuklara Tarih Dersleri İsimli Kitabın Osmanlıca İç Kapağı

4. 4. 1. 1918 (1334) Yılına ait Çocuklara Tarih Dersleri İsimli Kitabın Osmanlıca İç Kapağının Türkçeye Çevrilmiş Şekli

Çocuklara Tarih Dersleri

Mekatib –i (*okul*) İbtidaiyenin (*ilk*) Devre-i Ula (*ilk*) İkinci Senelerinde Tedris Olunmak Üzere Bil Müsabıka Birinci Derecede Kabul Edilmiştir.

Muharriri: Muallim Abdurrahman Şerif

İkinci Kez Tab (*basılmış*) Edilmiştir.

Sahip ve Nasiri: Kanaat Kitaphane ve Matbaası, Sahibi İlyas.

Kaffe-i Hukuku Mahfuzdur. (*Tüm hakları saklıdır.*)

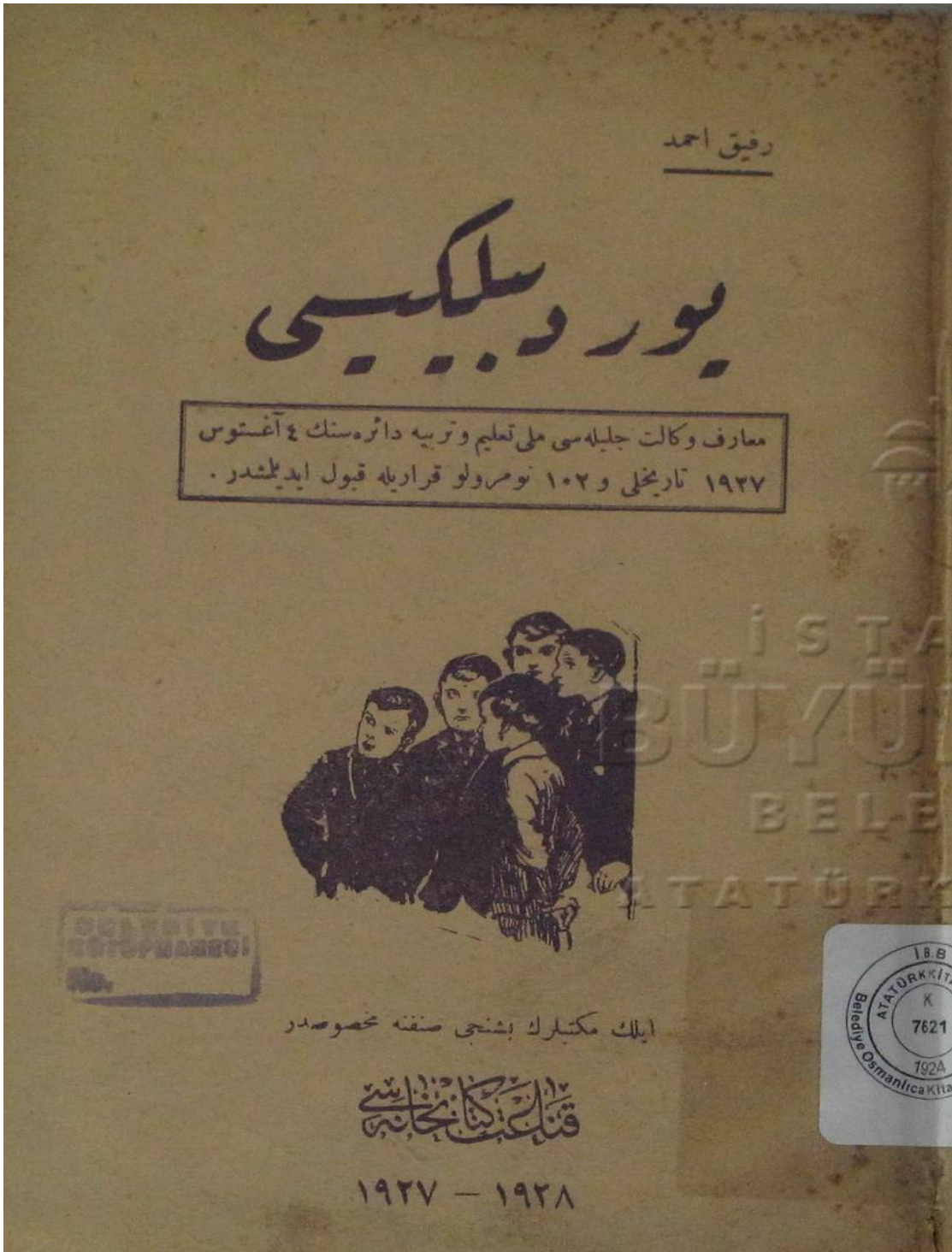
Kanaat matbaası: Bab- 1 Ali Caddesi

1918 (1334)

Resim 4. 4. 1918 (1334) Yılına ait Çocuklara Tarih Dersleri İsimli Kitabın Giriş Sayfası

Yukarıda kapak sayfasını verdiğimiz kitap besmele ile başlamış, Allah'a hamd ve senadan sonra Peygamberimize salât ve selam getirilerek kitaba giriş yapılmıştır. Kitap dört halifeyi, sahabeleri, önemli İslam komutanlarını, Selçuklu sultanlarını ve Osmanlı padişahlarını anlatmış, onların kahramanlıklarından ve kişisel özelliklerinden bahsetmiştir. Osmanlı'nın son dönemlerinde basılan bu kitaptaki konular Cumhuriyetin ilanından sonra kaldırılmıştır.

Resim 4. 5. 1927 Yılında Çıkarılan 5. Sınıf Yurt Bilgisi Dersi Osmanlıca İç Kapağı

4. 4. 2. 1927 Yılında Çıkarılan 5. Sınıf Yurt Bilgisi Dersi Osmanlıca İç Kapağının Türkçeye Çevrilmiş Şekli

Yazarı: Refik Ahmet

Maarif Vekâlet Celilesi Milli Talim ve Terbiye Dairesinin 4 Ağustos 1927 tarihli ve 102 numaralı kararı ile kabul edilmiştir.

İlk mekteplerin beşinci sınıfına mahsustur.

Kanaat Kitaphanesi

Beşinci sınıf haftada iki saat

Resim 4. 6. 1927 Yılında Çıkarılan 5. Sınıf Yurt Bilgisi Dersi Kitabının ilk Sayfaları

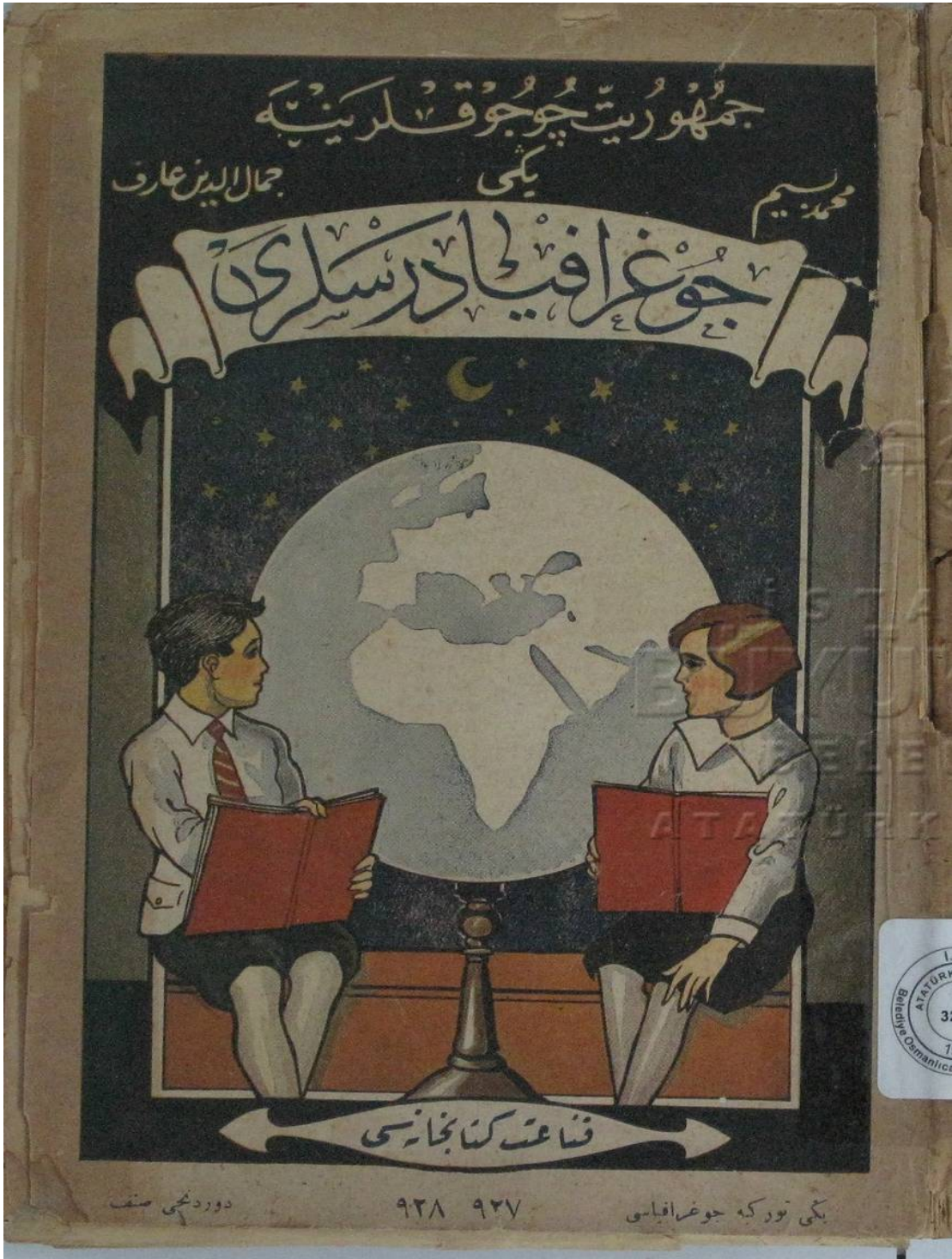
Kitabın ilk kısımlarında Mustafa Kemal'in resmine yer verilmiş, bir önceki sayfada ise şu bilgi yer almıştır: Genç talebeye; yurt, millet medeniyet ve devlet hakkında esaslı malumat vermek için yazıldı. Çocuğa içinde yaşadığı cemiyette kendisinin oynadığı ve oynayacağı rolü sezdirmek ve onu demokratik bir devlette vatandaşların haklarına, vazifelerine dair bir fikir sahibi etmek istiyor. Buradan anlaşıldığı üzere Cumhuriyetin ilanından sonra yurt, millet medeniyet ve devlet,

demokrasi ve hak kavramları gibi kavramlar üzerinde durulmuştur ve bu kavramlar yeni eğitim çalışmalarının temelinde olmuştur. Kitaptaki ilk iki konu ise şunlardır:

1 – Milli Türk Devleti

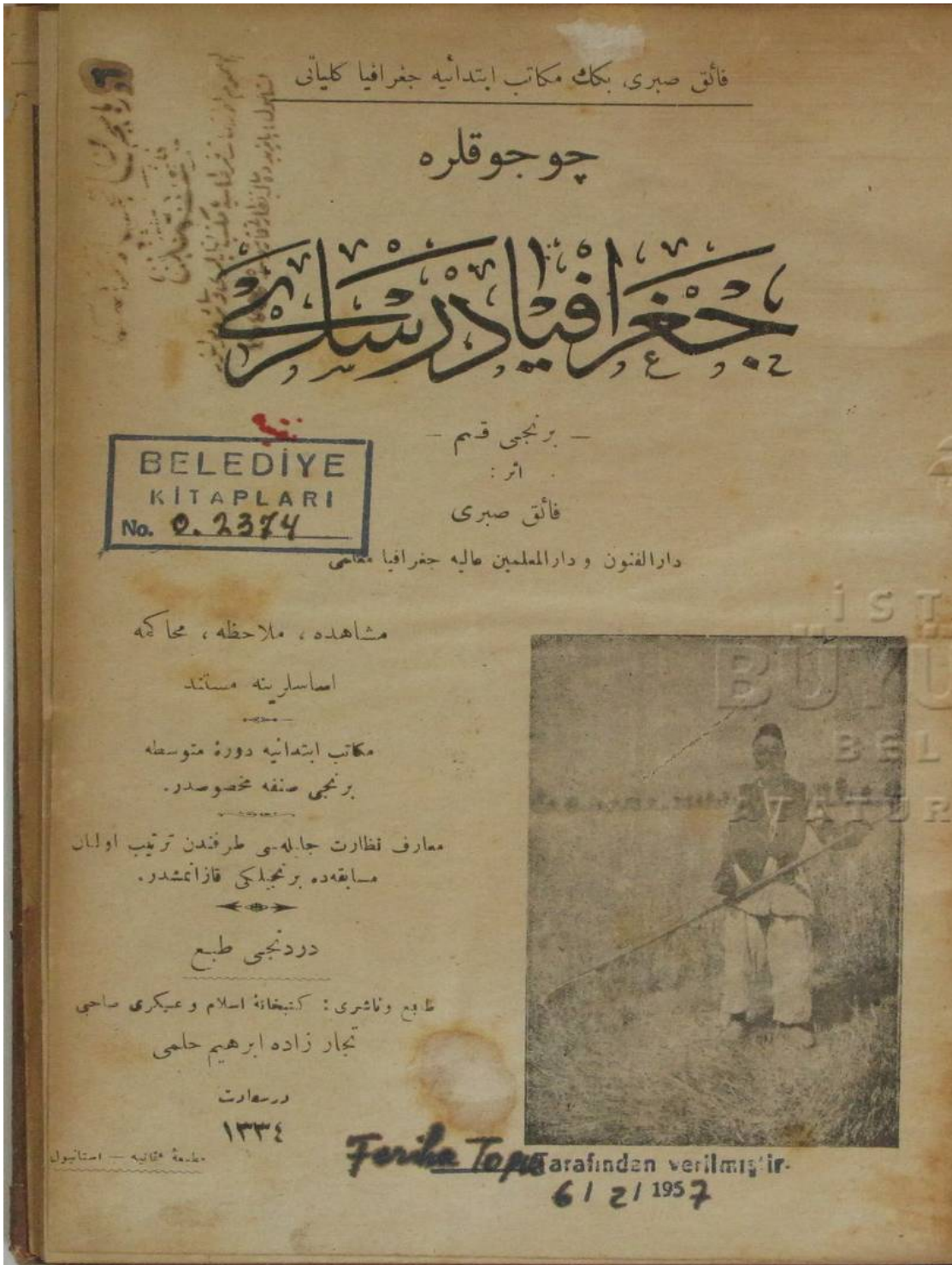
2 – Cumhuriyeti Nasıl Kurduk?

Bu iki konuda; kurulan devletin kendine has yani milli olduğundan ve cumhuriyetin genel ilkelerinden bahsetmiştir.

Resim 4. 7. 1927 – 1928 Yıllarında Okutulmak Üzere Çıkarılan Cumhuriyet Çocuklarına Yeni Coğrafya Dersleri İsimli Kitabın Osmanlıca Dış Kapağı

Bu kitabın iki tane yazarı bulunmaktadır bunlar, İstanbul Tatbikat Mektebi Muallimlerinden Mehmet Besim ve Galatasaray Lisesi Muallimlerinden Cemalettin Arif'tir. Kitap dördüncü sınıflar için yazılmış olup Kanaat Kitaphanesinde basılmıştır. Kitabın isminde Cumhuriyet kelimesinin yer alması bu kavramın devleti kuranlarca ne kadar önemsendiğini göstermektedir denilebilir yine kitabın kapak sayfasında yer alan çocuk resimleri Batıcılığın göstergesi olabilir, zira Osmanlı'da bu giyim tarzına rastlamak zordur.

Resim 4. 8. 1918 (1334) Yılına ait Çocuklara Coğrafya Dersleri İsimli Kitabın Osmanlıca İç Kapağı

Çocuklara Coğrafya Dersleri isimli bu kitabın yazarı Faik Sabri Bey'dir, kitap ilkokulların ikinci devresi birinci sınıfında okutulmuştur. İstanbul'da basılmıştır.

4. 5. 1930 Programında Sosyal Bilgiler

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren gerçekleşen yeniliklerin ilköğretimde ortaya çıkardığı sonuçların ilköğretim uygulamalarına yansiyabilmesi için 1929 yılında "İlk Mektepler Talimatnamesi" çıkarılmış. Talimatname ile ülke genelindeki ilkokullarda eğitim ve öğretim işleri düzenlenmiştir. Bu doğrultuda eğitim öğretim programları yeniden düzenlenmiş ve 1930 ilk mektep müfredat programı da yeni düzenlemelerle oluşturulmuştur. 1930 programında henüz Sosyal Bilgiler dersi adıyla bir ders müfredatta yer almamaktadır. Bunun yerine ilk mekteplerde Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık dersleri okutulmaktadır. Bu derslerin öncelikle amaçları daha sonra içerikleri yani derslerde hangi konuların okutulduğu aşağıda verilmiştir (MEB, 1930).

4. 5. 1. Tarih Dersinin İncelenmesi

- Çocuklara Türk milletinin mazisi hakkında malumat verip onlarda milli şuur uyandırmak.
- Bugünkü medeniyetin uzun bir mazinin mahsulü olduğunu anlatmak.
- Muharebelerin ve hükümdarların tarihinden ziyade medeniyet tarihine ehemmiyet verilecektir.
- Muallim takrirlerini isimlere ve tarihlere boğmayacak, okunması ve bellmesi müşkül isimleri takrir esnasında tahtaya yazacaktır.
- Dersin okutulduğu bölgede eğer var ise muallim eski eserleri gösterecektir. Muallim kale, kule, sur kemerleri gibi eserleri gösterir ve bunların mazisi hakkında malumat verir. 1930 programında Tarih dersinin amaçları incelendiğinde esas olarak öğrencilerde milli tarih şuurunu uyandırmak hedeflenmiştir. Bunun içinde Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, Cumhuriyetin devamlılığına inanan vatan ve millet sevgisi ağır

basan bireyler temel hedeflerdendir. Tarih dersi okutulurken savaşlarda ve padişahlardan ziyade medeni tarihe de ağırlık verilmesi gerektiği vurgulanmıştır (MEB, 1930).

4. 5. 2. Coğrafya Dersinin İncelenmesi

Coğrafya dersinde öğretmenin dikkat etmesi gereken hususla şu şekildedir:

- Coğrafya tedrisinde en esaslı hedef, çocuklarda vatan muhabbeti uyandırmak ve vatana ait bilgilerini artırmak olduğuna göre dersler hep vatan coğrafyası etrafında tevsi edilmelidir. Coğrafya, çocuğu bulunduğu muhiti tetkike alıştırmak ile başlamalı ve daima yakından uzağa, görülenden görülmeyene geçmek suretiyle çocuğun rüyet ve mütalaa ufkunu tedricen genişletmelidir.
- Diğer kıt'a ve memleketler hakkında verilecek malûmat bunların dünyanın neresinde ve nasıl memleketler olduklarından oralarda yaşayan insanların yaşayış tarzlarından bizimle olan münasebetlerinden ibaret olacaktır.
- Mümkün olduğu kadar coğrafya derslerinin tarih dersleri ile muvazi gitmesine dikkat olunacaktır.

Coğrafya dersinde öğretmenin göz önünde bulundurması gereken hususlar incelendiğinde, öncelikle öğrencilerde yurt bilgilerinin artırılması gerektiği vurgulanmıştır. Öğretmen bu dersi işlerken yakından uzağa ilkesini özellikle kullanmalıdır. Çünkü öğrenci önce yakın çevresini tanır ve tanıdığı için de konuları daha kolay kavrar. Daha sonra çevreden merkeze doğru bir yöntem takip ederek tüm yurda dair coğrafi konuların öğretimi planlanmıştır (MEB, 1930).

4. 5. 3. Yurt Bilgisi Dersinin İncelenmesi

Yurt bilgisi dersinin ilk tedrisatta vazifesi pek büyüktür. Çünkü bu ders diğer dersler için adeta bir telakki ve temerküz sahası teşkil eder. Dersin bu mahiyet ve manası onun hedeflerini de tayin eder ki şunlardır.

- Çocuğa, etrafında olup biten işlerin cereyan eden hadiselerin ahlaki, iktisadi ve hukuk kısaca içtimai manalarını idrak ettirmek.

- Çocuğa içinde yaşadığı cemiyete kendisinin oynadığı ve oynayacağı rolü sezdirmek onu, demokratik esaslı bir fikre sahip etmek.
- Çocuğa en geniş mana ile yurdunu ve milliyetini sevdirmek.
- Çocuğu devlet teşkilatı ve hükümet hakkında esaslı fikirlere sahip etmektir.

1930 programında yurttaşlık bilgisi dersinin hedefleri incelendiğinde ise şu sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrenciye bu dersle öncelikle verilmek istenen vatandaşlık hak ve sorumluluklarının neler olduğudur. Yaşadığı toplumda üstlendiği rolün ne olduğu, birlik ve beraberlik içerisinde yaşamının sonucunda demokrasinin gerekliliği bilincini uyandırmak temel hedefler arasında gösterilmektedir. Bunların doğrultusunda öğrenciye yurdunu ve milletini sevdirmek esas alınmıştır (MEB, 1930).

4. 6. 1936 Programında Sosyal Bilgiler

1926 Programından sonra Türkiye’ de çeşitli alanlarda devrimler yapılmıştır. Bunların zorunlu kıldığı yeni gereksinimler karşısında, programlarda da değişiklik yapılması gerekiyordu (MEB, 2003). 1935’te toplanan Milli Eğitim Komisyonu 1926 yılında uygulamasına başlanılan İlk Mektepler Müfredat Programı’nda gerekli değişiklikleri yapmış, 1936 yılından itibaren Yeni İlkokul Müfredat Programı adı altında yürürlüğe konulmuştur (Cicioğlu, 1985).

İlkokul programı 1936 yılında tekrar ele almış ve yeni gereksinimlere yanıt vermek için yeniden düzenlenmiştir. 1926 ilkokul programında çok kısa tutulan genel amaçlar 1936 programında genişletilmiş, dönemin tek ve iktidar partisi CHP’nin eğitim görüşleri “Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik, İnkılâpçılık” ilkeleri ışığında programın hedefi olarak benimsenmiştir. Ayrıca, ilkokulun eğitim ve öğretim ilkeleri belirlenmiştir. Yeni programda her dersin özel amaçları tek tek belirlenmiş ve devletin genel hedeflerine yönelik olarak hazırlanmıştır (Tazebay, 2000).

1936 İlkokul Programının haftalık ders çizelgesi incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır. Bu programda ilkokul 1. ve 2. devre olarak 2 bölüme ayrılmıştır. 1. devrede 1, 2 ve 3. sınıflar yer almaktadır 2. devrede ise 4. ve 5. sınıflar yer almaktadır. Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri 2. devre dersleri olarak programa konulmuştur. Tarih dersleri 4. ve 5. sınıflarda haftada 2 saat, Coğrafya dersleri yine 4. ve 5. sınıflarda

haftada 2 saat ve Yurttaşlık bilgisi dersleri de 4. sınıflarda 2 saat ve 5. sınıflarda haftada 1 saat olarak yer almaktadır. Bu dersleri bir bütün olarak ele alırsak Sosyal Bilgiler dersi 4. sınıflarda toplam 6 saat, 5. sınıflarda toplam 5 saat olarak yer almaktadır. Toplamda 26 saat haftalık ders programında 6 saat ve 5 saat ders ayrılması bu derse verilen önemin büyük olduğu sonucuna varmamızı sağlıyor. Bu durum aşağıdaki tabloda gösterilmiştir

Tablo 4. 5. 1936 Müfredat Programı Sosyal Bilgiler Ders Çizelgesi

Dersler	I. Devre			II. Devre		Toplam
	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf	
Tarih	-	-	-	2 (saat)	2	4
Coğrafya	-	-	-	2	2	4
Yurt Bilgisi				2	1	3
Toplam				6	5	11

1936 İlkokul Programının haftalık ders çizelgesi incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır. Bu programda ilkokul 1. ve 2. devre olarak 2 bölüme ayrılmıştır. 1. devrede 1, 2, ve 3. sınıflar yer almaktadır 2. devrede ise 4. ve 5. sınıflar yer almaktadır. Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri 2. devre dersleri olarak programa konulmuştur. Tarih dersleri 4. ve 5. sınıflarda haftada 2 saat, Coğrafya dersleri yine 4. ve 5. sınıflarda haftada 2 saat ve Yurttaşlık bilgisi dersleri de 4. sınıflarda 2 saat ve 5. sınıflarda haftada 1 saat olarak yer almaktadır. Bu dersleri bir bütün olarak ele alırsak Sosyal Bilgiler dersi 4. sınıflarda toplam 6 saat, 5. sınıflarda toplam 5 saat olarak yer almaktadır. Toplamda 26 saat haftalık ders programında 6 saat ve 5 saat ders ayrılması bu derse verilen önemin büyük olduğu sonucuna varmamızı sağlıyor.

4. 6. 1. Tarih Dersinin İncelenmesi

Tarih dersinde öğrenciye verilmesi gereken hususla şu şekildedir:

- Türk çocuklarına Türk inkılâbının manasını, şümulünü ve tarihi önemini kavratmak.

- İnsanlığın ve bilhassa Türk milletinin tarihte atmış olduğu ileri adımlara çocukların dikkatini çekmek ve bugünkü kültürünü nasıl uzun bir mazinin eseri olduğunu belirtmek.
- Türk Irkının Orta Asya'da Kültürü nasıl kurduğunu, dünyanın dört bucağına bu kültür ve dilini nasıl yaydığını çocuklara kavratmak, Türk milletinin dünya tarihinde yaptığı büyük rolü belirtmek, onlara milli benliklerini hissettirmek, Türk çocuklarında Türk milletine karşı içten bir sevgi ve derin bir saygı yaratmak, onları Türk milletinin ülkülerini tahakkuk ettirmek için her fedakârlığı göze alacak bir karakterde yetiştirmek, Türk milletinin istikbaline güvenlerini artırmaktır,
- Tarihi şahsiyetlerin yaptıkları işler üzerinde durarak çocuklara ibret dersi vermek, tarihte büyük adamların büyük rolünü göstermek, bilhassa Atatürk'ün Türk milleti ve bütün dünya için açtığı geniş ufukları tebarüz ettirmek,
- Geçmişî tetkik ettirerek hali çocuklara daha iyi kavratmak ve istikbal için önlerine ufuk açmak; Türk milletinin istikbaldeki milli ve insani büyük rolüne onların dikkatini çekmek;
- İnsanların muhitleriyle hayatları arasındaki sıkı ilgileri belirtmek ve insanların muhitleri üzerine nasıl tesir ettiklerini göstermek (T.C. Kültür Bakanlığı, 1936).

1936 İlkokul programında yer alan Tarih dersinin hedefleri incelendiğinde, öğrenciye öncelikle Türk Tarih şuuru ve bilincini kazandırmak önemlidir. Öğrencinin kültür düzeyini yükseltilmesi, Tarih bilgisinin varlığına bağlıdır. Vatanını, milletini korumak yüceltmek Tarih bilmekle doğru orantılıdır. Bu sebeple, öğrencinin milletinin geçmişini bilmesi vatanının varlığını ve birliğini koruması açısından önemlidir.

4. 6. 2. Coğrafya Dersinin İncelenmesi

- Çocuklara memleketimizi ve yurttaşları tanıtmak ve sevdirmek;
- İnsanların birbirleriyle ve coğrafi muhitleriyle karşılıklı tesirlerini insan kümelerinin hayat şekillerini ve geçinme tarzlarını tetkik ettirerek Türk çocuklarını memleketin iktisadi kalkınmasında müessir unsur haline getirmek;
- Dünya ve dünyanın güneş sistemindeki yeri, hareketleri ve bunun neticeleri, dünya üzerinde olagelen coğrafya hadiseleri hakkında çocuklara bilgi kazandırmak,

vatanımızla en çok temasta bulunan ve ilgisi olan memleketler üzerine biraz daha etraflı olmak üzere dünya üzerindeki başka memleketleri ve milletleri tanıtmak;

- Çocuğu, sık sık görüp temasta bulunduğu coğrafi hadiselerin sebeplerini araştırmaya ve hadiseler arasındaki bağıllık ve ilgileri bulup çıkarmaya alıştırmak;
- Harita fikri vermek, çocukları haritadan anlar ve istifade eder bir hale getirmek (T.C.Kültür Bakanlığı 1936).

Coğrafya dersinin hedefleri incelendiğinde ise öncelikle öğrenciye ülkemizi sevdirmek temel amaç olarak belirlenmiştir. Ülkemizin coğrafyasını öğretirken, diğer komşu ülkelerle olan münasebetlerimizi öğretmek, bunun yanında coğrafi olaylar hakkında da bilgi sahibi olmalarını sağlamak öğrencinin ufkunun açılması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca öğrenciyi dünya ve güneş sistemi hakkında da bilgi vermek hedefler arasındadır.

4. 6. 3. Yurt Bilgisi Dersinin İncelenmesi

- Millet mefhumunu ve Türk milletinin karakterini, ululuğunu, kudretini çocuklara kavratmak, Türk milletini sevdirmek, saydırmak, Türk askerini ve Türk ordusunu sevdirmek, saydırmak, bizim için askerliğin önemini kavratmak;
- Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet rejiminin mahiyetini, Türkiye'de nasıl kurulduğunu, bu rejimin başka rejimlere üstünlüğünü, Türkiye'nin hayatı ve istikbali için ne kadar önemli ve zaruri bulunduğunu talebeye kavratmak ve onları Cumhuriyet rejimi için sadık ve fedakâr birer yurttaş olarak yetiştirmek;
- Türk inkılâbının manasını, muhtelif cephelerin önemini, Türkiye'nin saadet ve refahına yaptığı ve memleketin istikbaline yapacağı tesiri talebeye kavratmak, onları Atatürk inkılâbının fedakâr birer unsuru olarak yetiştirmek;
- Türkiye'de devlet teşkilatını çocuklara onların seviyelerine göre anlatmak ve öğretmek;
- Kanun mefhumunu talebeye kavratmak, kanuna ve devlet otoritelerine itaat duygusunu ve itiyadını vermek, talebeye vazife ve hak mefhumlarını kazandırmaktır. Kavratmak ve Türk vatandaşlarının vazifelerini ve haklarını ve bu vazifelerle hakların önemini kendilerine telkin etmek;

- Millet ve yurt işlerine karşı, talebede son derecede alaka uyandırmak, millet ve yurt menfaatini her menfaatin üstünde tutmayı, millet ve yurda karşı canla, başla hizmet etmeyi kendilerine itiyat ve ülkü haline getirmek (T.C. Kültür Bakanlığı. 1936).

1936 programında yer alan Yurttaşlık Bilgisi dersinin hedefler incelendiğinde öğrenciye yurdunu, milletini sevdirmek, öğrencinin Atatürk ilke ve inkılablarını sahip çıkmasını sağlamak temel hedefler arasında gösterilmektedir.

4. 7. 1948 İlkokul Programında Sosyal Bilgiler

1948 yılında hazırlanan İlkokul Programı 1948–1949 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulmuş ve 20 yıl süreyle uygulanmıştır. 1948 programı Cumhuriyet tarihimizin en uzun süre yürürlükte kalan programı özelliğini kazanmıştır (Cicioğlu, 1985). 1951-1952 öğretim yılında, 1948 programının uygulanmasında karşılaşılan güçlükleri belirlemek ve programı geliştirmek amacıyla Amerika'dan ‘‘Kate Wofford’’ Türkiye’ye davet edilmiştir (Cicioğlu,1985). Bu dönemde yeniden gözden geçirilen programda ilkokulun amaçlarına yer verilmiştir. Bu programda genel amaçlar 1936 programına göre daha ileri bir eğitim anlayışıyla yazılmış, Toplumsal, kişisel, insanlık münasebetleri ve ekonomik hayat başlığı altında ele alınmıştır.

Tablo 4. 6. 1948 Müfredat Programı İlkokulların Haftalık Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersleri

Dersler	I. Devre			II. Devre		Toplam
	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf	
Tarih	-	-	-	2 (saat)	2	4
Coğrafya	-	-	-	2	2	4
Yurt Bilgisi				2	1	3
Toplam				6	5	11

Sosyal Bilgiler derslerinin okutulma sürelerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Bu programda da Sosyal Bilgiler dersinin Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi dersleri adı altında ayrı ayrı ve 4. ve 5. sınıflarda haftada toplam 11 saat okutulduğu görülmektedir. Bu programda Yurt Bilgisi dersinin adının Yurttaşlık Bilgisi dersi olarak değiştiği görülmektedir. 1948 Köy İlkokulları haftalık ders çizelgesine baktığımızda Yurttaşlık Bilgisi dersinin İlkokulun II. Devresinde bulunan IV. Sınıfında 2 ders saatinden 1 saate indirildiği görülmektedir (MEB, 1948).

Tarih dersinin amaçlarının incelenmesi sonucunda öncelikle Türk çocuğuna Türk devriminin anlam ve önemini üzerinde düşünmesini sağlamak, bugünkü kültürünün geçmişinin eseri olduğunu kavratmak hedeflenmiştir. Ayrıca şerefli bir milletin evlatları olduğunun farkına vardırarak vatanını sevmesi ve koruması gerektiğinin bilinciyle yetişmesi hedeflenmiştir.

Coğrafya dersine yönelik açıklamalar incelendiğinde bu dersle öğrenciye kazandırılmak istenen öncelikle yurt sevgisi ve yurttaşlık bilincidir. Ayrıca öğrencilerin dünya ve güneş sistemi hakkında bilgi sahibi olmalarını da hedeflemektedir.

1948 İlkokul programının Yurttaşlık Bilgisi dersleri konuları incelendiğinde ise göze çarpan hususlar şöyledir. Konularda öncelikle aile ve toplum hayatı üzerinde durulmuştur. Daha sonra öğrenciyi ulus kavramı ve ulus bilinci ile yetiştirmek için büyük ulusum adlı konulara yer verildiği görülmüştür. Ayrıca vatandaş olarak yaşanan toplumda hükümetin vatandaşa karşı görev ve sorumluluklarına dair konular da yer almaktadır.

4. 8. 1962 İlkokul Programı Taslağında Sosyal Bilgiler

1962 İlkokul Programı kendisinden önceki programlar gibi benzer özelliklere sahiptir. 1962 programın 1960 yılında yapılan askeri darbeden etkilenmiş önceki programlara göre cumhuriyete daha fazla vurgu yapılmış, hazırlanan programlarda milli birlik ve beraberliğe değinilmiş, millilik bilincine vurgu yapılmıştır.

1961 yılında İlköğretim Genel Müdürlüğü 1948 programını inceleterek İlkokul Programında yapılacak değişikliklerle ilgili esasları bir rapor halinde tespit ettirmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı, illere gönderdiği bir genelge ile öğretmenlerin ve eğitim

kuruluşlarının, 1948 ilkokul programı hakkındaki görüşlerini istemiştir. Yapılan inceleme ve deneme sonuçları gözden geçirilerek yeni programın ana hatları tespit edilmiştir. 1962 yılında ön program taslağı hazırlanarak, 14 Nisan 1962 de son şeklini almıştır (Cicioğlu, 1985).

1962 program taslağı, Talim Terbiye Kurulunca incelenmiş, 12 Eylül 1962 tarih ve 215 sayılı kararı ile 5 yıllık bir sürede bir kısım okullarda denenmesi ve geliştirilmesi şartıyla uygulamaya konmuştur (MEB, 1997). MEB, 27 Mayıs 1960 askeri yönetiminin ilköğretim geliştirme çalışmaları ve 222 sayılı İlköğretim Kanununun kabulünden sonra, 1948 yılında geliştirilen İlkokul Programının yeniden ele alınmasına, ilköğretim ve Eğitim Kanunundaki değişikliklerin programa yansımaya karar vermiştir (Gelişli, 2005).

Programın amaçlarında, Türk vatandaşlarının hem toplumsal kimliklerini kazanmaları hem de ekonomik açıdan gelişmelerinin; demokratik, tutum ve tavır geliştirmelerinin önemi belirtilmekte, Türk Devleti'nin, demokratik, laik ve sosyal bir devlet ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütün olduğu özellikle vurgulanmaktadır.

Tablo 4. 7. 1962 Müfredat Programı İlkokulların Haftalık Ders Çizelgesinde Toplum ve Ülke İncelemeleri Dersi

Dersler	I. Devre			II. Devre		Toplam
	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf	
Toplum ve Ülke İncelemeleri	-	-	-	6 (saat)	5	11
Toplam				6	5	11

1962 İlkokul program taslağı incelendiğinde önceki programlarda ayrı ayrı verilen Tarih, coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin Toplum ve Ülke İncelemeleri dersi olarak birleştirildiği tespit edilmiştir. Toplum ve Ülke İncelemeleri dersi 4. sınıflarda 6 saat 5. sınıflarda ise 5 saat olarak müfredata konulmuştur. Ders saatlerinin artması bu derse büyük oranda önem verildiğini göstermektedir.

1962 programında Tarih dersinin amaçları incelendiğinde öğrencileri öncelikle şerefli insanlar olarak yetiştirmek amaç edinilmiştir. Bunun gerçekleşmesi içinde başta Atatürk olmak üzere ünlü Türk büyüklerini öğrenciye sevdirmek ve tanıtmak gerektiği hedeflenmiştir. Böylece bireylerin Türklük kavramının bilinciyle yetişmesi amaçlanmıştır. 1962 programında yer alan Tarih dersinin konuları incelendiğinde öncelikle tarih öncesi devirlerden ve ilk medeniyetlerden konulara başlandığı görülmüştür. Daha sonra Türk Tarihine geçilerek bundan sonraki konularda milli tarihe ağırlık verildiği göze çarpmaktadır. Türk tarihi geniş anlamıyla muhtevayı oluşturmaktadır ve son olarak 2. Dünya savaşına da yer verilmiştir. Konular incelendiğinde yakın tarihimize kadar Türk tarihinin tüm olarak öğrenciye sunulduğu tespit edilmiştir. Bu da milli tarih bilincinin kazandırılması açısından önemlidir. 1962 program taslağına göre, ilkokullarda okutulacak dersler toplulaştırma ilkesine uygun olarak belirlenmiştir (Gelişli, 2005).

4. 9. 1968 İlkokul Programında Sosyal Bilgiler

1962 Program Taslağı uygulaması Talim Terbiye Kurulu başkanlığınca takip ve kontrol edilip değerlendirilmiş ve bu değerlendirmeler doğrultusunda MEB uygulayıcı, yönetici, eğitimci ve uzmanlardan oluşan bir komisyonca “Geliştirilmiş İlkokul Program Taslağı” hazırlanmıştır (Gözütok, 1994).

Daha sonra 120 kişilik uygulayıcı, eğitimci, uzman ve yönetici tarafından İlkokul Programı Değerlendirme Seminerinde de incelenmiş, bazı değişiklikler yapıldıktan sonra Talim ve Terbiye Kurulu'nun onayına sunulmuş ve 1 Temmuz 1968 gün ve 171 sayılı kararla “1968 İlkokul Programı” olarak kabul edilmiştir (Cicioğlu, 1985).

1968 yılı İlkokul Programı oldukça uzun bir deneme devresinden sonra 1968 – 1969 öğretim yılında uygulamaya konmuş ve zaman zaman değişikliklere uğrayarak günümüze kadar gelmiştir (Gelişli, 2005).

Daha önce ayrı halde bulunan; Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi dersleri 1968 programında birleştirilerek Sosyal Bilgiler dersi olarak müfredata konulmuştur. 1968 programında derslerin amaçlarının davranışlara dönüştürülebilmesi için aşağıdaki şu esaslar programda belirtilmiştir.

Bu esaslar:

- a) Yakın Çevre
- b) Öğretimde Toplumsallaştırma
- c) Konular ve Üniteler başlığı altında toplanmıştır (Cicicoğlu, 1985).

Bu döneme kadar ayrı halde bulunan Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi dersleri birleştirilerek artık Sosyal Bilgiler dersi adı almıştır. Bu birleştirmeye bir de eğitimdeki ‘Sistem Yaklaşımı’ açısından bakalım. Sistem sözcüğü, Petit Larousse’da “yönetme, hükümet etme biçimi, usuller, kurallar, bir doktrin oluşturmaya yarayacak ilkeler bütünü” olarak tanımlanmıştır (Tortop, 1983). Başka bir tanımlamada sistem, karşılıklı olarak birbirine dayalı unsurlar topluluğu olarak görülmüştür (Baykal, 1981).

Tablo 4. 8. 1968 İlk Mektep Müfredat Programı Haftalık Ders Çizelgesinde Sosyal Bilgiler

Dersler	I. Devre			II. Devre		Toplam
	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf	
Sosyal Bilgiler	-	-	-	3 (saat)	3	6
Toplam				3	3	6

1968 programına ait haftalık ders programı çizelgesi incelendiğinde bundan önceki programlarda Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi olarak verilen derslerin artık Sosyal Bilgiler olarak tek ders adı altında müfredata konulduğu görülmektedir. Bununla beraber eski programlarda ders saatinin daha fazla olduğu şimdi ise haftada sadece 3 saat olarak müfredata alındığı tespit edilmiştir. Dersin Sosyal Bilgiler olarak birleştirilmesi önemli bir gelişmedir, fakat ders saatinin azaltılmasının yanlış olduğu sonucuna varılmıştır.

1968 yılı İlkokul Programının uygulanmaya başlanmasıyla yurdumuzda köy ilkokulları ile şehir ilkokulları müfredat programlarındaki ayrımlar ortadan kaldırılmıştır. Köy ilkokullarındaki birleştirilmiş sınıflarda Hayat Bilgisi, Fen Bilgisi ve

Sosyal Bilgiler derslerinde üniteler dönüşümlü olarak okutulmaya, yakın çevreye daha fazla önem verilmeye başlanmıştır (Gelişli, 2005).

1968 ilkokul programında ayrı derslerin amaçlarının davranışlara dönüştürülmesi için yakın çevre, öğretimde toplulaştırma, konular ve üniteler gibi esasların üzerinde önemle durulmuştur. Ayrıca eğitim ve öğretimde rehberliğin esası, değerlendirmenin eğitim ve öğretimin ayrılmaz bir parçası oluşu, özel eğitime muhtaç çocuklar için ayrı eğitim önlemleri almanın zorunluluğu da ele alınmıştır. Programda ayrıca her öğrencinin birbirinden farklı olduğu ya da öğrencinin değişik alanlarda başarılarının farklı olacağı dikkate alınarak, bir sınıftaki öğrencilerin birbiri ile kıyaslanması yerine, her çocuğun başarısının kendi gelişimi içinde değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir. (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000).

4. 9. 1. Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi Derslerinin Sosyal Bilgiler Adı Altında Toplanma Amacı

Son yıllarda, programların daha hayati ve öğrenciye daha uygun, ona tam bir anlayış ve kavrayışla birlikte, olumlu bir davranış ve karakter kazandıracak bir niteliğe erişebilmesi amacı ile, Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi konularının birbirleriyle olan sıkı ilişkileri göz önünde tutularak, bu dersler Sosyal Bilgiler adı altında birleştirilmiştir (MEB, 1970).

1970-1971 programı Milli Eğitimin amacı incelendiğinde demokratik idare ve demokrasi düzenine uyan iyi vatandaş yetiştirmeyi amaçladığı görülmüştür. Bu amaç doğrultusunda vatanını ve çevresini tanıyan, sağlam temel bilginin oluşturulması için Sosyal Bilgiler dersinden faydalanmak gerektiği belirtilmiştir. Buradan da Sosyal Bilgiler dersinin önemi anlaşılmaktadır. Ayrıca dersin birleştirilmesindeki amaç olarak da öğrenciye daha uygun olması, olumlu davranış ve karakter kazandırmak için tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin birbiriyle olan ilişkileri de göz önünde bulundurularak gerekli olduğu vurgulanmıştır.

1970-1971 tarihli bu programda, Sosyal Bilgiler dersine ait birçok amaç yer almaktadır. Bu amaçların Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılmasının çok zor olduğu ve

amaçların dağılımında bir düzensizliğin olduğu görülmektedir. Ayrıca tüm bu amaçların disiplin dışı olduğu da görülmektedir (Keskin, 2002).

Aslında insanı ruhsal ve zihinsel olarak dengeli yetiştirmek isteyen her düşünce; onu bilgi, beceri ve ahlâk yönünden dengeli ve tutarlı yetiştirmeye çalışan her çaba ve hattâ çeşitli bilim dallarını ve konularını dengeli şekilde öğretmek isteyen politeknik eğitim çabaları, toplu öğretimin felsefinin temelini oluşturur.

4.9.1.1. Toplu öğretim sistemi

Toplu öğretimin bir sistem olarak oluşturucusu Herbart'tır. O, öğrencinin dengesiz ve bencil olmaması, bilakis ahlâklı ve erdemli olması için bir ünitenin bütün yönlerine aynı derecede ilgi gösterilmesi gerektiğini belirtiyordu. Öte yandan bu modeli bir metod gibi geliştiren ve adını veren de Berthold Otto'dur. Öğretim sistemleri içinde yer alan proje metodu, Decroly sistemi, Platoon sistemi v.s. toplu öğretim sisteminin değişik uygulamaları gibi de görülmektedir. Toplu öğretim bir yandan da, Almanya'da gelişen Gestalt Psikolojisinin görüşlerinden etkilenmiştir. Buna göre, çocuk konuları parçalayarak, onları tek tek analiz ederek inceleyip anlayamaz. Hayata ve konulara bir *bütün* olarak bakar. Dış dünyadaki şeyler bir bütün olarak algılanır. Aslında ayrı ayrı gibi görünen olaylar ve nesnelere de bir bütündür. Mevsimlerin değişmesi, bir ülkede rejimin değişmesi, bir insanda meydana gelen önemli bir değişim, dalga dalga hayatı bir bütün olarak etkiler. Parçalanmış bilgi, tek yanlı, eksik bilgi insanı doyurmaz. Aslında yetişkin insanların da yüzyıllar boyunca hayata ve bilime toplu bakış sağlamaya çalışan felsefeye ilgi göstermeleri, bu sistemin bütün hayat boyunca göz önüne alınması gerektiğini gösteriyor. Toplu öğretim sisteminin temeli, derslerin belli "ünite"ler içinde birleştirilerek yapılmasıdır. Herhangi bir olay veya dönem ve nesne hakkında ayrı ayrı dersler tarafından öğrencilere verilecek bilgi ve beceriler, tek bir ünite içinde birleştirilir. Meselâ trafik haftasında bütün derslerde bu konu işlenir; Cumhuriyet Bayramında resim, müzik gibi dersler bile bu konunun daha iyi anlaşılmasına hizmet etmek için bir araya getirilir. Toplu öğretim sisteminin (metodunun) çeşitli uygulamaları olmuştur.

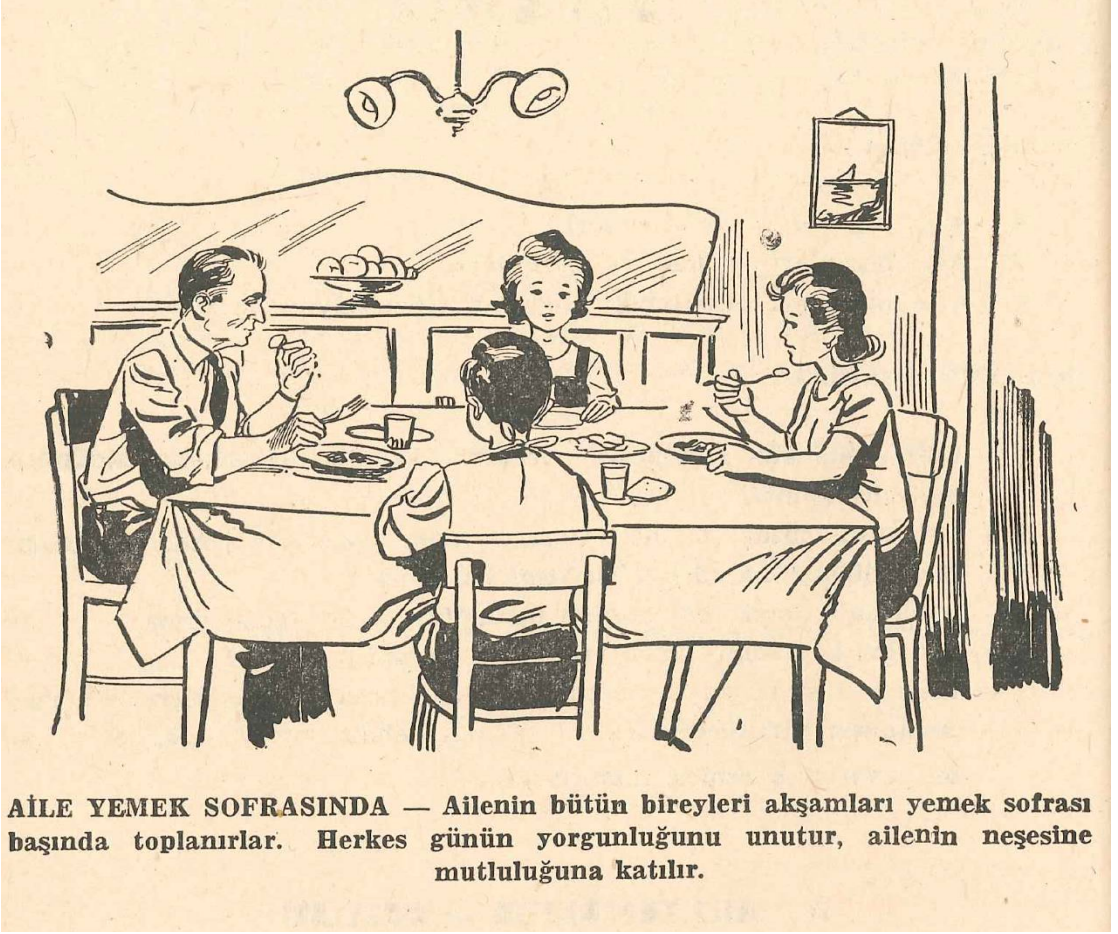
Geniş anlamdaki uygulamalar Almanya ve Avusturya'da yapılmıştır. Burada yapılan uygulamalarda ders saatleri ve ders adları (haftalık ders çizelgesi)

belirlenmemiştir. Öğretmen, ünite konusunun gerektirdiği ve öğrencilerin dikkatlerinin dağılmadan alabildiği kadar ders yapar. Bir ders oturumunda öğrencinin ilgisine ve konunun akışına göre anlatımdan resime, resimden müziğe, müzikten matematiğe v.s. geçebilir. Bu şekilde bir toplu öğretim, en başarılı şekilde bir öğretmenin bütün dersleri okuttuğu ilkokulda uygulanabilir. Türkiye'de 1926 tarihli İlkokul Programından itibaren ilköğretimin ilk üç yılında öğretimin, toplu öğretim sistemine göre yapılması istenmektedir. Burada ana ders "Hayat Bilgisi" dersi olmuş; okuma ve yazma, aritmetik, resim, müzik, beden eğitimi dersleri Hayat Bilgisi dersinin o haftaki "ünite konusu" etrafında yapılmıştır. Toplu öğretimin dar anlamdaki uygulaması ise, bizde ilkokulların 4-5. Sınıflarında uygulandığı şekliyle, Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi'nin "Sosyal Bilgiler"; Fizik, Kimya ve Biyoloji konularının "Fen ve Tabiat Bilgisi" adı altında toplanarak iç içe verilmesi tarzında yapılmasıdır (Özdaş, 1997).

4. 9. 2. 1968 Programında Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Açıklamalar

Bu ders konuları yalnız Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi yönünden değil, hem Tarih, hem coğrafya hem de Yurttaşlık Bilgisi olmak üzere çok yönlü bir bütün olarak işlenmelidir. Sosyal Bilgiler dersine ait konular programda birleştirilerek üniteler halinde verilmiştir. Öğretmen bunlar arasında gerekli gördüğü değişmeyi yapabilir. 1968 yılı İlkokul Programının uygulanmaya başlanmasıyla yurdumuzda köy ilkokulları ile şehir ilkokulları müfredat programlarındaki ayrımlar ortadan kaldırılmıştır. Köy ilkokullarındaki birleştirilmiş sınıflarda Hayat Bilgisi, Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinde üniteler dönüşümlü olarak okutulmaya, yakın çevreye daha fazla önem vermeye başlanmıştır. Ünitelerin işlenmesinde yakından uzağa ilkesine uyulmalıdır. Çocuğa bulunduğu çevreyi incelemekte ise başlamalı ve yakından uzağa, görülenden görülmeyene geçerek onun görüş ve düşünüş ufku derece derece genişletmelidir. Öğretmen Yurttaşlık Bilgisi konularını öğrencilere kavratmak için okulun içinde ve dışında geçen olaylardan yararlanmalı ve öğrencileri hayat ile sıkı sıkıya temas ettirmelidir. Bu derste öğrencilere gereksiz bilgi vermekten, özellikle ezberden kaçınılmalı, onlara günlük yaşayışlarında veya ileriki hayatlarında yararlı olacak bilgiler verilmelidir. Öğretmen fertlerin yeteneklerine uygun bir işe ve mesleğe sahip

olmalarının önemini belirtmeli, insanın hangi meslekte olursa olsun işini en verimli şekilde yapmasının bir ödev olduğunu öğrencilere telkin etmelidir. Bu dersin öğretiminde yalnız soru-cevap veya takrir değil, çeşitli metotlara yer vermelidir. Özellikle, öğrenciyi kendi kendine aktif yapan ve onu araştırmaya ve incelemeye sevk eden metotlara öncelik verilmelidir. Öğretmen üniteleri işlerken çalışmalara ve hazırlıklara bizzat katılmalı, öğrencilerin çalışmalarını kolalaştırmalı ve onlara rehber olmalıdır. Ünitelerin işlenmesinde çocukların yalnız hafızalarına başvurulmamalı, onlara iyi görmeye, gördükleri üzerinde iyi düşünmeye ve değerlendirmeye alıştırmalıdır. Ünitelerin işlenmesinde, gezilerden ziyaretlerden, canlı ve cansız kaynaklardan, hazır olarak elde edilebilecek veya öğrenciler tarafından yapılabilecek araçlardan faydalanılmalıdır. Milli ve dini bayramlarda, mahalli özellik gösteren kurtuluş ve kutlama günleri önemli olaylar ve belirli günler, zamanında ele alınmalıdır. Sosyal Bilgilerde öğrencilerin milletimize karşı güven ve takdir duygularını kuvvetlendirmek için gereken gayret harcanmalı ve Atatürk'ün "Türk Öğün, Çalış, Güven" ve "Ne mutlu Türküm diyene" sözleri bu çalışmaların temeli olmalıdır. Bu derste çocuğun özel görüşlerine ön planda yer verilmeli ve bunlar değerlendirilmelidir (Gelişli, 2005).

Resim 4. 9. 1969 Yurttaşlık Bilgisi Kitabından Bir Resim

Resim 4. 10. 1969 Yurttaşlık Bilgisi Kitabından Bir Resim

Yukarıdaki iki resim 1968 programı sonrası değişen eğitim anlayışını göstermektedir, çizim olan bu resimler oluşturulmak istenen modern toplum projesinin birer örnekleridir.

4. 10. 1997 İlkokul Programında Sosyal Bilgiler

1997–1998 öğretim yılından itibaren sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim uygulamasına geçildikten sonra İlkokul, İlköğretim Okulu ve Ortaokul Haftalık ders çizelgelerine baktığımızda Sosyal Bilgiler dersinin ilkokul 4 ve 5. sınıflarında 3’ er saat okutulduğu görülmektedir. Milli Tarih, Milli Coğrafya derslerinin ilköğretim 6. ve 7.

sınıfları ile ortaokulların 6. ve 7. sınıflarında 2'şer saat okutulduğu görülmektedir. (MEB, 2003).

Tablo 4. 9. Cumhuriyetin İlanından Günümüze İlköğretim Programlarında Sosyal Bilgiler Dersleri (4. ve 5. sınıf örneği)

YIL	DERSLER	SINIFLAR VE DERS SAATİ		
		4. SINIF	5.SINIF	Toplam
1924 Erkek İlk Mektepleri Programı	Musâhabât-ı Ahlâkiyye ve Malûmât-ı Vataniyye	1 Saat	1 Saat	2
1926 İlkokul Programı	Yurt Bilgisi	2 Saat	1 Saat	3
1936 İlkokul Programı	Yurt Bilgisi	3 Saat	3 Saat	6
1939 Köy İlkokulları Programı	Yurt Bilgisi	1 Saat	1 Saat	2
1948 İlkokul Programı	Yurttaşlık Bilgisi	2 Saat	2 Saat	4
1948 Köy İlkokulları Programı	Yurttaşlık Bilgisi	1 Saat	1 Saat	2
1962 İlkokul Programı	Toplum ve Ülke İncelemeleri	5 Saat	5 Saat	10
1968 İlkokul Programı	Sosyal Bilgiler	3 Saat	3 Saat	6
1997 İlköğretim Programı	Sosyal Bilgiler	3 Saat	3 Saat	6
2005 İlköğretim Programı	Sosyal Bilgiler	3 Saat	3 Saat	6
Toplam		31	31	61

Kaynak: (Fer, S. 2005)

Tabloda görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler dersleri zaman içerisinde farklı adları almış ve ders saatleri değişmiştir. 1924 Programında Musâhabât-ı Ahlâkiyye ve Malûmât-ı Vataniyye içerisinde değerlendirilen Sosyal Bilgiler dersi 1926 İlkokul Programı'nda Yurt Bilgisi, 1936 İlkokul Programı'nda Yurt Bilgisi olarak belirlenmiştir. 1939 Köy İlkokulları Programı'nda Yurt Bilgisi, 1948 İlkokul Programı'nda Yurttaşlık Bilgisi, 1962 İlkokul Programı'nda Toplum ve Ülke İncelemeleri ve 1968 İlkokul Programı ile Sosyal Bilgiler adını almıştır. Sosyal Bilgiler dersleri haftalık ders saatleri zaman içerisinde farklılıklar göstermiştir. 1924 Programında Musâhabât-ı Ahlâkiyye ve Malûmât-ı Vataniyye dersi haftada 2 saat olarak değerlendirilen Sosyal Bilgiler dersi 1926 İlkokul Programı'nda Yurt Bilgisi olarak haftada 3 saat, 1936 İlkokul Programı'nda Yurt Bilgisi dersi olarak haftada 6 saat olarak belirlenmiştir. 1939 Köy İlkokulları Programı'nda Yurt Bilgisi dersinde haftada 2 saat, 1948 İlkokul Programı'nda Yurttaşlık Bilgisi dersinde haftada 4 saat, 1962 İlkokul Programı'nda Toplum ve Ülke İncelemeleri dersinde haftada 10 saat ve 1968 İlkokul Programı ile Sosyal Bilgiler dersi haftada 6 saat olarak 1997 İlköğretim Programında haftada 6 saat, 2005 İlköğretim Programında haftada 6 saat belirlenmiştir. Görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler dersi zaman içerisinde gerek isim olarak gerekse haftalık ders yükü olarak sürekli değişmiştir. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında kalkınmayı amaçlayan devlet programında Tabiat derslerine ağırlık vermiştir. Daha sonra Atatürk İlke ve Devrimlerini vatandaşlara öğretmek amacıyla Yurt Bilgisi ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri okutulmuştur (Kaz, 2013)

4. 11. Milli Eğitim Şura Kararlarının Sosyal Bilgiler Programları Açısından Değerlendirilmesi

Türkiye'de eğitim çalışmaları kapsamında yapılan şuralar, hazırlanacak ve uygulanacak programların ön hazırlığı şeklindedir. 1939 yılında birincisi olmak üzere günümüze kadar 18 şura düzenlenmiştir. Düzenlenen bu şuralarda Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili alınan kararlar belirtilmiştir.

- 17-29 Temmuz 1939 tarihinde toplanan I. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlar incelenmiş Sosyal Bilgilerle ilgili herhangi bir karar alınmadığı görülmüştür.

- 15-21 Şubat 1943 tarihinde toplanan II. Mili Eğitim Şurasında alınan bazı kararlar şunlardır, Tarih öğretimi, şûrada ilk ve ortaokul tarih programı ve ders kitaplarının çocuğun seviyesine uygun olmadığı ileri sürülerek program ve kitapların çocuğun fikri gelişimini, ruh yapısını, milli duygu ve karakterinin yoğruluşunu sağlayacak, tarih sevgisi uyandıracak, olayların zaman içinde oluşlarını kavratacak bir değerde ve kitapların üslubunun açık, olabildiğince hikâye şeklinde olması, milli tarihe daha fazla ağırlık verilmesi ve kitaplara öğrencinin tarih görüş ve bilgisini genişletmek için tarih okumaları eklenmesi önerilmiştir.
- 2-10 Aralık 1946'da toplanan III. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlar incelenmiş Sosyal Bilgilerle ilgili herhangi bir karar alınmadığı görülmüştür.
- 23-31 Ağustos 1949'da toplanan IV. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlar tarafımdan incelenmiştir. Bu Şûra'da Demokratik eğitimin, her şeyden önce, ferden bir insan olarak yaratılmış olmakla, şahsiyet ve hassasiyetine saygı gösteren cins, ırk ve mezhep farkı gözetmeksizin herkesin kabiliyet ve istidadına uygun olduğu; okulun toplum içinde, organik bir müessese oluşu sebebiyle okulu çeviren bütün toplumsal olayların onun çalışmalarını etkileyeceği, dolayısıyla okul dışı demokrasi eğitimine de önem verilmesi gerektiği ve demokrasi ile ilgili 'halk eğitimine de önem verilmesi gerektiği' kararına varılmıştır. Sosyal Bilgiler dersinin önemli konularından biri olan demokrasi konusuna değinildiği tespit edilmiştir.
- 23-31 Ağustos 1949'da toplanan IV. Milli eğitim şurası incelenmiş ve şu kararlar alınmıştır: Okullarda Demokrasi eğitimine önem verilmesi gerektiği, iyi bir vatandaş yetiştirmek için bunun gerekli olduğu yönünde kararlar alınmıştır. Bunun içinde ders kitaplarının yeniden gözden geçirilmesi ve demokrasi ile ilgili bölümlerin düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu şurada ayrıca, ilkokul ikinci devreden ayrı ayrı okutulan Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi derslerinin bir ders halinde ve çocuk psikolojisine göre düzenlenmesi, ortaokullarda eğitim-öğretimin anlayış ve uygulanış bakımından ilkokullara yaklaştırılması yönünde kararlar alınmıştır.
- 04-14 Şubat 1953 tarihinde düzenlenen V. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlar incelenmiş Sosyal Bilgilerle ilgili herhangi bir karar alınmadığı görülmüştür.

- 18-23 Mart 1957 de toplanan VI. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlar incelenmiş Sosyal Bilgilerle ilgili herhangi bir karar alınmadığı görülmüştür.
- 5-15 Şubat 1962 de toplanan VII. Milli eğitim şurasında alınan kararlar incelendiğinde Milli Eğitimin temel ilkesinin iyi bir vatandaş yetiştirmek olduğu, sosyal ekonomik yönden her bireyin yetiştirilmesi gerektiği ve bunun içinde zorunlu eğitimin yaygın olarak uygulanması gerektiği konusuna değinilmiştir. İyi vatandaş yetiştirmek milli eğitimin temel amaçlarından olduğu kadar Sosyal Bilgiler dersinin de temel amaçlarından olduğu sonucuna ulaşılabilir.
- 28 Eylül-3 Ekim 1970 de toplanan VIII. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlar incelenmiş Sosyal Bilgilerle ilgili herhangi bir karar alınmadığı görülmüştür.
- 24 Haziran 4 Temmuz 1974'te toplanan IX. Milli Eğitim şurasında alınan kararlar incelendiğinde; Türk Milli Eğitimin amaçlarının öncelikli hedefinin iyi bir Türk vatandaşı yetiştirmek olduğu ve bunun içinde Atatürk İlkelerine bağlı fikri hür, vicdanı hür vatandaşlar yetiştirilerek ulaşılabileceği kanaatine varılmıştır. Bu amaçlara ulaşmak için de Sosyal Bilgiler dersine pek çok görev düştüğü sonucuna ulaşılmıştır.
- 23-26 Haziran 1981 de toplanan X. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlar incelenmiş Sosyal Bilgilerle ilgili herhangi bir karar alınmadığı görülmüştür.
- 8-11 Haziran 1982 de toplanan XI. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlar incelenmiş Sosyal Bilgilerle ilgili herhangi bir karar alınmadığı görülmüştür.
- 18-22 Haziran 1988 de toplanan XII. Milli eğitim şurasında ise alınan kararlar tarafımdan incelendiğinde Sosyal Bilgiler programı ile ilgili kararların alınmadığı ancak yine Sosyal Bilgilerin temel hedeflerini oluşturan Türk Tarih öğretiminin milli benliği kazandırmada bir zorunluluk olduğu, demokratik anlayışların geliştirilmesi için de Tarih öğretimine önem verilmesi gerektiği yönünde karar alındığı görülmüştür. Bu şurada doğrudan Sosyal Bilgiler dersine yönelik bir karar alınmamıştır.
- 15-19 Ocak 1990 da toplanan XIII. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlar incelenmiş Sosyal Bilgilerle ilgili herhangi bir karar alınmadığı görülmüştür.
- 27-29 Eylül 1993'te toplanan XIV. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlar incelenmiş Sosyal Bilgilerle ilgili herhangi bir karar alınmadığı görülmüştür.
- 13-17 Mayıs 1996 da XV. Milli Eğitim Şurası toplanmıştır. Alınan kararlar incelendiğinde temel eğitim kavramı yerine ilköğretim kavramının kullanılması,

ilköğretimin 8 yıllık zorunlu eğitim olarak uygulanması, 8 yıl sonunda tek tip diploma verilmesi, 8 yıllık ilköğretim uygulamasına geçilmeden önce ilköğretim amaçlarının ve ders programlarının bütünlük ilkesine uygun olarak yeniden düzenlenmesi, 6. , 7. ve 8. sınıflarda seçmeli derslere işlerlik kazandırılması, gibi önemli kararlar alınmıştır. Sosyal Bilgiler programları ile ilgili doğrudan kararlar alınmadığı tespit edilmiştir.

- 13-17 Kasım 1999 Tarihinde Toplanan XVI. Milli Eğitim Şurasında Alınan kararlar incelenmiş olup içeriğinin Mesleki Eğitimin yeniden düzenlenmesi ile ilgili olduğu görülmüş ve Sosyal Bilgiler programından bahsedilmediği tespit edilmiştir.
- 13-17 Kasım 2006 tarihinde toplanan 17.Milli Eğitim Şurası incelendiğinde Sosyal Bilgiler programı ile ilgili herhangi bir kararın alınmadığı görülmüştür. Sonuç olarak değerlendirildiğinde Milli Eğitim şuralarında Sosyal Bilgiler ayrıca ele alınmamış olup; genellikle bu şuralarda eğitimin sorunlarına yönelik kararlar alındığı tespit edilmiştir.
- 1-5 Kasım 2010 tarihinde toplanan XIV. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlar incelenmiş Sosyal Bilgilerle ilgili herhangi bir karar alınmadığı görülmüştür.

4. 12. Eğitim Politikalarının Sosyal Bilgiler Dersi Üzerindeki Etkisi

Dünyada eğitim alanındaki ilerlemeler, hükümetlerin eğitim politikalarında değişiklikler yaparak içerikleri gözden geçirmelerine olanak tanımıştır. Özellikle tarih ve Sosyal Bilgiler dersi ezberden uzak, bireyi düşünmeye, araştırma ve sorgulamada sürekliliğe yöneltilmelidir. Her toplum bireylerine dünya barışına katkı sağlama, ulusal değer bilincini canlı tutma, insan haklarına saygılı olma, eleştirel, analitik düşünme yetisi kazandırma ve geçmişi doğru kaynaklardan öğrenme fırsatı tanınmalıdır.

Türk milli Eğitimi'nin Genel Amaçları ve İlkeleri'nde Tarih dersi içeriği ile ilgili yansımalar 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda şu şekilde belirtilmiştir (MEB, 1995). Madde 2. (Bu maddenin 1 numaralı bendi 16.06.1983 tarih ve 2842 sayılı kanunun birinci maddesi ile aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.) Atatürk İnkılâp ve İlkelerine ve anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve

anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti' ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirilmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek. Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri' nde "Eğitim sistemimizin her derece ve türü ile ilgili ders programlarının hazırlanıp uygulanmasında ve her türlü eğitim faaliyetlerinde Atatürk inkılâp ve ilkeleri ve anayasada ifadesini bulmuş olan Atatürk milliyetçiliği temel olarak alınır. Milli ahlak ve milli kültürün bozulup yozlaşmadan kendimize has şekli ve evrensel kültür içinde korunup geliştirilmesine ve öğretilmesine önem verilir (Madde 10).

Milli birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçılmadan öğretilmesine önem verilir; çağdaş eğitim ve bilim dili halinde zenginleşmesine çalışır ve bu maksatla Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile işbirliği yapılarak Milli Eğitim Bakanlığınca gereken tedbirler alınır (Madde 10).

Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır. Ancak, eğitim kurumlarında anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine aykırı siyasi ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasi olay ve tartışmalara karışılmasına hiçbir şekilde meydan verilmez (Madde 11) şeklinde açıklanmıştır.

Türk Milli Eğitimi'nin özel amaçları çerçevesinde ele alacağımız Tarih dersinin amaçları Milli Eğitim Bakanlığı'nın 27 Eylül 1976 tarihli Tebliğler Dergisinde şu şekilde açıklanmıştır: Tarih derslerinde temel amaç Türk tarihi olacaktır. Başka milletlerin tarihine ait kısımlar Türk Tarihi ile ilgileri derecesine ve aralarında bağlantı kurularak verilecektir.

Buna göre tarih öğretiminin amaçları:

1. Öğrencilere Türk tarihinin, Türk kültür ve uygarlığının akışını iletmek ve dolayısı ile onlarda milli benliğimizin yansıdığı sosyal, kültürel, siyasi ve hukuki kurumlarımız hakkındaki anlayışı geliştirmek ve böylece milli şuuru kuvvetlendirmek.

2. Öğrencilere çağdaş kültürün gelişmesinde önemli yeri olan özgürlük, demokrasi ve milliyetçilik hareketlerini incelerken, insanın yüzyıllar boyunca

bağımsızlığı elde etmek için yaptığı mücadelelere dikkat çekerek öğrencilere özgürlüğün ve demokrasinin değerini kavratmak, bu telkin yapılırken özellikle milli bütünlüğü korumak, demokrasiyi üstün tutmak ve ilerleme bilincini vermek. Bu Amaçla, Türk Dil Kurumu kurulmuştur. Mustafa Kemal, Türk kültürünün korunması için Türkçenin yabancı dillerin etkisinden kurtulması gerekliliğine inanıyordu. Türkçenin sade ve kolay anlaşılır bir dil olmasını istiyordu. Ben edebiyatı ve şiiri severim diyen Atatürk 1932 yılında Türk Dil Kurumunu kurdu (Tekerek, 2009: 55).

Kaynak: Şenünver, 2004

Resim 4. 11. Atatürk, Türk Dil Kurumu Toplantısında.

3. Öğrencilere çağdaş kültürün ve uygarlığın gelişmesinde Türk milletinin de büyük payı bulunduğunu belirtmek, eski büyük uygarlıkları ve bunların insanlığa yaptığı etkileri incelenirken bu uygarlıklar arasında Türk uygarlığını yerini ve önemini göstermek.

4. Öğrencilere milletler ailesi içinde Türk milletinin layık olduğu yeri göstermek, milletimize düşen insanlık görevlerini belirtmek.

5. Başta Türk büyükleri, özellikle Atatürk başta olmak üzere milletimize ve insanlığa hizmet etmiş büyük devlet, ilim, fikir ve sanat adamlarının hayatlarını ve

hizmetlerini duyurmaya değer örnekler olarak takdir etmek ve devletine faydalı olma yolunda her fedakârlığı göze alabilecek bir şahsiyet kazandırmak.

6. Öğrencilerine bulunduğu toplum içinde milli birlik, bütünlük ve bağlılık duygularını güçlendirmek.

7. Öğrencilere, gittikçe karmaşık bir hale gelen ve baş döndürücü bir hızla çoğalıp genişleyen yurt ve dünya sorunları arasında şaşırmadan doğruyu bulabilen, hayatın hızına ayak uydurabilen, yurt ve millet yararına en uygun yolları seçebilen şahsiyet sahibi, maddi ve manevi zenginlik kaynaklarımızı korumak, milletçe değerlendirmek gereğine inanmış, bu yolda alışkanlıklar kazanmış vatandaşlar olarak yetiştirmek.

8. Öğrencilere Türk İstiklal Savaşı'nın ve Türkiye Cumhuriyeti'nin nasıl büyük fedakârlıklarla gerçekleştirildiğini açıklamak, Cumhuriyet ve Atatürk inkılâplarının önemi, korunması ve geliştirilmesi gereğini belirtmek.

9. Öğrencilere, köklü bir tarihe sahip olan büyük bir milletin evladı olmasının sorumluluğunu duyurmak, Türk milletinin zekâ ve yeteneğini, çalışkanlığını, kahramanlık ve fedakârlığını, ilim ve sanata değer verdiğini, estetik ve zevkini, insanlık duygularının yüksekliğini tarihten örnekler vererek yansıtmak, bu üstün özellikleri devam ettirip geliştirebildiğimiz ölçüde çağdaş medeniyet seviyesine erişebileceğimizin inancını vermek, böylece onlarda milletimizin geleceğine olan güvenlerini arttırmak, şerefli milletimizin ona layık evlatları olmaları yolunda sonsuz bir çaba harcamaları ve bu uğurda durmadan çalışmaları şuuru geliştirmektir.

Talim Terbiye Kurulu tarafından 19.11.1981 yılında yayınlanan Tebliğler Dergisinde öğretim esasları yönergesi şu şekilde belirtilmiştir: Bütün öğretmenler Milli Eğitim Temel Kanunu ve genel programda yer alan amaçlar doğrultusunda hareket ederek, öğrencilerini Atatürk inkılâplarına ve ilkelerine bağlı yurttaşlar olarak yetiştirmeleri görevlerinin gereğidir. Bu durumda ise okullarımızdaki her türlü branş öğretmenleri ile sınıf öğretmenlerinin derslerinde yeri geldikçe bu konuya önemle eğilmeleri ve programlara uygun bir biçimde etkinlik göstermeleri zorunludur. Ortaöğretim Kurumlarında Atatürk İnkılâbının getirdiği yenilikler ve değişikliklerle O'nun ilkelerinin benimsetilmesi ve kavratılmasında yalnız İnkılâp Tarihi dersini okutan öğretmenlerin verecekleri bilgiler yeterli görülmemelidir. Diğer yandan Atatürk' ün

kişiliği, Kurtuluş Savaşı'ndaki önemli olaylar, Atatürk İnkılâbı, Atatürk ilke ve görüşleri, Ulu Önderimizin özdeyişleriyle, birlik ve beraberlik içerisinde her fırsatta öğrencilere duyurulmaya çalışılmalı, öğrenciler Atatürkçülük konusunda bilinçlendirilmelidir. Ülkemizde Cumhuriyet döneminden günümüze birçok eğitim programları çıkarılmış ve uygulamaya geçirilmiştir. Bunlar: 1924 Programı, 1926 Programı, 1936 Programı, 1939 Köy İlkokulları Programı, 1948 Programı, 1962 İlkokul Programı Taslağı, 1968 İlkokul Programı, 1997 İlkokul Programı. 1968 İlkokul Programından sonra, bilim ve teknikteki yeniliklere ayak uydurmak için fen bilgisi, matematik, beden eğitimi gibi derslerin programlarında sık sık değişiklikler yapılmıştır. Sosyal Bilgiler, Din Bilgisi ve Ahlak derslerinin konuları da sık sık değişmiştir. Fakat bu programların özü 1968 İlkokul Programına dayanmaktadır.

Kesintisiz 8 yıllık ilköğretim uygulamasına geçilmeden önce ülkemizde 'ilkokul', 'ilköğretim okulu', 'ortaokul' vardı. Bu eğitim öğretim kurumlarında Sosyal Bilgiler, Milli Tarih, Milli Coğrafya, T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük derslerine ait haftalık ders saatleri ise aşağıdaki tablolarda sunulmuştur (MEB, 2003).

Tablo 4. 10. 1997 İlkokul Programı Haftalık Ders Çizelgesinde Sosyal Bilgiler, Milli Tarih, Milli Coğrafya, T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Saatleri

DERSLER	SINIFLAR								Toplam
	1. SINIF	2. SINIF	3. SINIF	4. SINIF	5. SINIF	6. SINIF	7. SINIF	8. SINIF	
Sosyal Bilgiler	—	—	—	3 (saat)	3	—	—	3	9
Milli Tarih	—	—	—	—	—	2	2	—	4
Milli Coğrafya	—	—	—	—	—	2	2	—	4
T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Toplam				3	3	4	4	5	19

Kesintisiz 8 yıllık ilköğretim uygulamasına geçilmeden önce, ilkokulların 4. ve 5. sınıflarında Sosyal Bilgiler dersi haftada 3' er saat okutuluyordu. İlköğretim okullarının 4. ve 5. sınıflarında yine 3' er saatlik Sosyal Bilgiler dersi okutuluyordu, 6. ve 7. sınıflarda 2' şer saatlik Milli Tarih dersi, 8. sınıfta ise T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersleri okutuluyordu. Ortaokullarda ise 6. ve 7. sınıflarda 2' şer saatlik Milli Tarih dersi, 8. sınıfta ise 2 saat T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi okutuluyordu. 18 Temmuz 1997 tarih ve 4036 sayılı kanunla 8 yıllık kesintisiz ilköğretim zorunlu hale getirilmiştir. Bu kanunla birlikte, daha önceki ilkokul programlarından farklı olarak ilk defa programlar her sınıf için ayrı ayrı olarak yapılmıştır (Örneğin, İlköğretim Okulu Programları 4. Sınıf, İlköğretim Okulu Programları 1. sınıf vb). 1997 İlköğretim Programlarında Türk Milli Eğitiminin Amaçları ve Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri aynen 1985–1988 İlkokul Programlarındaki gibidir (MEB, 2003).

Tablo 4. 11. 1997 Ortaokul Programı Haftalık Ders Çizelgesinde Sosyal Bilgiler ve T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Saatleri

DERSLER	SINIFLAR			Toplam
	6. SINIF	7. SINIF	8. SINIF	
Sosyal Bilgiler	2 (saat)	2	—	4
T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük	—	—	2	2
Toplam	2	2	2	6

Kesintisiz 8 yıllık ilköğretim uygulamasına geçildikten sonra, ilköğretim okullarında Sosyal Bilgiler ile T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi okutulmaya başlamıştır. Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersleri 1997 yılında sekiz yıllık eğitim müfredatında yer almamıştır.

Tablo 4. 12. 1997 İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Sosyal Bilgiler, Milli Tarih, T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi

DERSLER	SINIFLAR								Toplam
	1. SINIF	2. SINIF	3. SINIF	4. SINIF	5. SINIF	6. SINIF	7. SINIF	8. SINIF	
Sosyal Bilgiler				3 (saat)	3	3	3		12
Milli Tarih									
Milli Coğrafya									
T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük								2	2
Toplam				3	3	3	3	2	14

Cumhuriyetin kuruluşundan sekiz yıllık zorunlu eğitimin uygulanmaya başlamasına kadar haftalık ders çizelgelerini incelediğimizde, genel olarak 9 çeşit ders haftada 25 saat okutulmuştur. 1997–1998 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulan kesintisiz sekiz yıllık zorunlu eğitim yasası gereğince, ilköğretim haftalık ders dağıtım çizelgesi yeniden belirlenmiştir. Tabloda yer alan derslerle ilgili gelişmelerden Sosyal Bilgiler, Milli Tarih, T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi ile ilgili gelişmelere baktığımızda; Sosyal Bilgiler dersi 4. ve 5. sınıflarda 1926–1968 yılları arasında Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi adları altında ayrı ayrı okutulmuş, bu ders 1968 yılında Sosyal Bilgiler adını almıştır. Sosyal Bilgiler dersi 1926’ dan 1968 yılına kadar haftada toplam 11 saat, 1968 yılından günümüze kadar ise haftada toplam 6 saat okutulmaktadır. 1997 yılından günümüze kadar 6, 7 ve 8. sınıflarda toplam 6 saat okutulmaktadır (MEB, 2003, 42).

Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersi kesintisiz 8 yıllık zorunlu eğitimden sonra, ilköğretim okullarında okutulmamaya başlamıştır. T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi ise 1985 İlkokul Programlarından itibaren 8. sınıflarda ve haftada toplamda 2 saat okutulmaktadır.

4. 13. Sosyal Bilgiler, Milli Tarih, Milli Coğrafya, Vatandaşlık Bilgileri ve Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Derslerinin Okutulma Süreleri

İlköğretim Genel Müdürlüğünün 17 Temmuz 1981 gün ve 322-1/81-EĞT-32894 sayılı yazıları üzerine; 1981-1982 öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere Temel Eğitim Okulu ders dağıtım çizelgesinin bağlı örneğine göre kabulüne, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 25-8-1981 gün ve 148 sayılı kararı ile kabul edilmiştir. Bu ders çizelgesinde Sosyal Bilgiler ile Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâp Tarihi derslerinin dağılımı aşağıdaki tablodaki gibidir (1981/148 sayılı karar).

Tablo 4. 13. 1981 Temel Eğitim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersleri

Dersler	1. SINIF	2. SINIF	3. SINIF	4. SINIF	5. SINIF	6. SINIF	7. SINIF	8. SINIF	Toplam
Sosyal Bilgiler	3 (saat)	3	3	3	3	3	3	2	23
Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâp Tarihi	----	----	----	----	----	----	----	2	2
Toplam	3	3	3	3	3	3	3	4	25

İlköğretim Genel Müdürlüğünün 25-09-1981 gün ve 39353 sayılı teklif yazısı ve eki 24-9-1981 gün, 39249 sayılı makam oluru uyarınca, 25-8-1981 gün 148 sayılı kararı ile kabul edilmiş olan ders dağıtım çizelgesinin 1980-1981 öğretim yılında sadece temel eğitim uyulama okullarında uygulanması, temel eğitim uygulaması yapılmayan I. Kademe (ilkokul) okullarında 1980-1981 öğretim yılında uygulanan ders dağıtım çizelgesinin uygulanmasına devam edilmesine karar verilmiştir (1981/186 sayılı karar).

Ortaöğretim Genel Müdürlüğünün 29-9-1981 gün, 64814 sayılı teklif yazısı ve eki 28-9-1981 gün, 64167 sayılı makam oluru uyarınca Temel Eğitim II. kademe (ortaokul) okullarında, 25-8-1981 gün ve 148 sayılı kararlar ile kabul edilmiş bulunan ders dağıtım çizelgesi yerine VI., VII. ve VIII. sınıflarda örneği ekli ders dağıtım çizelgesinin kabulüne karar verilmiştir. Bu ders çizelgesinde Sosyal Bilgiler ile Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâp Tarihi derslerinin dağılımı aşağıdaki tablodaki gibidir (1981/186 sayılı karar).

Tablo 4. 14. 1981 Temel Eğitim II. Kademe Okulları (Ortaokul) Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersleri

Dersler	VI. sınıf	VII. sınıf	VIII. sınıf	Toplam
Sosyal Bilgiler	4 (saat)	4	3	11
Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâp Tarihi			2	2
Toplam	4	4	5	13

Ortaokullarımızda 1970-1971 öğretim yılından itibaren kademeli olarak denenen ve Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 22-3-1973 gün ve 303 sayılı kararı ile bütün ortaokullarımızda uygulanmasına başlanan Sosyal Bilgiler dersi programının, Sosyal Bilgiler anlayışı içinde uygulanamadığı kanaatine varılmıştır. Öğrencilerimize Milli Tarih şuurunun, kendi coğrafyasının ve Türk Kültür anlayışı içinde vatandaşlık bilgisinin etkili bir biçimde verilebilmesi için Sosyal Bilgiler dersinin 1985-1986

öğretim yılından itibaren Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgileri adı altında üç ders olarak okutulmasına; Milli Tarih ve Milli Coğrafya derslerinin ortaokul 1. ve 2. sınıflarda; Vatandaşlık Bilgileri dersinin ise ortaokul 3. sınıfında okutulmasına karar verilmiştir (1985/64 sayılı karar). Eğitim ve Öğretim Yüksek Kurulunun 29-4-1985 gün ve 2 sayılı kararı üzerine Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgileri derslerinin yer aldığı ortaokul ders dağıtım çizelgesi 1985-1986 öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere şu şekilde düzenlenmiştir (1985/129 sayılı karar).

Tablo 4. 15. 1985 Ortaokul Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersleri

Dersler	VI. sınıf	VII. sınıf	VIII. sınıf	Toplam
Milli Tarih	2 (saat)	2		4
Milli Coğrafya	2	2		4
Vatandaşlık Bilgileri			3	3
T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük			2	2
Toplam	4	4	5	13

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 21.4.1986 tarih 91 sayılı karar ile Rehberlik ve Eğitici Çalışmaları dersinin haftalık ders dağıtım çizelgelerinden çıkarılarak, bu faaliyetlerin ilköğretim okullarının 1., 2. ve 3. sınıflarında Hayat Bilgisi; 4. ve 5. sınıflarda ise Sosyal Bilgiler dersinde yapılmasına karar verilmiştir. İlkokul Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi, İlköğretim Okulu Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi ve Ortaokul Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesinin 1986-1987 öğretim yılından itibaren uygulanmasına karar verilmiştir. Bu karar ile İlkokul, İlköğretim Okulu

ve Ortaokul Haftalık Ders Dağıtım Çizelgeleri aşağıdaki şekilde kabul edilmiştir (1986/91 sayılı karar).

Tablo 4. 16. 1986 İlkokul Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersi

Dersler	I. Sınıf	II. Sınıf	III. Sınıf	IV. Sınıf	V. Sınıf	Toplam
Sosyal Bilgiler				3 (saat)	3	6
Toplam				3	3	6

Tablo 4. 17. 1986 İlköğretim Okulu Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersleri

Dersler	1. SINIF	2. SINIF	3. SINIF	4. SINIF	5. SINIF	6. SINIF	7. SINIF	8. SINIF	Toplam
Sosyal Bilgiler				3 (saat)	3				6
Milli Tarih						2	2		4
Milli Coğrafya						2	2		4
Vatandaşlık Bilgileri								3	3
T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük								2	2
Toplam				3	3	4	4	5	19

Tablo 4. 18. 1987 (eski) Ortaokul Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersleri

Dersler	VI. sınıf	VII. sınıf	VIII. sınıf	Toplam
Milli Tarih	2 (saat)	2		4
Milli Coğrafya	2	2		4
Vatandaşlık Bilgileri			3	3
T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük			2	2
Toplam	4	4	5	13

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 30.6.1987 tarih 118 sayılı karar ile Bazı Okullara Ait Yeni Haftalık Ders Çizelgelerinin Kabulü ve bu okullara ait eski haftalık ders dağıtım çizelgelerinin yürürlükten kaldırılmasına, 1987–1988 öğretim yılından itibaren uygulanmasına karar verilmiştir (1987/118 sayılı karar)

Tablo 4. 19. 1987 (yeni) Ortaokul Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi nde Sosyal Bilgiler Dersleri

Dersler	VI. sınıf	VII. sınıf	VIII. sınıf	Toplam
Milli Tarih	2 (saat)	2		4
Milli Coğrafya	2	2		4
Vatandaşlık Bilgileri			2	2
T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük			2	2
Toplam	4	4	4	12

Tablo 4. 20. 1991 İlköğretim Okulu Haftalık Ders Dağıtım Tablosunda Sosyal Bilgiler Dersleri

Dersler	1. SINIF	2. SINIF	3. SINIF	4. SINIF	5. SINIF	6. SINIF	7. SINIF	8. SINIF	Toplam
Sosyal Bilgiler				3 (saat)	3				6
Milli Tarih						2	2		4
Milli Coğrafya						2	2		4
Vatandaşlık Bilgileri								2	2
T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük								2	2
Toplam						4	4	4	12

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 16.9.1991 gün 192 sayılı kararı ile Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 30.6.1987 tarih 118 sayılı kararı ile kabul edilen ortaokul haftalık ders dağıtım çizelgesinin yürürlükten kaldırılmasına karar verilmiştir. Kabul edilen ortaokul haftalık ders tablosu aşağıdaki gibidir (1991/192 sayılı karar)

Tablo 4. 21. 1992 Ortaokul Haftalık Ders Dağıtım Tablosunda Sosyal Bilgiler Dersleri

Dersler	VI. sınıf	VII. sınıf	VIII. sınıf	Toplam
Milli Tarih	2 (saat)	2		4
Milli Coğrafya	2	2		4
Vatandaşlık Bilgileri			3	3
T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük			2	2
Toplam	4	4	5	13

24.08.1992 gün 235 sayılı kararı ile yeni İlkokul Haftalık Ders Çizelgesi kabul edilmiş; ancak Sosyal Bilgiler dersinin İlkokul 4. ve 5. sınıflarında 3'er saat okutulmasında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır (1992/ 235 sayılı karar). Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 30.6.1987 tarih 118 sayılı karar ile kabul edilen ilköğretim okulu ders tablosunda, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 22.9.1992 tarih 301 sayılı kararı değişiklik yapılmış; ancak 1992–1993 öğretim yılından itibaren uygulanmasına karar verilmiştir. İlköğretim okulu haftalık ders çizelgesinde Sosyal Bilgiler, Milli Tarih, Milli Coğrafya, Vatandaşlık Bilgileri ve T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük derslerinin okutulma sürelerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır (1992/301 sayılı karar).

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 22.9.1992 tarih 301 sayılı kararı ile kabul edilen ilköğretim okulu ders tablosunda, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 29.8.1994 tarih 578 sayılı kararı ile değişiklik yapılmış, ancak 1994– 1995 öğretim yılından itibaren uygulanmasına karar verilen yeni ilköğretim okulu haftalık ders tablosunda, Sosyal Bilgiler, Milli Tarih, Milli Coğrafya, Vatandaşlık Bilgileri ve T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük derslerinin okutulma sürelerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır (1994/578 sayılı karar).

15. Milli Eğitim Şurası Kararları çerçevesinde hazırlanarak 18 Ağustos 1997 tarih ve 23084 sayılı Resmi Gazetede yayınlanıp yürürlüğe giren 4306 sayılı kanun gereğince ve İlköğretim Genel Müdürlüğünün 20.8.1997 tarih 5599 sayılı teklif yazıları üzerine “İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesi” Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca görüşülmüş, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca verilen 10.09.1997 tarih 143 sayılı karar ile 29.8.1994 tarih 578 sayılı karar ile kabul edilen İlköğretim okulu haftalık ders çizelgesinin yürürlükten kaldırılmasına ve yeni İlköğretim okulu haftalık ders çizelgesinin 1997–1998 öğretim yılından itibaren uygulanmasına karar verilmiştir (1997/143 sayılı karar).

Tablo 4. 22. 1998 İlköğretim Okulu Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersleri

Dersler	1. SINIF	2. SINIF	3. SINIF	4. SINIF	5. SINIF	6. SINIF	7. SINIF	8. SINIF	Toplam
Sosyal Bilgiler				3 (saat)	3	3	3		12
Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi							1	1	2
T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük								2	2
Toplam				3	3	3	4	3	16

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 26.08.1998 tarih 180 sayılı kararı ile İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesi yeniden düzenlenmiş ve İlköğretim Okulu Seçmeli Dersleri ile ilgili değişiklikler yapılmıştır; ancak Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ve T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük derslerinin ilköğretim

okullarında okutulma sürelerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır (1998/180 sayılı karar).

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 04.09.2001 tarih 339 sayılı kararı ile İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesi yeniden düzenlenmiş ve İlköğretim Okulu Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi ile ilgili değişiklikler yapılmıştır; ancak Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ve T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük derslerinin ilköğretim okullarında okutulma sürelerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır (2001/339 sayılı karar).

İlköğretim Genel Müdürlüğünün 14.06.2005 tarih ve 6097 sayılı yazısı üzerine, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesi üzerinde görüşülmüş ve bazı değişiklikler yapılmıştır. Yapılan bu değişikliklere göre, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi kaldırılmıştır. T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi ise 3 saate çıkarılmıştır. Sosyal Bilgiler dersi ise İlköğretim 4., 5., 6., ve 7. sınıflarında 3'er saat okutulmaya devam edilmiştir (TD, C68).

Tablo 4. 23. 1995 İlköğretim Okulları Haftalık Ders Çizelgesinde Sosyal Bilgiler Dersleri

Dersler	1. SINIF	2. SINIF	3. SINIF	4. SINIF	5. SINIF	6. SINIF	7. SINIF	8. SINIF	Toplam
Sosyal Bilgiler				3 (saat)	3	3	3		12
Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi									
T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük								3	3
Toplam				3	3	3	3	3	15

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.10.2005 tarih ve 337 sayılı kararı ile İlköğretim Okulları Haftalık Ders Dağıtım Çizelgeleri üzerinde değişiklik yapılmıştır. İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün 07.10.2005 tarih, 10400 ve 10401 sayılı teklif yazıları Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca görüşülmüş; bunun üzerine İlköğretim Okullarının 6., 7., ve 8. sınıflarında uygulanmakta olan ders çizelgesinde yer alan seçmeli derslerin bir (1) saatinde "Rehberlik / Sosyal Bilgiler" in yapılmasına ve bu uygulamanın 2006-2007 öğretim yılından itibaren 6. sınıftan başlamak üzere kademeli olarak kaldırılmasına karar verilmiştir. Sosyal Bilgiler ile T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük derslerinin ilköğretim okullarında okutulma sürelerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır (2005/337 sayılı karar).

Son olarak, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 04.06.2007 tarih 111 sayılı ve 25.12.2008 tarih 279 sayılı kararları ile İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesi üzerinde görüşmeler ve değişiklikler yapılmış; ancak Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca alınmış bu kararlarda, Sosyal Bilgiler ile T.C. İnkılâp Tarihi ve

Atatürkçülük derslerinin ilköğretim okullarında okutulma sürelerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır (2007/111 ve 2008/279 sayılı kararlar).

4. 14. 2005 İlkokul Programı İçerisinde Sosyal Bilgiler Programı

2005 Sosyal Bilgiler programı yeni düzenleme ve değişikliklerle 2005- 2006 eğitim öğretim yılından itibaren uygulanmaya konulmuştur. Bu program daha önceki programlardan farklı olarak yapılandırmacı eğitim yaklaşımı ile oluşturulmuştur. Öncelikle 2005 programına ait haftalık ders programı çizelgesi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4. 24. 2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Sosyal Bilgiler Dersi ve Haftalık Ders Saatleri.

DERS	SINIF	HAFTALIK DERS SAATİ	Toplam
Sosyal Bilgiler	IV. sınıf	3 (saat)	12
	V. sınıf	3	
	VI. sınıf	3	
	VII. sınıf	3	
Toplam		12	12

(MEB, 2005).

2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelendiğinde, bu dersin, IV., V., VI. sınıflara hafta üçer saat; VII. sınıflara ise haftada dört saat verildiği görülmüştür. Bu programda, haftalık ders saatlerinin verilmesinin yanı sıra hangi ünitenin haftada kaç ders saati verilmesi gerektiği; toplamda ünitelerin kaç ders saatinde verilmesi gerektiği de ayrı ayrı belirtilmiştir (Gökdemir, 2013).

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Milli Eğitiminin Genel amaçları şöyledir: Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; insan haklarına saygılı; kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak; böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

2005 ilköğretim Sosyal Bilgiler öğretim programı, milli eğitimin genel amaçları bakımından incelendiğinde; programda, Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, milletinin değerlerine bağlı, vatanını ve milletini seven, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletinde yaşadığını bilen, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, devletine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve buna uygun davranışlar sergileyen bireyler yetiştirmenin amaçlandığı görülmüştür. Ayrıca, programın, toplumdaki rolünü bilen, devlet menfaatlerini gözetken, milli birlik ve bütünlük kavramını benimsemiş bireyler yetirmeyi de amaçladığı belirlenmiştir (MEB, 2005).

2005 ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi amaçları incelendiğinde; bu dersin, vatanını ve milletini seven, görev ve sorumluluklarının bilincinde olan, haklarını bilen, Atatürk ilke ve inkılâplarının önemini kavramış; laik, demokratik ve çağdaş değerleri benimsemiş, hukuk kurallarının ve yasaların önünde herkesin eşit olduğunu bilen, milli bilinci kavramış, toplumdaki rolünü bilen; insan hakları, demokrasi, laiklik, cumhuriyet

kavramını benimsemiş ve demokrasi, insan hakları kavramını yaşamına yansıtan, devlet menfaatini gözeten bireyler yetiştirmeyi amaçladığı görülmüştür. Ayrıca, 2005 ilköğretim Sosyal Bilgiler öğretim programında, demokratik değerlerle donanmış, insan haklarına saygılı, toplumdaki rolünü benimsemiş, haklarının ve sorumluluklarını bilen bireyler yetiştirmeyle ilgili maddelerin yer aldığı Sosyal Bilgiler öğretim programının vizyonu da dersin amaçlarını destekler niteliktedir (Gökdemir, 2013).

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının vizyonu (MEB, 2005); 21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir.

Tablo 4. 25. 1924-2005 Yılları Arasında Yapılmış Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Sosyal Bilgiler Programı Kapsamına Giren Derslerin Öğretim Programlarında Yer Alan Üniteler.

Üniteler	İlkokul Programı								Ortaokul Programı						İlköğretim Programı	
	1924	1926	1930	1948	1962	1968	1974	1995	1932	1938	1949	1962	1970	1995	1998	2005
Ailede ve okulda hayat	X	X	X	X	X		X				X	X	X	X	X	X
İnsan ve toplum hayatı	X	X	X	X	X		X				X	X	X	X	X	X
Yerel yönetimlerin görev ve işleyişi	X	X	X						X	X	X	X				X
Yerel yönetimlerde hayat	X	X	X	X	X	X	X	X			X	X				
Yurdumuzda hayat					X	X	X	X								
Vatan millet ve hükümet	X	X	X	X	X				X		X	X		X	X	

Anayasamız ve kanunlar	X				X			X	X	X				X	X	X
Yaşama, yürütme, Yargı organları								X	X	X	X	X		X		X
İnsan hakları															X	X
Temel hak ve özgürlükler	X			X					X	X	X	X		X	X	X
Toplum ve ahlak kuralları	X	X	X												X	
Devletin görevleri	X			X						X						
Toplam	14	11	11	10	10	3	5	5	8	12	11	11	5	10	10	9

Tabloda 1924-2005 yılları arasında yapılmış olan Sosyal Bilgiler öğretim programı ve Sosyal Bilgiler programı kapsamına giren derslerin öğretim programlarında yer alan ünitelerin dağılımı görülmektedir. Programlarda yer alan toplam ünite sayısı 190 olarak belirlenmiş ancak araştırmada verilerin analizi aşamasında güvenilirlik ve geçerlilik sağlamak amacıyla ünitelerden kategoriler oluşturulmak suretiyle 19 başlık altında toplanmıştır.

Tablodaki veriler incelendiğinde 1924, 1926, 1930, 1949 ve 1962 yıllarında hukuk konularıyla ilgili, “Ailede ve okulda hayat, İnsan ve toplum hayatı, Yerel yönetimlerin görev ve işleyişleri, Yerel yönetimlerde hayat, Vatan millet ve hükümet, Vatandaşların hak ve ödevleri, Hükümetin görevleri ve işleyiş mekanizması, hükümet ve vatandaşa yardımcı sosyal kurumlar” gibi ünitelerin yer aldığı görülmüştür. “Ailede ve okulda hayat, İnsan ve toplum hayatı” ünitelerine 1932, 1938, 1968 ve 1995 programlarında yer verilmezken diğer yıllarda hazırlanan programlarda bu ünitelerin yer aldığı tespit edilmiştir. “Yerel yönetimlerin görev ve işleyişi” ünitesinde 1924, 1926, 1930, 1932, 1938, 1949, 1962 (ortaokul) ve 2005 programlarında yer verilirken diğer yıllarda bu ünitenin yer almadığı görülmektedir. “Yerel yönetimlerde hayat” ünitesine ise 1932, 1938, 1970, 1998, 2005 programlarında ve 1995 vatandaşlık programında yer verilmezken diğer yıllarda bu ünitenin yer aldığı belirlenmiştir. “Yurdumuzda hayat” ünitelerine 1962 (taslak), 1968, 1970, 1995 programlarında yer verilirken diğer yıllarda bu ünitelerin yer almadığı tespit edilmiştir. “Vatan, millet, hükümet” ünitesine 1938, 1968, 1970, 1974, 1995, 2005 programlarında yer verilmediği ancak bu ünitenin diğer yıllarda yer aldığı, “Vatandaşlık hak ve ödevleri” ünitesine de 1948, 1962 (ortaokul), 1968, 1970, 1974, 1995 programlarında yer verilmezken diğer yıllarda bu ünitenin programda yer aldığı belirlenmiştir. “Hükümetin görevleri ve işleyiş mekanizması” ünitesinin 1924, 1926, 1930, 1932, 1938, 1948 programlarında yer aldığı ancak diğer yıllarda yer almadığı, “Yurdumuzun idaresi ve Türkiye Cumhuriyeti” ünitesine 1924, 1926, 1930, 1948, 1962 (taslak) programlarında yer verilirken diğer yıllarda yer verilmediği, “Trafik kuralları” ünitelerine 1949, 1962, 1995 (vatandaşlık) programlarında yer verilirken diğer yıllarda ise yer verilmediği, “Toplum ve ahlak kuralları” ünitesine 1924, 1926, 1930 ve 1998 programlarında yer verilirken diğer yıllarda yer verilmediği, “Devletin görevleri” ünitesine 1924, 1938, 1948 yıllarında yer

verilirken diğer yıllarda yer verilmediği, “İnsan Hakları” ünitelerine 1998 ve 2005 programlarında yer verilirken diğer yıllarda yer verilmediği belirlenmiştir.

“Vatandaşların hak ve ödevleri” ünitesine 1948, 1962 (taslak), 1968, 1970 programlarında yer verilmezken diğer programlarda yer verildiği, “Hükümet ve vatandaşa yardımcı sosyal kurumlar” ünitesine 1968, 1974, 1995, 1998 programlarında yer verilmezken diğer programlarda yer verildiği, “Cumhuriyet” ünitesine 1948, 1949, 1962, 1995 (ilkokul), 2005 programlarında yer verilmezken diğer yıllarda yer verildiği, “Demokrasi” ünitesine 1924, 1926, 1930, 1968, 1974, 2005 programlarında yer verilmezken diğer yıllarda yer verildiği, “Anayamız ve kanunlar” ünitelerine 1926, 1930, 1948, 1949, 1962 (ortaokul), 1968, 1970 yıllarında yer verilmezken diğer yıllarda yer verildiği belirlenmiştir. Ayrıca “Yaşama, yürütme, yargı organları” ünitelerine 1932, 1938, 1949, 1962 (ortaokul), 1995 ve 2005 programlarında yer verilirken diğer yıllarda yer verilmediği, “Temel hak ve özgürlükler” ünitesine ise 1924, 1932, 1938, 1948, 1949, 1962 (ortaokul), 1995 (vatandaşlık), 1998 ve 2005 programlarında yer verilirken diğer yıllarda yer verilmediği belirlenmiştir.

Elde edilen veriler incelendiğinde 1968, 1970, 1974, 1995 (ilkokul) programlarında yer alan ünitelerin dağılımının diğer yıllara göre az olduğu belirlenmiştir. 1968, 1970, 1974, 1995 (ilkokul) programlarının dışındaki diğer programlarda ünitelerin dağılımlarının bir birine çok yakın olduğu belirlenmiştir. Ayrıca veriler incelendiğinde “Ailede ve okulda hayat, insan ve toplum hayatı, Hükümet ve vatandaşa yardımcı Sosyal kurumlar” ünitelerinin yıllara göre dağılımına bakıldığında en fazla yer alan üniteler olduğu belirlenmiştir (Gökkaya, 2013).

4. 15. 2009’daki Mevcut Eğitim Politikasının Sosyal Bilgiler Öğretimine Yansımaları ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Genel Amaçları

- ❖ Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
- ❖ Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.

- ❖ Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
- ❖ Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
- ❖ Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
- ❖ Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
- ❖ Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
- ❖ Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslar arası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
- ❖ Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
- ❖ Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
- ❖ Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.
- ❖ Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlâkı gözetir.
- ❖ Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, Sosyal Bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.
- ❖ Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.
- ❖ İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.

- ❖ Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.
- ❖ İnsanı bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir (TTKB, 2009).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Sosyal Bilgiler dersi Cumhuriyetten günümüze gelişme göstermiş, dersler içinde konumu artmıştır. Dünyadaki gelişmeler insanların sosyalleşmesinin, bir arada yaşamasının önemini artırmış, insanın bunu anlaması ve sorunlarını en aza indirmesi gerektiğini gerekli kılmıştır. İşte Sosyal Bilgiler bu ekseninde ortaya çıkmış ve dünyaya Amerika'dan yayılmıştır.

Ülkemizde Sosyal Bilgiler, ilk olarak 1968 İlkokul Programında yer alsa da daha önceki Programlarda gerek Hayat Bilgisi Programında gerekse diğer programların içinde kendine yer bulmuştur. Zira Osmanlı'nın devamı olan Türkiye Cumhuriyeti çok uluslu bir yapıyı devam ettirmiş, bu da haliyle toplumun bir arada yaşamasında sorunlar yaşanmasına neden olmuştur. Programların içeriği zaman içinde değişime uğramıştır. 1931-1998 yılları arasında uygulanan ilköğretim programlarında eğitimin temelini başta Atatürkçülük oluşturmuştur. Cumhuriyetin ilanından günümüze İlköğretim 1. Kademe Sosyal Bilgiler programları ve ders kitapları 2004 programına kadar öğrenci merkezlik yerine öğretmen merkezli, öğretmenin bilgi aktardığı, öğrencinin katılımının sınırlı olduğu programlardır. 2004 programı etkinlik temelli bir program olduğu, öğrenci merkezli olup yapılan etkinliklerle, belirli bir süreç içerisinde yapılan performans görevleri ve proje ödevleri ile bilginin yapılandırılarak öğrencinin daha iyi kavramasının amaçlandığı, programdaki bilgilerin azaltılarak etkinliklere ağırlık verildiği görülmektedir.

1968 ve sonraki programlarda yer alan bu disiplin sekiz yıllık eğitime geçtiğimiz 1997 yılı ve sonrasında bir devrim niteliği taşıyan 2005 öğrenci merkezli eğitim sistemimizle birlikte Sosyal Bilgiler disiplinine hak ettiği yeri bulma imkânı sağlanmıştır.

Demokrasi temelli bir yönetimin olduğu ülkemizde, demokrasinin nitelikleri ancak Sosyal Bilgiler dersi ile anlaşılır. Ayrıca değer, beceri, girişimcilik gibi kavram ve kazanımlar da bu programın alt kategorileri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yıllar içerisindeki değişime bakıldığında toplumsal olandan bireysel olana, toplumculuktan bireyciliğe, köycülüğten şehirciliğe, dinsel olandan seküler olana doğru bir değişim yaşanmıştır. Bu süreçte idealist felsefenin yerini pozitif ve pragmatist bir anlayışın yer aldığı görülmektedir. Bu esnada devletçi ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçişin devam ettiği görülmektedir. Yine marxist ya da idealist felsefeden liberal felsefeye doğru bir tercihin yapıldığı yönetim anlayışında da Kemalist yönetim anlayışından liberal yönetim anlayışına doğru bir eğilim görülmektedir. Nitekim şeffik yapısından Cumhuriyet yapısına Cumhuriyetten de demokratik yapıya doğru bir eğilim göze çarpmaktadır. Bu değişimin eğitim politikalarındaki yansımaları ise devlet okullarından dershanelere oradan da özel okulların önemsendiği bir değişim eğilimiyle göze çarpmaktadır. Ezberciliğin yerine yapılandırmacılığın bilgi edinmedeki rolü bu ekonomik, yönetsel ve felsefi bakıştaki değişimlerin bir ürünüdür. Tüm bu değişimlerin Sosyal Bilgiler dersinde ve içeriğinde de karşılığını bulmak mümkündür. Susan ve itaat eden birey yerine katılan, eleştiren aktif birey ihtiyacı demokrasinin bir yönetim biçimi olarak liberalizmin de ekonomik sistem olarak benimsenmesiyle ilgilidir. Liberalizmin temelinde yer alan “rekabet” ve “kâr” ancak “bireycilik” ve yaratıcılıkla elde edilebilir. Yaratıcılık ise özgür bireyin doğmasından sonra ulaşılabilecek bir potansiyeldir. Merkezi yönetim yerine, yerinden yönetimin önemsenmesi yine istenen bu birey tipiyle yakından ilgilidir. Bu birey tipi ise ezberleyen değil düşünen birey tipidir. Bu tip bir bireyin ortaya çıkması için “insanın”, “aklın”, “temel insan hak ve özgürlüklerinin” her şeyin önünde olduğu programlarda ve eğitim öğretim uygulamalarında yer almalıydı. Okullarda dayanın ortadan kalkması kadar Sosyal Bilgiler programındaki bilgilerin içeriği de buna uygun şekilde değişmeliydi.

KAYNAKÇA

- Akbaba, T. (2004). Cumhuriyet Döneminde Program Geliştirme Çalışmaları. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5 (54-55).
- Akpınar, M. & Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 605-626.
- Aktan, C. C. (1996a). Gerçek Liberalizm Nedir?, T Yayınevi, İzmir.
- Akyüz, Y. (1999). Türk Eğitim Tarihi. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım
- Akyüz, Y. (2001). Başlangıçtan 2001'e Türk Eğitim Tarihi. Alfa Yayınları Ankara.
- Akyüz, Y. (2009). *Türk Eğitim Tarihi, M.Ö. 1000 - M.S. 2009*, PegemA Yay., İstanbul.
- Akyüz, Y. (2010). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000- M.S. 2010*, Ankara: Pegem Akademi.
- Ambarlı, A. (2010). *Türkiye'de Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programları (Değişiklikler, Düzenlemeler, Güncellemeler.)* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Arslan, M. (2000). Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programları ve Belli Başlı Özellikleri
- Aşlamacı, İ. (2014). *Türkiye'nin İslam Eğitim Modeli: İmam-Hatip Okulları Ve Temel Özellikleri*. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

- Ataunal, A, Özalp, R. (1997). Türk Milli Eğitim Sisteminde Düzenleme Teşkilatı, İstanbul.
- Aydın, Z. (1994). İmam – Hatip Liselerinin Dünü – Bugünü.
- Bagley, C. and Hunter, B. (1992). Restructuring, Constructivism, And Technology: Forging A New Relationship. *Educational Technology*, 32(7), 22-27.
- Blackledge, D. Hunt, B. (1985). *Socioiological interpretations of Education*, London
- Ball, S. (1987) *Socioiology in Focus Education*. U.S.A., Longman
- Barr, R. D. (1978). Barth, J. L., and Shermis, S. S. *The Nature Of The Social Studies*. California: ETC Publications.
- Barth, J. L. (1977). *Advanced social studies education*. Washington, DC: University Press of America.
- Başaran, İ. E. (1982). Örgütsel Davranış, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No: 108, A.Ü. Basımevi, Ankara.
- Baykal, B. (1981). Organizasyonların Yönetimi İlkeler ve Süreçler, Met-Er Matbaacılık, İstanbul.
- Bilgili, A. S. (2008). Geçmişten günümüze Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. *Sosyal Bilgilerin Temelleri*, A. S. Bilgili (Ed.), Ankara: Pegem A Yayınları.
- Bora, Y. (2007). Nurettin Topçu ve Erol Güngör'ün Eğitim Anlayışları, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

- Bulut, G. (2006). *Yeni İlköğretim Birinci Kademe Programlarının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi; Sosyal Bilimler Enstitüsü; Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı.
- Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Orta Öğretim (Tarihi Gelişimi)* Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No 140.
- Çelenk, S. Tertemiz N. ve Kalaycı N. (2000). Tazebay, A. (Edit). *İlköğretim Programları ve Gelişmeler: Program Geliştirme İlke ve Teknikleri Açısından Değerlendirilmesi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Demircioğlu, G. H. (2004) *Tarih ve Coğrafya Öğretmenlerinin Sosyal Bilimler Öğretiminin Amaçlarına Yönelik Görüşleri (Doğu Karadeniz Bölgesi Örneği)*. *Bilig Güz* .
- Demirel, Ö. (2004). *Eğitimde Program Geliştirme*, PegemA Yayıncılık, 7.Baskı, Ankara.
- Demirel, Ö. (2004). *Öğretme Sanatı*, PegemA Yayıncılık, 17. Baskı, Ankara, 2011. Şimşek, Nurettin. Yapılandırmacı Öğrenme ve Öğretime Eleştirel Bir Yaklaşım, *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, Cilt:3.
- Doğanay, A. (2005). *Sosyal Bilgiler öğretimi. İçinde C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.)*, (s. 17-52). Ankara: Pegem A Yayıncılık. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dönmez, C. (2003). *Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler* (Editör: Cemalettin ŞAHİN) Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık: Ankara.
- Eastman, M. (1968). John Dewey'nin eğitim dünyasına hizmetleri (çev. İ. N. Özgür). *Kültür*, 13(2), 20-22.

- Ekinci, Y. (1994). *Hükümet ve Siyasi Parti Programlarında Millî Eğitim (1920–1994)*, Ankara: Takışık Web Ofset.
- Erdem, E. ve Demirel, Ö. (2002) Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:23.
- Erden, M. (1996). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Ergin, O. (1997). “Türkiye Maarif Tarihi”, İstanbul: Eser Matbaası, C.5, S.1742.
- Ergin, O. (1942). *Türk Maarif Tarihi*, İstanbul.
- Ergün, M. (2005a). “Atatürk Devri Türk Eğitimi”.
<http://www.egitim.aku.edu.tr/ata1.htm>
- Ertürk, M., Gökdemir, A. ve Daşdemir, (2012). 1924 ve 2005 Sosyal Bilgiler Programları Çerçevesinde Vatandaşlık Konularının Karşılaştırılması *IV. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi*. İstanbul: Eğitim Araştırmaları Birliği Derneği.
- Eskicumalı, A. (2002). “Eğitim, Öğretim ve Öğretmenlik Mesleği”. Y. ÖZDEN (Ed.), *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Pegem, Ankara.
- Eştürk, Ö. (2006). Türkiye’de Liberalizm: 1983 – 1989 Turgut Özal Dönemi Örneği, Yüksek Lisans Tez, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Evans, Ronald, W.:The Social Studies Wars, New York, Teachers College Press, 2004.
- Gelişli, Y. (2005). *Türkiye’de İlköğretimin Gelişimi*. Ankara: Sistem Ofset Matbaa.

- Gökaçtı, M. A. (2005). *Türkiye’de Din Eğitimi ve İmam-Hatipler*, İstanbul: İletişim Yayınları
- Gökdemir, A. (2013). *1924’den Günümüze İlköğretim Sosyal Bilgiler Programlarındaki Hukuk Konularının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Gözütok, D. (2003). “Türkiye’de Program Geliştirme Çalışmaları. Milli Eğitim Dergisi,160 (Güz), 44-64.
- Günden, S. (1995). Sosyal Bilgiler Öğretimine Genel Bir Bakış. Meral ÇİLELİ (Yay. Hazırlayan). İlköğretim Kurumlarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları (22-33). Ankara: Türk Eğitim Derneği 13. Eğitim Toplantısı.
- Güven, B. ve Güven, S. (2009). İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Metafor Oluşturma Becerilerine İlişkin Nicel Bir İnceleme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2),503–512.
- Güven, İ. (2010). *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Naturel Yayınları.
- Kaynaradağ, A. (2002), Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Felsefe, T.C. Kültür Bakanlığı.
- Kaz, V. (2013). *Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim I. Kademe Sosyal Bilgiler Programlarının Türk Devrimine Göre Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Keskin, Y. (2002). *Türkiye’de II. Meşrutiyetten Günümüze Kadar Uygulanmış Olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Analizi Ve Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kellner, D. (2002). Theorizing Globalization. *Sociological Theory*, 20(3), 285-305.

- Kılınç, E., Evans, R., & Korkmaz, U. (2012). Aligning Facebook and Twitter with social studies curriculum. In P. Resta (Ed.), *Proceedings of Society for Information Technology & Teacher Education International Conference 2012* (pp. 517-521). Chesapeake, VA: AACE.
- Kılınç, E. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmen Eğitiminde Güncel Tartışmalar, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6/4.
- Kocaoluk, F. ve Kocaoluk, M. (1999). *İlköğretim Okulu Programı*. İstanbul: Kocaoluk Yayıncılık.
- Maarif Vekaleti (MV). (1924). *İlk Mekteplerin Müfredat Programı*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Maarif Vekaleti (MV). (1926). *İlk Mekteplerin Müfredat Programı*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Maarif vekâleti, T.C. (1930). *İlk mektep Müfredat Programı*, İstanbul: Devlet Matbaaları.
- Maarif vekâleti, T.C. (1931). *Orta mektep Müfredat Programı*, İstanbul: Devlet Matbaaları.
- MEB (1995), *14.06.1973 Tarihli 1739 Sayılı Milli eğitim Temel Kanunu*, MEB Yayınları, Ankara
- MEB (1995), *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (1983–1993)*, MEB Yayınları, Ankara.
- MEB. (1995), *1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- MEB (2002), *Milli Eğitim Dergisi*, S. 153–154, MEB Yayınları, Ankara.

- MEB (2003), *Türkiye 'de İlköğretim (İlköğretimin Dünü, Bugünü, Yarını)*, MEB
- MEB (2006), *Milli Eğitim Şuraları (1921–2006)*, MEB Yayınları, Ankara.
- MEB T.C. (1968). *İlkokul Programı*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB, (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu*, Ankara: Milli Eğitim Yayınları.
- MEB, M. E. (1998). *İlköğretim Programı*. Ankara: M. E. B. Yayınları.
- Mıll, J. S. (1986). *Faydacılık*, (Çev. Nazmi Coşkunlar), M. E. B. Yayınları, İstanbul
- Michaelis, J. U. (1985). *social studies for children*. New jersey: Prentice-hall inc.
- Moffatt, M. P. (1957). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İstanbul: Maarif Basımevi.
- Morgan, J. (1996). *What a Carve Up! New Times for Geography Teaching. Geography in Education, Viewpoints on Teaching and Learning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Özdaş, A. (1997) *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, İstanbul.
- Özden, S. (2002). *Öğretmen Ve Yöneticilerin Değişim Sürecinde Oluşturdukları Okul Kültürünün, Okulun Verimliliğini Arttırabilmelerine Yönelik Algılama Düzeyleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Özgen, N., ve Oban, R. (2008). Yapılandırmacı Öğretimde Coğrafi Bilgi Sistemlerinin (CBS) Kullanımı ve Yüksek Öğretim Kademelerindeki Coğrafya Derslerinde Uygulanabilirliği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 576-592.
- Özoğul, S. Ç. (1987), „Ortaöğretim Kurumlarında Sosyal Bilimler Öğretimine Genel Bir Bakış ve Ülkemizdeki Durum’ *Ortaöğretim Kurumlarında Sosyal Bilimler Öğretimi ve Sorunları*, (Türk Eğitim Derneği V. Öğretim Toplantısı 13-14-15 Mayıs 1987), Yayına Hazırlayan, O. Nuri Poyraz, Türk Eğitim Derneği Öğretim Dizisi No: 5, s.3-47.
- Öztürk, C. (2009). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinler arası Bir Bakış. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Öztürk, C., Otluoğlu, R. (2002). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Parker, W. (2012). *Social studies in elementary education*. Boston: Pearson.
- Safran, M. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. Ankara: Pegem Akademi yayınları.
- Sağlam H. G. (2012). Sosyal Bilimlerden Sosyal Bilgilere: İlköğretimde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Önemi. *Eğitimci dergisi*, 2012, 12, 6-9.
- Saylan, N. (1994). “*Examination of the Curriculum Designs in Historical Perspective*”, The Journal of Necatibey Education Faculty of Balıkesir University.
- Savage, T. V., and Armstrong, D. G. (2007). *Effective Teaching in Elementary Social Studies (6th Edition)*. New Jersey: Prentice-hall inc.

- Senemoğlu, N. (1987) Bilişsel Giriş Davranışları ve Dönüt-Düzeltilmenin Erişiyeye Etkisi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi)Ankara.
- Shug, M. C., and Berry, R. (1987). *Teaching Social Studies in the Elementary School*, Glenview Illinois, Scott, Foresman . Glenview Illinois: Scott, Foresman .
- Sidekli, S. (2010). *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Ve Anlama Becerilerini Geliştirme (Eylem Araştırması)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sönmez, V. (1994). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sözer, E. (1998). Sosyal Bilimler kapsamında Sosyal Bilgilerin yeri ve önemi. *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, G. Can (Ed.), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayınları.
- Tarhan, M. (1996). *Religious Education In Turkey: A Socia-Historical Study of The Imam Hatip Schools*, Ph.D. diss., Temple University.
- Tay, B. (2010). "Sosyal Bilgiler Öğretiminin Dünü Bugünü ve Yarını", Refik Turan ve Kadir.
- Tazebay, A. (2000). *İlköğretim Programları ve Gelişmeler*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Tezcan, M. (1990). "Eğitim Sosyolojisi Alanındaki Gelişmeler ve Türkiye" 1. Eğitim Bil. Kongres..
- Tortop, N. (1983). Yönetim Bilimi, "S" Yayınları, Ankara.
- Tümertekin, E. Nazmiye Ö. (2000). ,Cografya:Geçmiş,Kavramlar,Cografyacılar, İstanbul, Çantay Kitapevi.

Uzunçarşılı İ. H. (1988).Osmanlı İlimiye Teşkilatı. Ankara.

Üstel, F. (2004). ‘Makbul Vatandas’ in Pesinde, İstanbul, iletişim Yayınları.

Variş, F. (1996). Eğitimde Program Geliştirme: Teoriler-Teknikler. Ankara: Alkım Yayıncılık.

Yaşar, Ş. (1998). Yapısalcı Kuram ve Öğrenme – Öğretme Süreci, *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:, Sayı:1.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, M. C. (2000) *Yeni İlköğretim Programının Değerlendirilmesi*, Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Bildiri Kitabı, Cilt:2, Ankara: Kök Yayıncılık.

Yurdakul, B. (2005). *Yapılandırmacılık*. Ö. Demirel (Ed), Eğitimde Yeni Yönelimler, PegemA Yayıncılık, Ankara.

Worsley, Peter (Ed.); *The New Introducing Sociology*. England, 1987. Penguin Books.

(<http://ttkb.meb.gov.tr/duyurular/baskanmesaj2.htm>):

(<http://www.etarih.net/tr/sosyalbilgiler.2009>).

<http://aksam.medyator.com/2009/12/24/haber/3130/dunya/haber.html> erişim tarihi
26.08.2010

<http://www.meb.gov.tr/haberler/haberayrinti.asp?ID=7510> erişim tarihi: 26.08.2010

<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss184.pdf> erişim tarihi 21.10.2012

http://africa.diyamet.gov.tr/tr/zirve/ii-afrika-musulman-dini-liderler-zirvesi-sonuc-bildirgesi_52.html erişim tarihi: 10.01.2014

17. Dönem Tutanak Dergileri (C13, C19, C23, C34, C37, C41)

18. Dönem Tutanak Dergileri (C8, C16, C36)

20. Dönem Tutanak Dergileri (C38, C48, C54)

21. Dönem Tutanak Dergileri (C34, C62, C64, C67, C70, C102, C104, C109)

23. Dönem Tutanak Dergileri (C5, C8, C13, C15, C17, C48)

ÖZGEÇMİŞ

Bayram Koyuncu 1984 yılında Kilis'in Polateli ilçesinde doğdu. İlkokulu köyünde, ortaokulu ve liseyi Kilis'te tamamladı. 2010 yılında Gaziantep Üniversitesi Muallim Rıfat Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliğinden mezun oldu. 2011 yılında Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek Lisans öğrenimine başladı. Evli ve 1 çocuk babasıdır.

VITAE

Bayram Koyuncu He was born in 1984 in Polateli district, Kilis. Koyuncu completed primary school in his village, middle school and high school in Kilis. He graduated from the University of Gaziantep Muallim Rifat Faculty of Education Social Studies Teacher, in 2010. He has began his master's degree education at the University of Kilis 7 Aralık Social Sciences Institute, in 2011. He has married and has one child.